

Onsdagen den 2 april fm.

Kl. 10.00

*Minnesord över tredje
vice talman Anders
Dahlgren***1 § Minnesord över tredje vice talman Anders Dahlgren****Anf. 1 TALMANNEN:**

Under påskuppehållet nåddes vi av det sorgesamma budet att vår kamrat Anders Dahlgren hastigt avlidit.

Anders Dahlgren blev ledamot av riksdagen 1961. Han anförtroddes redan i unga år viktiga förtroendeposter inom sitt parti och i kommun och landsting. Hans erfarenheter från dessa uppdrag tillsammans med erfarenhet från arbetslivet och från lantbrukets föreningsrörelse har varit en stor tillgång i riksdagsarbetet. Han tillhörde under två perioder regeringen och hade då bl. a. ansvar för en fråga som låg honom varmt om hjärtat, nämligen vården av vår miljö. Hans insatser på detta område blev av bestående värde.

När Anders Dahlgren tog till orda var han alltid väl förberedd. Han hade genom självstudier förvärvat omfattande kunskaper och var väl insatt i de frågor han ägnade sig åt.

Anders Dahlgren var en omtyckt person – respekterad i alla läger. Jag har haft förmånen att omfattas av hans vänskap under alla dessa år han var med i riksdagen. De fyra senaste åren har jag haft dagligt samarbete med honom i talmanskretsen. Han var hjälpsam, alltid redo och mycket omtänksam. Han spred gemyt och värme. Hans bortgång är en stor förlust för oss alla.

Vi deltar i familjens stora sorg, och vi hedrar Anders Dahlgrens minne med en stunds tystnad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna och skrivelsen

1985/86:115 till trafikutskottet

1985/86:131 till skatteutskottet

1985/86:134 till försvarsutskottet

1985/86:143 till finansutskottet

1985/86:144 till utbildningsutskottet

1985/86:149 till jordbruksutskottet

1985/86:154 till konstitutionsutskottet

1985/86:155 till lagutskottet

1985/86:156 till försvarsutskottet

1985/86:157 till skatteutskottet

4 § Handelspolitisk debatt

Talmannen anmälde att statsrådet *Mats Hellström* nu skulle lämna meddelande i handelspolitiska frågor.

Anf. 2 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Utrikeshandeln har sedan länge spelat en central roll i den svenska ekonomin och i det svenska samhället.

Det är genom utrikeshandeln som Sverige deltar i den internationella arbetsfördelningen. Det är genom att öppna våra gränser för ett internationellt varuutbyte som vi har kunnat renodla våra speciella konkurrensfördelar. Det är genom denna öppenhet som vi har lagt grunden för en enastående välfärdsutveckling i Sverige.

Under senare år har den positiva utvecklingen av vår export betydligt mycket för den återhämtning som skett i den svenska ekonomin och för vår internationellt sett höga sysselsättning.

Även sedd i ett längre perspektiv spelar utrikeshandeln en stor roll i det ekonomiska utvecklingsförloppet. Det är genom det fria varuutbytet över vårt lands gränser som de svenska konsumenterna kan få tillgång till ett större urval av varor och tjänster och som de svenska företagen stimuleras till nya tekniska landvinningar och en effektiv forsknings- och utvecklingsverksamhet. Det är genom att ständigt mäta sig med en internationell konkurrens som företagen sporras till nya landvinningar. Den internationella konkurrensen leder till en skapande och progressiv miljö för de svenska företagen. Utrikeshandeln har via sina effekter på den tekniska utvecklingen verkat som en kraftfull tillväxtmotor under en stor del av 1900-talet. Detta har bidragit till våra framgångar på sysselsättningens och den sociala välfärdens områden.

Omvänt innebär protektionism en börda för folkhushållet. En skyddspolitik leder till att vi inte utnyttjar våra resurser på bästa sätt, med negativa följder för tillväxt och sysselsättning. Även de tekniska bestämmelser, tulladministrativa regler, m. m. som isolerar den nationella marknaden kan medföra kostnader och onödigt besvär för företag och enskilda. Det är dyrbart att framställa flera versioner av en produkt för att tillfredsställa flera länders olika myndighetskrav. Det är dyrbart att behöva vänta avsevärd tid för att få sin produkt godkänd för marknadsföring i andra länder. Regeringen arbetar aktivt på att undanröja sådana tekniska handelshinder som inte kan motiveras av hälso- och säkerhetsskäl. Detta arbete är sålunda också ett led i insatserna för att nå ökad ekonomisk tillväxt.

Vår öppna politik ställer krav på omställningar och nydaningar i den svenska vardagen. Vi möter krav på arbetsmässig och geografisk rörlighet. Samhället har ett ansvar för att denna nödvändiga omställning sker i former som är socialt godtagbara. Lika skadliga som de statliga ingripanden är som

söker bevara en föråldrad struktur – och som gör den nödvändiga omställningen mer utdragen och smärtsam för de inblandade – lika värdefulla är de statliga insatser som underlättar en strukturförändring och som sörjer för välfärden för de människor som närmast berörs. Utan insatser i form av utbildning, arbetsmarknadspolitik och industripolitik skulle den folkliga uppslutningen kring en öppen handelspolitik vara betydligt mindre stark och hållfast än den är i dag.

Det finns glädjande inslag i den internationella ekonomiska bilden. Under senare tid har förutsättningarna för en icke-inflatorisk tillväxt i industriländerna förbättrats. Förra året var inflationen nere i mycket låga tal. Oljeprissänkningen under de senaste månaderna tillsammans med växelkursanpassningar och räntesänkningar har ytterligare förbättrat läget och stimulerat produktion och handel.

Efter en särskilt hög tillväxt i världshandeln 1984, med 9 %, har utvecklingen gått in i en lugnare bana. För år 1985 stannade tillväxten i världshandeln vid ca 3 %. Samma tillväxt förväntas i år. Även om utvecklingen nu är långsammare, är den mer stabil. Under år 1984 byggde tillväxten i huvudsak på ett mycket snabbt ekonomiskt uppsving i USA utan motsvarighet i de flesta andra länder. Nu har tillväxten fler källor. Ytterligare bidrag från Europa och Japan behövs dock för att obalanserna skall kunna elimineras.

Även i Stillahavsasien har en över lag positiv ekonomisk utveckling skett, trots att flera av länderna fått uppleva en konjunkturedgång. En viktig förklaring till den fördelaktiga utvecklingen är att livsmedelsproduktionen haft en mycket gynnsam utveckling i regionen. I Syd- och Ostasien har det senaste decenniet ökningen av livsmedelsproduktionen överstigit befolkningstillväxten med en procentenhet per år.

Det är tillfredsställande att de tongivande länderna har visat tecken på att söka samfälliga lösningar på de internationella ekonomiska problemen. På handelspolitikens område är det särskilt glädjande att man inom GATT enats om att förbereda en ny stor förhandlingsrunda.

Valutakurserna har sedan någon tid anpassats så att de står i bättre överensstämmelse med underliggande ekonomiska förhållanden. Anpassningen har främjats genom en samordning mellan de stora industriländerna. Det är viktigt att detta samarbete fullföljs och att konkreta förtroendeskapande åtgärder i den inhemska ekonomiska politiken vidtas.

Ett annat tecken på viljan att söka internationella lösningar är det amerikanska Baker-initiativet att genom mer samlade insatser söka komma till rätta med skuldsituationen i u-länderna.

Trots dessa positiva inslag i den internationella bilden vore det missvisande att ge uttryck för en oreserverat optimistisk syn på den ekonomiska och politiska miljö i vilken vår handelspolitik kommer att formas.

Tillväxten i OECD-området är fortfarande alltför låg för att den skall lämna något rejält bidrag till att minska arbetslösheten. För OECD-området förutses en arbetslöshet på i genomsnitt 8 1/4 % för det närmaste året. För Västeuropa ligger arbetslösheten på hela 11 %. En rad stora och små länder med bytesbalansöverskott och låg inflation bör kunna föra en mindre

restriktiv ekonomisk politik. Därigenom kan de bidra till att förbättra sysselsättningsläget.

Den innevarande högkonjunkturen har tyvärr inte kunnat utnyttjas för att på något avgörande sätt driva tillbaka protektionismen. Ett aktuellt exempel är den amerikanska stålindustrins fortsatta krav på skydd mot importkonkurrens. Det har nyligen utmynnat i amerikanska krav på s. k. frivilliga begränsningar av svensk stålexport till USA. Vi finner de anklagelser som ligger bakom kraven vara ogrundade. Vår förhoppning är att fortsatta överläggningar, baserade på GATT:s regler, skall leda till att frågan kan lösas utan ingrepp i den fria handeln.

Betydande framsteg har dock gjorts under det gångna året mot en ny internationell handelsförhandling inom GATT:s ram, en ny s. k. runda. Sveriges beroende av ett starkt och respekterat multilateralt regelsystem har gjort det naturligt för oss att ta aktiv del i dessa ansträngningar. Det var i denna anda den svenska regeringen inbjöd ministrar från ett antal tongivande i- och u-länder till informella överläggningar om GATT-frågor i Stockholm i juni förra året. Det mötet gav en viktig impuls till att aktivera förberedelseprocessen i GATT.

Vid GATT:s reguljära årssession i november förra året togs ett enhälligt beslut om att starta en formell förberedelseprocess för rundan genom att tillsätta en förberedande förhandlingskommitté.

Ett övergripande mål för den nya GATT-rundan är att fortsätta frigörelsen av den internationella handeln och därigenom öka marknadstillträdet, skapa förutsättningar för ökad tillväxt i såväl i- som u-länder och erbjuda konsumenterna ett större urval av varor.

Det är också viktigt att inom GATT söka komma till rätta med de allvarliga konflikterna i den internationella jordbrukshandeln. Utan en mer effektiv multilateral disciplin på jordbruksområdet finns det risk för att de nuvarande konflikterna utvecklas till ett regelrätt handelskrig mellan de stora handelsnationerna.

Den nya förhandlingsrundan kommer att fastställa de handelspolitiska spelreglerna för kommande decennier. Det är utomordentligt viktigt att regelsystemet anpassas så att det kan hantera inte bara dagens utan också morgondagens handelsmönster. Det blir därför mycket viktigt att rundan kan utsträcka GATT:s regelsystem till att omfatta nya områden för världshandeln, såsom handeln med tjänster. Sverige har också starkt engagerat sig för att få till stånd förhandlingar om tjänstehandel i GATT.

Den nya förhandlingsrundan kommer att bli mycket mer komplicerad än tidigare rundor. Antalet ämnen är större än någonsin. De första konkreta förhandlingsresultaten kan förväntas tidigast om ett antal år. Själva förhållandet att förhandlingar nu startas kan emellertid förutses få en återhållande effekt på protektionismen. Regeringen verkar för att det ministerbeslut om rundan som nu förbereds skall innebära ett politiskt åtagande om s. k. stand-still, dvs. ett åtagande om att inte införa nya handelsrestriktioner.

Ett av de allvarligaste hoten mot den internationella ekonomiska samarbetet är den skuld kris som plågar den tredje världen. Den har sina rötter i de obalanser som uppstod under 70-talet och som förstärktes i början av 80-talet. Det var här fråga om en rad samverkande faktorer: stigande

realräntor och dollarkurs, stagnerande ekonomisk tillväxt, långsamt växande världshandel och drastiskt höjda oljepriser. Omkring en fjärdedel av de samlade exportintäkterna i u-länderna måste i dag användas för att betala räntor och amorteringar.

Trots det något förbättrade läget i världsekonomin är för många u-länder skuldbördan fortfarande en utomordentligt svår ekonomisk belastning. Det gäller framför allt merparten av de fattigaste länderna i Afrika, men också en hel del medelinkomstländer både i Latinamerika och i Asien. Särskilt besvärligt ter sig i dag läget för några oljeexporterande u-länder, som fått se sina exportintäkter minska kraftigt som följd av de sjunkande oljepriserna.

Vi på svensk sida är övertygade om att skuldproblemen måste angripas inom ramen för en sammanhängande långsiktig strategi, som bygger på, men också kompletterar, den metod att hantera problemen från fall till fall som hittills tillämpats.

Vi välkomnar mot den bakgrunden det s. k. Baker-initiativet. Alla berörda parter – långivande och låntagande länder lika väl som kommersiella banker och multilaterala finansorgan – måste ta på sig sin del av ansvaret för att komma till rätta med problemen.

De nordiska finansministrarna har nyligen i ett gemensamt uttalande förespråkat ytterligare insatser från industriländernas sida för att befordra en sådan utveckling. Av särskild betydelse är – framgår av deras uttalande – att industriländerna förbinder sig att:

- bedriva en ekonomisk politik och en handelspolitik som främjar tillväxt och förbättrar marknadstillträdet för u-ländernas export,
- ge de multilaterala finansiella organen ökade resurser och
- öka det bilaterala utvecklingsbiståndet för att underlätta för de fattigaste länderna att klara ut sina skuldproblem.

I gengäld skall skuldländerna förbinda sig att vidta nödvändiga anpassningsåtgärder och – i förekommande fall – söka vända kapitalflykten.

Vi har också från svensk sida i handling visat att vi är beredda att stödja sådana ansträngningar genom en fortsatt frihandelspolitik, genom ett omfattande u-landsbistånd och genom särskilt anvisade medel för betalningsbalansstöd åt de fattigaste länderna.

Handels betydelse för att lösa u-ländernas skuldproblem är central. För många u-länder spelar råvaruexporten en avgörande roll.

De senaste åren har råvarumarknaderna genomgått stora förändringar. Priserna har fallit, och därmed har en rad u-länders möjligheter att finansiera sin skuldtjänst minskat. Samtidigt har det internationella samarbetet på råvaruområdet – som syftar till stabilisering av priserna på rimliga nivåer – mött ökade svårigheter. Ett exempel härpå är den kris som drabbat det internationella tennavtalet.

Behovet av strukturella anpassningsåtgärder har därmed blivit mer framträdande. Regeringen avser därför att lägga större vikt vid att underlätta u-ländernas deltagande i vidareförädling, marknadsföring och distribution av sina egna råvaror.

Herr talman! En fungerande nordisk hemmamarknad utgör ett viktigt stöd för företagens ansträngningar på världsmarknaden. I skilda nordiska organ

bedrivs ett omfattande arbete för att underlätta den nordiska samhandeln. Exempelvis innebär en så begränsad insats som bara en dags reduktion av transporttiderna en kostnadsbesparing i Norden på i storleksordningen 2–3 miljarder kronor per år. Detta arbete har många beröringspunkter med det västeuropeiska samarbetet i övrigt på detta område. På svenskt initiativ bearbetar den nordiska ämbetsmannakommittén för handelspolitik ett hundratal klagomål på handelshinder från näringslivet i de fem nordiska länderna.

De nordiska handelsministrarna beslutade vid ett möte i Helsingfors i november 1985 att arbetet skulle påskyndas under år 1986 med sikte på att ett förslag skall kunna läggas fram till 1987 års session med Nordiska rådet.

Regeringen har beslutat utse en särskild utredare med uppgift att i samverkan med svenska myndigheter gå igenom inverkan på handeln av deras bestämmelser och föreskrifter. Möjligheterna att mer systematiskt än nu beakta de handelspolitiska effekterna vid utfärdande av föreskrifter skall också beaktas. Genomgången bör kunna ske snabbt.

Under senare år har möjligheterna för samnordiska exportprojekt underlättats. Bl. a. undersöks möjligheterna att inom ramen för Nordiska investeringsbanken skapa ett s. k. mjukt lånefönster.

Ett centralt mål för Sveriges handelspolitik är att svenska varor och tjänster skall kunna tävla på lika villkor på den västeuropeiska marknaden. Sverige avsätter i Västeuropa 70 % av sin export.

Tack vare medlemskapet i EFTA och frihandelsavtalen med EG har vi hittills lyckats väl med denna uppgift. Svensk industri och svenska konsumenter har nu tillgång till världens största tullfria marknad, vilken efter Spaniens och Portugals inträde i EG nu omfattar tolv EG-länder och sex EFTA-länder med sammanlagt 350 miljoner konsumenter, eller mer än hela Nordamerika.

Tullavvecklingen räcker emellertid inte för att Västeuropa skall utgöra en verklig hemmamarknad, där varor kan röra sig fritt utan avseende på tillverkningsland. Tvärtom har medvetandet vuxit om att handeln – såväl inom EG som mellan EFTA-länderna och EG – fortfarande hämmas av en rad andra hinder. Därtill kommer att den omfattande och växande offentliga upphandlingen i de enskilda länderna ännu i stor utsträckning är stängd för verklig konkurrens utifrån.

Denna splittring av den europeiska marknaden har bidragit till att den industriella och teknologiska utvecklingen inom många av Europas länder halkat efter den i USA och Japan. Den har också bidragit till den höga arbetslösheten i Västeuropa. Avsaknaden av en genuin västeuropeisk hemmamarknad innebär således stora förluster i ekonomisk tillväxt och välfärd.

Det är mot denna bakgrund som man inom EG nu beslutat sig för att ta krafttag för att till år 1992 avveckla återstående handelshinder och för att stimulera samarbetet i fråga om industriell forskning och utveckling.

Tidtabellen för att avskaffa handelshindren kan förefalla optimistisk. Självfallet kan förseningar inte uteslutas. Den politiska viljan går dock inte att ta miste på. De reformer av EG:s beslutsmekanismer som nyligen genomförts kan också komma att underlätta arbetet.

Sverige har all anledning att med största uppmärksamhet följa utvecklingen och söka säkerställa att vi så långt möjligt kan bli delaktiga i förverkligandet av en reell hemmamarknad i Västeuropa.

En viktig förutsättning för att vi skall kunna tillgodose våra intressen i den vidare utvecklingen av handelshinder är ett aktivt samarbete inom EFTA. Tillsammans med de övriga EFTA-länderna blir vi en intressantare partner till EG, och vi kan också i samarbetet underlätta förberedelsearbetet i många tekniska frågor.

Berörda svenska verk och myndigheter måste hålla en hög förhandlingsberedskap och noga följa utvecklingen inom EG. Vi måste också inse att deltagandet i gemensamma europeiska lösningar många gånger förutsätter jämkningar t. ex. vad gäller utformningen av tekniska föreskrifter. På inga villkor innebär detta att vi skall ge upp grundläggande krav i fråga om t. ex. skydd av hälsa och miljö. Men alla länder – det gäller även Sverige – får söka sig fram till lösningar som ger önskvärt skydd men som i sin tekniska utformning kan bli andra än dem man ursprungligen tänkt sig.

En god grund för Sveriges och övriga EFTA-länders medverkan i genomförandet av denna västeuropeiska marknad lades vid det första gemensamma mötet mellan ministrar från alla EG- och EFTA-länder i Luxemburg i april 1984 under gemensamt svensk-franskt ordförandeskap.

På grundval av Luxemburgdeklarationen pågår nu ett aktivt arbete mellan EFTA och EG i fråga om gränsformaliteter, ursprungsregler, tekniska handelshinder, särskilt då standardisering, offentlig upphandling samt forskning och utveckling. Vissa förenklingar av ursprungsreglerna har redan uppnåtts, och initiativ har tagits för att utveckla gemensamma standarder, främst på högteknologiområdet, och därigenom främja investeringar på nya produktområden.

Vi arbetar för att ytterligare framsteg skall kunna redovisas när EFTA:s handelsministrar i juni i Reykjavik sammanträffar med företrädare för EG-kommissionen.

Regeringen fäster särskilt stort avseende vid internationellt samarbete om forskning och utveckling på grund av dess avgörande betydelse för sysselsättning och välfärd. En viktig grundval för ett intensifierat samarbete med EG har lagts med det ramavtal om forskning och utveckling som undertecknades i början på året. Förhoppningsvis skall detta avtal kunna bidra till att viktiga forskningsprogram inom EG öppnas också för svenska företag och institutioner. Svenska företag har uttryckt intresse för industriforskningsprogram som ESPRIT på informationsteknologiområdet, RACE på telekommunikationsområdet och BRITE på materialområdet, där Sverige har ett betydande kunnande att bidra med.

Ofta framhålls att Västeuropa har kommit efter USA och Japan vad gäller teknisk forskning och utveckling, att det skulle finnas ett teknikgap som Västeuropa måste anstränga sig att överbrygga. På grundforskningsområdet ligger dock Västeuropa väl i nivå med USA och före den övriga världen. Här finns också ett mycket väl utbyggt samarbete inom Europa. När det gäller mer tillämpad och marknadsnära forskning och utveckling finns däremot visst fog för uppfattningen att Västeuropa som helhet har kommit efter.

Det är mot denna bakgrund det s. k. EUREKA-initiativet om forsknings-

samarbete i Västeuropa skall ses. Syftet är att stärka de europeiska företagens konkurrenskraft på högteknologiområdet genom ett utökat samarbete mellan företagen i Europa. I EUREKA deltar Sverige och övriga EFTA-länder med samma ställning som EG-länderna. Svenska företag har redan anmält intresse att medverka i fyra projekt som beslutats inom EUREKA, och många fler är under beredskap.

EUREKA är således i första hand ett kommersiellt inriktat utvecklingsprogram på det högteknologiska området. Syftet är att få företag att samarbeta i projekt som ligger närmare marknadsintroduktion på samma sätt som företag och forskningsinstitutioner redan samarbetar i mer grundforskningsinriktade projekt. EUREKA bygger således helt och hållet på företagens aktiva medverkan. Regeringarnas bidrag blir främst att skapa ett förbättrat klimat genom att arbeta för etablerandet av en stor, homogen och dynamisk europeisk hemmamarknad, som företagen och konsumenterna kan dra fördel av.

Det är väsentligt att slå vakt om Sveriges möjligheter att få tillgång till högteknologiska varor. Detta är nödvändigt för de svenska företagens utveckling och konkurrenskraft. Regeringen har nyligen infört regler för att förhindra att Sverige blir ett transitområde för smuggelaffärer för högteknologiområdet.

Herr talman! Sedan Portugal och Spanien vid årsskiftet inträdde i EG skall Sveriges frihandelsavtal också omfatta handeln med dessa länder. Regeringen har förelagt riksdagen en särskild proposition med förslag till överenskommelse om vissa övergångsarrangemang. Inte minst tack vare en nära samordning mellan EFTA-länderna lyckades Sverige uppnå förhandlingsmålet, dvs. samma villkor som tidigare gäller för EG-länderna. Uppgåelsen innebär att industritullarna avvecklas stegvis under sju år. För textilimporten från Portugal gäller ett övervakningssystem som motsvarar det som gäller för EG-länderna.

Det är tillfredsställande att vi även uppnått en balanserad lösning när det gäller jordbruks- och fiskeprodukter och att vi i detta sammanhang lyckades lösa ett par långdragna problem i handeln med EG på fiskeområdet.

Också vad gäller handeln med stål under år 1986 har nyligen nåtts en tillfredsställande principöverenskommelse med EG-kommissionen som vi förväntar oss snart skall vara formellt godkänd. Överenskommelsen innebär en fortsättning på den skriftväxling om tolkningen av prisreglerna i vårt avtal med CECA, kol- och stälgemenskapen, som vi haft sedan några år med anledning av de olika krisåtgärderna som vidtagits på CECA-sidan. Det måste betraktas som en stor fördel för svensk stålindustri att vi trots den hårda regleringen av stålproduktionen inom Gemenskapen lyckats undvika en kvantitativ reglering av vår egen handel med CECA. En huvudanledning till detta är att vi kunnat visa att den svenska stålindustrin genomgått en långtgående nedskärning och omstrukturering som väl kan mäta sig med den CECA:s krisprogram syftar till.

På industrivaruområdet utgör teko det enda betydande avsteget från den svenska frihandelslinjen. Inom ramen för ett internationellt avtal – multifiberavtalet (MFA) – som är godkänt i GATT, har Sverige ingått begränsningsavtal med ett antal exportörländer. Det nu gällande multifiberavtalet

gäller fram t. o. m. den 31 juli i år. Förhandlingar om ett nytt MFA har påbörjats. Dessa förhandlingar både påverkar och påverkas av de samtidiga diskussionerna om en ny GATT-runda. Den svenska förhandlingspositionen i MFA-förhandlingen gör att man måste ta hänsyn till detta. Såvitt kan bedömas på detta tidiga stadium av förhandlingen är en förlängning av MFA för ännu en period att vänta. Det är regeringens förhoppning att MFA-förhandlingarna kommer att leda till ett nytt MFA som är mindre restriktivt och som ger ökade exportmöjligheter framför allt för de fattigare länderna på i-ländernas marknader. Sverige kommer att verka för en mer generös behandling av import från små eller nytillkommande exportörländer, liksom de fattigaste bland dessa.

Inriktningen av den svenska tekopolitiken har ändrats. Syftet är att skapa en på sikt livskraftig industri som kan stå på egna ben, och för vilken handelspolitiska skyddsåtgärder är obehövlige. Under ännu en tid måste dock extraordinära insatser till stöd för tekoproduktionen bibehållas. Den svenska industrin bör alltså nu förbereda sig på ett läge där handelspolitiska skyddsåtgärder inte kan påräknas i den omfattning som nu gäller.

I regeringens utrikespolitiska deklaration gavs nyligen en samlad redovisning av Sveriges bidrag till att bekämpa apartheidssystemet i Sydafrika. På det handelspolitiska området har åtgärderna skärpts genom bl. a. en lag mot import av jordbruksprodukter, som trädde i kraft den 1 januari i år och som i praktiken innebär ett stopp för all konsumentvaruimport från Sydafrika. Regeringen följer med stor uppmärksamhet utvecklingen av handeln. Såväl den svenska exporten till som importen från Sydafrika har minskat starkt den senaste tiden. Skulle syftet med regeringens rekommendation att avstå från handel med Sydafrika inte nås kommer en licensiering av denna att övervägas.

Herr talman! År 1985 var ett gott exportår. Utvecklingen var svag under det första kvartalet, men exporten gick betydligt bättre under resten av året. Under inledningen av år 1986 har vi noterat en särskilt gynnsam exportutveckling. Inom vissa sektorer av industrin har dock marknadsandelarna minskat, bl. a. beroende på att man där har nått kapacitetstaket. Detta pekar på behovet av ytterligare insatser för att få till stånd en långsiktig balans i Sveriges utrikesaffärer.

Det exportfrämjande arbetet anpassas alltmer till att stödja den växande tjänstehandeln och leveranser av system där varor och tjänster kopplas samman. Regeringen har nyligen tillsatt en tjänstehandelsdelegation för att ytterligare stödja utvecklingen på detta område.

Under förra året har en särskild utredning belyst de små teknikbaserade företagens problem vid internationell marknadsföring och handel. Dessa företag har inte enbart en egen exportpotential utan förädlar också i hög grad teknikinnehållet i stora företags produkter och bidrar därigenom till att stärka dessa företags konkurrenskraft. Särskilda åtgärder inleds nu för att främja denna företagsgrupps export.

Exportkreditnämnden (EKN) har vidtagit en rad åtgärder i syfte att förbättra garantisystemet. Glädjande är att den positiva resultatutvecklingen gjort det möjligt sänka EKN:s premier till en nivå som är jämförlig med den som tillämpas i många viktiga konkurrentländer. Arbeta pågår nu i syfte att

utveckla ett system med garantigivning i utländsk valuta varigenom garanti-tagarnas kursrisk skulle kunna minska.

Herr talman! Sedan länge existerar i vårt land en hög grad av åsiktsgemenskap i de handelspolitiska frågorna. Detta visar även inriktningen av motionerna här i riksdagen.

Denna samstämmighet i huvudlinjerna är en tillgång för landet – inte minst ger den styrka till vårt internationella arbete med att slå vakt om och utveckla frihandeln. Det är inte minst väsentligt inför de svåra GATT-förhandlingar vi nu står inför och mot bakgrund av de risker som finns för en mer allmän protektionistisk utveckling som skulle få mycket allvarliga konsekvenser för vårt land.

Anf. 3 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det är glädjande att partierna i vårt land, som utrikeshandelsministern konstaterade, visar en hög grad av åsiktsgemenskap i de handelspolitiska frågorna.

Jag kan också instämma i bedömningen att denna samstämmighet är en tillgång för Sverige. Den ger, som Mats Hellström uttryckte det, styrka till vårt internationella arbete med att slå vakt om och utveckla frihandeln.

Det är mycket bra med denna enighet i synen på den internationella frihandeln.

Regeringen besitter dock inte samma klarsyn när det gäller handeln *inom* våra gränser.

I stället för en tillväxtfrämjande politik, vilken verkligen behövs för att genom produktutveckling m.m. stärka vårt näringslivs internationella konkurrenskraft, präglas den svenska regeringspolitiken av höga skatter, regleringar, etableringshinder, fondsocialism och lagstiftning om näringsförbud. Vad vi behöver är mera näringsfrihet och mindre näringspolitik! Stat och kommun skall se till att det blir en god jordmån, men plantorna och skötseln av dem skall näringslivet självt svara för.

Utrikeshandelsministern säger att utrikeshandeln har bidragit till våra framgångar på sysselsättnings- och den sociala välfärdens område. Vad Mats Hellström här talar om är en sekundäreffekt. Låt mig slå fast att det är näringslivet som har genererat dessa resurser – eljest hade inte politikerna haft något att fördela. Man kan ingalunda begripa värdet av en fri internationell handel om man inte förstått att det också behövs en fri hemmamarknad. En *fri* inhemsk handel och produktion behövs också för att ekonomin skall ha den omställningsförmåga och dynamik som krävs för att den fria internationella handeln inte skall leda till strukturkriser i vårt eget land.

Herr talman! En fri handel förbättrar den ekonomiska utvecklingen. De långa seriernas ekonomi kan bättre tillvaratas. En livgivande konkurrens släpps loss. Företagen måste anstränga sig att tillverka varor till priser och med kvaliteter som tillfredsställer konsumenterna. Kontakter med de internationella marknaderna ger en snabb återföring av information om ny teknik, nya metoder och marknadens krav. Vidare befrämjas den vana vid omställningar som behövs för att hantera dynamiken i den moderna

utvecklingen. Kravet att ett lands näringsliv är konkurrenskraftigt bidrar också till att förbättra stabiliseringspolitiken.

Den fria handeln underlättar också dessa processer genom att ge en *nödvändig spelregel* – konkurrens på lika villkor – som kan accepteras av regeringar och företag och som har godtagits just därför att tillämpningen av den leder till att det totala ekonomiska utbytet förbättras. En sådan spelregel behövs verkligen för att ge företagen ett rimligt mått av säkerhet i bedömningar och investeringsplaner.

Helt avgörande för Sveriges förmåga att i framtiden bibehålla sin omfattande export är att de protektionistiska tendenserna i olika delar av världen motarbetas. Sverige måste naturligtvis inför de kommande GATT-förhandlingarna understryka vikten av att frihandeln utökas, inte inskränks. Vår förmåga att påverka i denna typ av förhandlingar är självfallet liten, men det är väsentligt att vi föregår med goda exempel och själva anstränger oss för att avskaffa protektionistiska åtgärder och oavsiktliga handelshinder. Principen måste vara att vi i Sverige accepterar en fri import och export av varor och tjänster. Gentemot våra grannländer och flertalet väst- och sydeuropeiska länder har vi redan undanröjt tullmurarna för industriprodukter. Det är väsentligt att vi här angriper de andra handelshinder som finns. Min kollega Nic Grönvall kommer i sitt anförande att redovisa mer ingående synpunkter av denna innebörd något senare i debatten.

Förutom det rena tullskyddet har vi även inom ramen för det s. k. multifiberavtalet ett kvotssystem för import av textilier och konfektion från icke-industrialiserade länder. Allt fler inser i dag att denna typ av kvotssystem är både moraliskt olyckligt och ineffektivt.

Dessutom leder systemet till att de svenska konsumenterna tvingas betala mer än nödvändigt för sina kläder. Det är inte heller troligt att begränsningarna av import från u-länderna gynnar den svenska textilindustrin – det är snarare troligt att textilindustrin i andra u-länder har fått en större marknadsandel.

Utvidgningen av EG ställer på sin spets också de problem som gäller vår handelspolitik på tekoområdet och som under alla förhållanden blir mera besvärande ju längre tid våra restriktioner där upprätthålls. Portugal är en av de stora tekoexportörerna, och en fri handel i tekoprodukter med Portugal gör det ännu mera påtagligt att våra importrestriktioner gentemot lågprisländer ingalunda på något enkelt sätt innebär att efterfrågan flyttas till exempelvis Borås. I stället flyttas importen till dyrare utländska inköpskällor, till nackdel för konsumenternas realinkomster, den svenska prisnivån och vår handelsbalans. Dessa överväganden måste väga tungt när den svenska handelspolitiken på detta område nu snart skall omförhandlas inför utgången av multifiberavtalet i år.

Men framför allt är regeringens skattepolitik farlig för tekonäringen. Genom att den privata efterfrågan pressas ned till förmån för den offentliga minskas den inhemska marknaden. De höga inkomstskatterna är en enorm påлага på de svenska konsumenterna.

Herr talman! Spelreglerna måste vara fasta. Ständiga ändringar i skatte-regler, olika lagar och andra bestämmelser och villkor leder nödvändigtvis till en större osäkerhet än den som ändå vidlåder de ekonomiska processerna.

Denna osäkerhet minskar benägenheten att ta risker och göra investeringar, dvs. den förväntade avkastningen måste vara större för att projekt skall komma till stånd.

Jag skall ge ett par mycket aktuella exempel på den typ av överraskningspolitik som den socialdemokratiska regeringen bedriver:

Regeringens proposition nr 140 om vissa inkomstförstärkningar på statsbudgeten m. m. kom som en kalldusch för svensk cement- och kalkindustri. Denna bransch är nämligen den största individuella användaren av kol i Sverige.

Den samlade effekten av regeringsförslaget samt tidigare pålagor innebär en ökad skattebelastning av ca 65 milj. kr./år under de senaste fyra åren.

En sådan skattebelastning kommer att omöjliggöra svensk cementexport och mycket allvarligt försvaga den svenska cement- och kalkindustrins konkurrenskraft i förhållande till importerade produkter. Dessutom skulle konkurrenssituationen i förhållande till substitutmaterielen byggstål och byggplåt snedvridas, eftersom dessa framställs i metallurgisk process och därigenom undantogs från skatt på den kol och koks som förbrukas i tillverkningsprocessen.

Ett annat exempel utgör Pilkington Floatglas AB i Halmstad, som exporterar 80 % av sin produktion huvudsakligen inom norra Europa. Hela den höjning av företagets konkurrenskraft, som man lyckats åstadkomma genom rationaliseringar de senaste åren, kommer att försvinna om den föreslagna höjningen av energiskatten får slå igenom.

Ett annat problem för svenska företags förmåga att verka på den internationella marknaden är valutaregleringen. Visserligen hindrar inte valutaregleringen handel eller investeringar i utländska produktionsanläggningar, men genom att svenska företag endast i begränsad utsträckning får tillgång till internationella kapitalmarknader försämras deras villkor jämfört med konkurrerande företag i andra länder. Valutaregleringen måste avskaffas. Tillämpningen av denna i valutastyrelsen och riksbanken visar hur näringslivets utveckling ofta hämmas av småaktigt regleringsnit. Sverige är praktiskt taget det enda industriland som fortfarande vidmakthåller omfattande valutareglering. Det är fel att tro att en sådan reglering ger oss större frihet och rörelseutrymme i vår ekonomiska politik. Det är bättre att vara utan en valutareglering och i tid visa den hänsyn till realiteterna som under alla förhållanden fordras för ett land vars välstånd vilar på att med framgång kunna verka på de internationella marknaderna. En successiv avveckling av valutaregleringen kan ske genom att i första hand frigöra den nordiska kapitalmarknaden.

En friare nordisk aktie- och kapitalmarknad är ett centralt mål för det nordiska samarbetet. För nordisk industri är det av avgörande betydelse att man kan utnyttja kapitalet effektivt och – ännu viktigare – att näringslivet kan attrahera kapital. Valutaregleringarna sätter upp konstlade hinder för detta och förorsakar därmed effektivitetsförluster som man inte har råd med i den hårda internationella konkurrensen.

Skall målet – Norden som hemmamarknad för Nordens näringsliv – realiseras, som även utrikeshandelsministern kom in på i sitt anförande, borde nästa naturliga steg vara att liberalisera den nordiska marknaden för

den allt viktigare produktionsfaktorn kapital. När det gäller praktiska åtgärder i detta syfte intar Danmark en glädjande tätposition. Norge kommer som mycket god tvåa.

I Danmark har man nämligen konstaterat, att under den tid då den danska valutaregleringen vidmakthölls har framför allt mindre och medelstora företag avhållit sig från utlandsaffärer, antingen till följd av okunskap om valutareglerna och en därmed förbunden oro att bryta mot dem, eller på grund av svårigheter att få besked – eller ställa rätta frågor. I dag gäller något liknande för både Finland och Sverige. Samtidigt nödgas jag i det här sammanhanget konstatera att de övriga nordiska ländernas börser tjänar på den svenska skatten på handel med aktier. Den svenska regeringens överraskande höjning av omsättningsskatten ger de andra börserna klara förstep. De kommer att öka sin omsättning på den svenska börsens bekostnad.

De fem nordiska länderna har ett sammanlagt invånarantal som inte är större än invånarantalet i en tysk delstat. Det borde ge oss en fingervisning om hur angeläget det är att skapa en ordentlig hemmabas så att i synnerhet de små och medelstora företagen verkligen kan utnyttja den hävstångseffekt som är nödvändig för att de skall kunna hävda sig på en alltmer internationelliserad marknad.

Det är viktigt att se att fördelarna med en fri internationell handel i princip är desamma som vinsterna av en fri handel och produktion inom ett land. En friare konkurrens inom den svenska servicesektorn skulle leda till stora fördelar i resursutnyttjandet. I den internationella debatten och i den nya GATT-runda som nu planeras kommer ökad frihet i internationell handel och produktion inom tjänstesektorn att vara en av huvudfrågorna. Sverige har stött kraven på en sådan större frihet. Därför är det svårförståeligt att samma regering har så svårt att se fördelarna med friare villkor i servicesektorn inom Sverige.

När det gäller handeln med tjänster talar ofta utrikeshandelsministern sig varm för export av service. Det är bra att han gör detta när han sitter med sin del av ett regeringsansvar. Det lät annorlunda när socialdemokraterna satt i oppositionsställning under åren 1976–1982. Men i synnerhet inom vårt eget land upprätthålls fortfarande en lång rad restriktioner. Vissa förändringar har dock skett. Bl. a. har möjligheterna för utländska banker och försäkringsbolag förbättrats. Trots detta kvarstår många problem. Ett särskilt problem utgör det hinder mot export av tjänster som den offentliga sektorns tjänstemonopol inom många områden medför. Utländska banker får alltså komma till Sverige, men några privata alternativ till offentlig serviceproduktion kan regeringen däremot inte tillåta. Regeringen slår i stället vakt om de offentliga service- och tjänstemonopolen. Det är självklart mycket svårt för ett svenskt företag att exportera tjänster om de inte själva får producera dem i Sverige. Vi behöver referensobjekt att visa upp och vi behöver en fri hemmamarknadshandel.

Herr talman! Den internationella ekonomiska scenen har vidgats genom att ett antal nya industriländer i allt större utsträckning kunnat göra sig gällande som betydande nya kunder men också som nya konkurrenter. Detta i förening med sjunkande transportkostnader och allt bättre kommunikatio-

ner har intensifierat de internationella ekonomiska kontakterna vad avser handel i varor och tjänster, kapitalrörelser, arbetskraftsrörelser över gränserna och direkta investeringar. På samma sätt har den teknologiska framstegstakten och takten i den internationella teknikspridningen ökat.

Allt detta skapar en lång rad nya möjligheter men ställer också stora, nya krav. Företag och länder som förmår att förnya sig och leda utvecklingen kommer att få så mycket större utbyte. De däremot som av olika skäl förlorat denna förmåga kommer att utsättas för kriser i näringslivet. I allt högre grad kommer de att behöva konkurrera genom att låta sin reallönenivå släpa efter.

All erfarenhet visar att enskild företagsamhet, byggd på privat ägande inom ramen för marknadsekonomins ekonomiska frihet, varit det system som tillåtit välstånd att växa fram och utvecklas. Eftersom ingen kan överblicka utvecklingens krav och möjligheter, kan endast det system bli framgångsrikt som i varje period tillåter en mångfald i ansatser, i försök och i experiment, som snabbt förkastar det som inte visat sig dugligt och premierar det som fungerar.

En politik som bygger på regleringar, offentlig planering, påbud och pålagor, fondsocialism, statligt eller kommunalt företagande, lagstiftning om näringsförbud, dvs. en interventionistisk näringspolitik, kommer alltid att vara till skada.

En handels- och industripolitik måste – som jag redan inledningsvis påpekade – för att vara till gagn inriktas på att befrämja de allmänna förutsättningarna och den miljö i vilken näringslivet skall utvecklas för framtiden.

Anf. 4 IIADAR CARS (fp):

Herr talman! Önskan om en fri handel med vår omvärld är grunden för svensk utrikeshandelspolitik. Utrikeshandelsminister Mats Hellströms deklaration i dag var ännu en välmotiverad lovsång till frihandeln.

Frihandel är en central del i en liberal samhällssyn. Därför gläder det oss liberaler att vår ideologi på detta område omfattas av många, däribland även av företrädare för en svensk socialdemokratisk regering. För socialismens idéer om en nationellt styrd och starkt reglerad utrikeshandel har herr Hellström inget till övers. Dessa idéer, som tillämpas av de socialistiska länderna i Östeuropa, väcker ingen entusiasm. Detta känns bra att kunna konstatera. Det är roligt för oss liberaler och till nytta för människor i vårt samhälle när de liberala idéerna vinner insteg hos allt flera.

Sverige har vunnit sitt välstånd mycket tack vare satsningar på frihandel. Frihandeln har också den fördelen, att den som regel gynnar alla som medverkar i den. För det socialistiska nollsummespelet är utgångspunkten en annan. I det räknar man med att det någon tjänar alltid tas från någon annan – att den enes vinst är den andres förlust.

Men verkligheten visar hur felaktig denna teori är. Handel kommer ju normalt till stånd endast när båda parter vet att de vinner på affären, dvs. när den enes vinst också är en vinst för den andre.

Därför har de ekonomiska framgångarna varit störst – också i de fattiga delarna av världen – i de länder som vänt socialismen ryggen och i stället vågat satsa på konkurrens, enskilt företagande och ett internationellt

handelsutbyte. Förutsättningar har där skapats för ett ökat välstånd för alla. I många u-länder har marknadsekonomi och frihandel redan medfört betydande ekonomiska och sociala förbättringar för flertalet medborgare.

En cancer som föröder många ekonomier i u-världen, både i socialistländer och i länder med mera marknadsekonomi, är korruptionen. Det är betydande summor som korrupta presidenter och deras anhängare förbrukar på egen lyx eller placerar på bankkonton och i fastigheter utomlands. Vi har nyligen fått färskt exempel på detta.

Många ekonomer har pekat på de problem som korruptionen skapar. En av dem är Gunnar Myrdal, som utförligt behandlade problemet redan i sin bok *An Asian Drama*. Till dem som arbetar med problemet hör Förenta nationerna och näringslivets egen världsorganisation, Internationella Handelskammaren. Det vore värdefullt att i denna debatt få belyst vilket engagemang regeringen har i den här frågan och om några initiativ från svensk sida är att vänta eller förbereds.

När vi i Sverige sluter upp bakom frihandeln gör vi det därför att vi vet att frihandel är bra både för omvärlden och för oss själva. För oss skulle också varje annat alternativ leda till ett välståndsras av stora mått. Vi är i alla avseenden så starkt beroende av ett fritt handelsutbyte att någon väg tillbaka knappast är ens teoretiskt möjlig. Det är inte mycket av allt det vi konsumerar i eller exporterar från Sverige som inte innehåller eller för sin tillkomst är beroende av produkter som vi importerat. Utan en stor import av energirävaror, maskiner, komponenter, teknik och databaserade kunskaper av alla slag skulle det inte vara mycket i Sverige som fungerade som vi är vana vid.

Vårt välstånd bygger följaktligen på en liberal handelspolitik som ger oss möjlighet att importera de varor vi behöver. Vår välfärd skulle bli avsevärt mindre om vi inte kunde köpa varor utifrån till fördelaktiga priser.

För att klara vårt behov av importerade varor behöver vi skickliga handelsmän med förmåga att göra riktiga urval och köpa till förmånliga priser. En miljon kronor som sparas in tack vare en prismedveten importör betyder lika mycket för vår handelsbalans som en extra exportmiljon.

Det är i första hand vårt behov av import som motiverar vår satsning på export. Vi måste ju kunna betala för det vi behöver köpa utifrån. Exporten är alltså inget självändamål – den är ett medel för att vi skall kunna betala vår import, vårt bistånd och våra utlandsresor samt kunna förränta och amortera våra utlandslån.

Men eftersom våra importbehov, liksom våra utlandsskulder, är stora och då vi både vill kunna resa utomlands och ge ett omfattande bistånd behöver vi en stark exportindustri. En första förutsättning för att svensk export av såväl varor som tjänster skall utvecklas väl är, att vi i Sverige för en ekonomisk politik som stärker vår internationella konkurrenskraft. Det innebär att vår inflation inte får ligga över, men gärna underskrida, inflationstakten i våra viktigaste konkurrentländer. Dit har vi ännu inte nått.

En annan förutsättning är att vi inom landet satsar på en allmänt hög utbildningsstandard och därvid bl. a. ser till att utbilda tillräckligt många kompetenta tekniker. Vidare måste ökade satsningar göras på forskning och utveckling. Sist, men inte minst, måste det svenska skattesystemet ges en

utformning som uppmuntrar företagsarnhet och nyföretagande och gör att kvalificerade forskare, uppfinnare, systemutvecklare m. fl. finner att de inte ekonomiskt förlorar alltför mycket på att stanna i Sverige.

De faktorer som jag här pekat på är avsevärt viktigare för en framgångsrik svensk export än ytterligare satsningar på s. k. exportfrämjande åtgärder. Därmed inte sagt, att inte också sådana satsningar kan vara väl motiverade.

Herr talman! I alla diskussioner om frihandel finns ett problem. Det består i att nästan alla instämmer i sak och ger sitt stöd åt principen men också snabbt finner motiv varför den inte bör tillämpas inom vissa områden; områden som då ofta ligger nära debattörens egen intressesfär. Det här problemet möter vi också i dag.

För det är ju så att samtidigt som utrikeshandelsministern här talar varmt för frihandel ligger på riksdagens bord ett förslag, en proposition från regeringen – undertecknad av samma utrikeshandelsminister – om ökad svensk protektionism. Det gäller en till synes ganska liten sak – nämligen höjda tullar på tomater. Regeringens motiv för den föreslagna tullhöjningen är att lågprisimporten under sommarmånaderna hotar svensk produktion.

Moderaterna stöder regeringsförslaget. Centern och vpk vill höja tullarna inte bara på tomater utan också på bl. a. lök, vitkål, snittblommor och slanggurka.

Det är bara folkpartiet som reserverar sig mot förslaget. Vi gör det med den för all frihandel grundläggande motiveringen att det missgynnar konsumenterna och motverkar de svenska ansträngningarna att få andra länder att avskaffa olika tullhinder som försvårar vår export. Vi tycker det är särskilt olyckligt att regeringen faller i den protektionistiska fallgropen samtidigt som Sverige inom GATT arbetar för att få till stånd internationella förhandlingar om lägre tullar.

Så sent som i november sade statsrådet Hellström att om vi misslyckas med att få till stånd sådana förhandlingar "finns det stor risk för att de starka protektionistiska krafterna i vår omvärld tar överhanden, vilket skulle kunna få ödesdigra konsekvenser". Jag tror han menar detta. Därför borde han också rodna över sitt eget förslag till tullhöjningar – gärna så mycket att hans färg fick likhet med tomatens!

I stället för höjda tomattullar vill vi i folkpartiet få en översyn till stånd, i syfte att få bort fördyrande tullar och andra importrestriktioner inom trädgårdsområdet. På så sätt vill vi göra det lättare för de svenska konsumenterna att få färska trädgårdsprodukter året om till rimliga priser.

I grunden tror vi inte heller, att höjda tomattullar är till fördel ens för de svenska tomatodlarna. Vi tror att odlarna både på kort och på lång sikt har mera att vinna på att visa att de kan få fram en produkt som är färskare, godare och på alla sätt bättre än den importerade. Är det så, och kan odlarna visa detta, tror jag att de svenska tomatköparna också är beredda att betala ett något högre pris för svenskodlade tomater.

Erfarenheterna från ett helt annat område, textil och konfektion, ger belägg för tullsystemets bräckligheter också för de inhemska producenterna. Genom tullar och diskriminerande avtal som begränsar exporten från bl. a. u-länderna har Sverige sökt skydda sin tekoindustri. Beredskapsaspekterna har anförts som det främsta skälet för protektionismen. Överstyrelsen för

ekonomiskt försvar har emellertid påvisat att beredskapsskäl kraftigt minskat i betydelse, kanske helt försvunnit.

Delar av svensk teko klarar sig mycket bra. Det gäller främst företag som satsat på produktutveckling och export. Den svenska tekoexporten uppgår nu till över 5 miljarder kronor om året. Många tekoföretag har byggt upp sin goodwill och säljer också bra inom Sverige. De företag som nöjt sig med att huka bakom det svenska tullskyddet har klarat sig sämre. Många har redan tvingats slå igen.

Kostnaderna för handelshindren inom tekoområdet har beräknats till 3 miljarder kronor om året – en kostnad som helt får bäras av de svenska konsumenterna. För en tvåbarnsfamilj blir fördyringen ca 1 500 kr. per år.

Samtidigt innebär dessa hinder ett hån mot de u-länder som Sverige i andra sammanhang säger sig vilja hjälpa. Regeringens politik präglas här av en uppenbar dubbelmoral! Det är ju främst u-ländernas export som vi stänger ute med de svenska handelsrestriktionerna. Med länderna i Västeuropa har vi avtal, som gör att de har väsentligt lättare att sälja också sina tekoprodukter till Sverige.

Säg mig, statsrådet Hellström: Varför vill regeringen egentligen att svenska konsumenter hellre skall köpa dyrare skjortor från t. ex. Irland än lika bra men billigare skjortor från något u-land? Jag vore tacksam om statsrådet ville förklara detta för kammaren.

Folkpartiet vill avskaffa de svenska importrestriktionerna inom tekoområdet. Det gör vi av hänsyn till de svenska konsumenterna. Vi vill också på detta och andra sätt utveckla vår handel med den s. k. tredje världen. Vi får inte bortse från att flera av dessa länder – inte minst de kring Stilla Havet – befinner sig i mycket snabb ekonomisk utveckling. Ett intressant inslag i denna utveckling är att framgångarna främst är baserade på arbete och ökat tekniskt och ekonomiskt kunnande och endast i liten utsträckning på tillgången till inhemska råvaror. Andra u-länder som också utvecklas snabbt är Indien och Brasilien. Ett förtroendefullt ekonomiskt samarbete med länder i tredje världen har för Sverige stor betydelse – nu och för framtiden.

I de GATT-förhandlingar vi från svensk sida vill få till stånd hoppas vi bl. a. kunna förhandla ner handelshindren mot export av tjänster. För många u-länder, däremot, framstår inte längre hinder för tjänsteexport som särskilt angeläget. För dem är det mera betydelsefullt att fritt få sälja sina tekovaror och trädgårdsprodukter till rika länder som Sverige. Om vi från svensk sida slår vakt om handelshindren mot teko och höjer våra grönsakstullar lär vi också få svårare att övertyga u-länderna om värdet av minskade hinder mot tjänsteexport, dvs. det som vi i de rika länderna är särskilt duktiga på att exportera.

Herr talman! Sverige bör också söka utveckla sin handel med Östeuropa. Att den, relativt sett, är så liten beror bl. a. på de systemproblem som jag tidigare berört.

Den femårsplan som Sovjetunionen nyligen fastställde bör ge ökade möjligheter till svensk export. Genom en sådan ökning skulle också en bättre balans uppnås i vårt handelsutbyte med Sovjet än den vi haft under många år. Det vore värdefullt om statsminister Carlssons resa till Moskva resulterade i bl. a. en ökad svensk export av industriprodukter.

I dag kan vi läsa om att Sveriges genom tiderna största exportaffär har undertecknats. Den gäller vapen från Bofors för över 8 000 milj. kr. till Indien.

Jag utgår ifrån att statsrådet Hellström är mycket nöjd med affären som han och hans regeringskolleger, inte minst Olof Palme personligen, arbetat hårt och länge med att få till stånd. Den förbättrar både sysselsättningen och betalningsbalansen för Sveriges del. Regeringen har gjort en kanonaffär.

Den nu ingångna affären måste förväntas leda till att vapenexportens andel av den samlade svenska exporten stiger avsevärt. Jag kan därför inte låta bli att erinra om den hårda kritik som under de borgerliga regeringsåren från socialdemokratiskt håll, och med särskilt stor skärpa från Olof Palmes sida, riktades mot just det förhållandet att vapenexporten under några år steg snabbare än den övriga svenska exporten.

Den position som socialdemokratin då intog har den uppenbarligen nu övergett. Detta är bara ytterligare ett exempel på klivenheten inom socialdemokratin. Man för en politik i opposition och en annan i regeringsställning. Mats Hellström har i sitt eget handlande gett många ytterligare exempel på denna klivenhet.

Herr talman! Oljepriset har sjunkit kraftigt, och samtidigt har dollarn minskat i värde. Ränteläget i världen pekar nedåt. Blir de nuvarande nivåerna bestående under ett antal år, kan detta ge oss i Sverige unika möjligheter. En astrolog kunde säkert tänkas beskriva stjärnkonstellationen som ovanligt gynnsam för vår del. Låt oss då inte försitta tillfället att stärka den ekonomiska grunden genom att stimulera investeringar som långsiktigt förbättrar våra industriella förutsättningar. Hit räknar jag bl. a. investeringar av infrastrukturellt slag och i anläggningar som höjer förädlingsvärdet i hanteringen av olika råvaror.

Den gynnsamma ekonomiska utvecklingen i vår omvärld ger oss också anledning att nu avveckla den svenska valutaregleringen. I korthet finns det tre skäl till att krislagen från 1939 nu bör avskaffas:

1. Den är inte tillräckligt effektiv för att förhindra valutakriser.
2. Den är dock så pass effektiv att den förorsakar de svenska företagen avsevärda kostnader och bekymmer.
3. Den utgör en broms för kapitalets internationella rörlighet.

Den sista punkten är i ett internationellt perspektiv den viktigaste, om man vill åstadkomma en så effektiv resursanvändning som möjligt. Storbritannien har helt avskaffat sin reglering och Danmark har genomfört väsentliga lättnader. Faktum är att Sverige torde höra till de länder som i dag har de hårdaste restriktionerna för kapitalets rörlighet över nationsgränsen.

Valutaregleringen motiveras ofta med att den skulle ge oss större oberoende vid utformningen av den ekonomiska politiken. Uppenbart är emellertid att den inte förhindrar valutakriser – vi har i Sverige haft flera sådana under de senare decennierna. Under de senaste tio åren har vi också genomfört fem devalveringar.

Valutaregleringen, som är uppbyggd som ett förbud mot finansiella placeringar utomlands, kan nämligen inte – och bör inte heller – reglera betalningarna för varu- och tjänstehandeln. Det betyder att även smärre

förskjutningar i betalningstider för export och import kan medföra stora förskjutningar i valutaströmmar och valutareserver. Så har också skett vid flera tillfällen då förväntningar om kommande krondevalveringar har uppstått.

Regleringens förbud mot finansiella placeringar hindrar inte sådana valutarörelser. Möjligen kan en nödvändig anpassning av det inhemska kostnadsläget fördröjas, men detta är sällan en fördel. Tvärtom är det bättre att nödvändiga anpassningar sker så snabbt som möjligt, utan onödiga förseningar.

Valutaregleringen är emellertid inte utan effekter för de enskilda företag som tvingas leva med den. I praktiken innebär den att kapital och finansiella tillgångar låses in i Sverige. Företagen får inte placera sina tillgångar där de ger störst avkastning.

Ett företag som vill investera utomlands får heller inte använda vinster som det gjort i Sverige för att finansiera utlandsinvesteringen. Kapitalet måste det i stället skaffa utomlands. I många fall innebär detta att företagen tvingas hålla en totalt sett alltför stor likviditet. Detta är en kostnad – och en onödig kostnad – för företaget.

Inom folkpartiet anser vi därför att valutaregleringen nu bör avskaffas. Detta kan ske stegvis. Men det måste göras helt klart, redan när första steget tas, att det är fråga om ett permanent avskaffande. Ett sådant beslut skulle fungera som en stark signal att Sverige framöver avser att komma till rätta med interna balansproblem genom intern anpassning och intern ekonomisk politik. Vi skulle framöver inte tillgripa konkurrensdevalveringar av det slag som genomfördes i oktober 1982.

I folkpartiet finner vi det djupt beklagligt att regeringen envisas med att förlänga en otidsenlig och för vår ekonomi numera skadlig reglering.

Herr talman! Att jag valt att ta upp Europa-frågorna i slutet av mitt anförande innebär inte att dessa skulle ha låg prioritet. Tvärtom är det angeläget för mig att här understryka den vikt vi i folkpartiet fäster vid en vidareutveckling av Sveriges samarbete med övriga Västeuropa.

För omvärlden har Västeuropa alltmer kommit att identifieras med den Europeiska gemenskapen, EG. Det är förståeligt och något som vi i Sverige får leva med. Efter den senaste utvidgningen av EG är det i stort sett bara de nordiska länderna – Danmark undantaget – samt Schweiz och Österrike som står utanför EG. Tillsammans bildar dessa länder EFTA, som genom ett frihandelsavtal är förbundet med EG. Turkiet är associerad medlem av Gemenskapen.

Alltsedan sin tillkomst har EG präglats av två motsatta ambitioner. Den ena har närts av entusiasterna – de som önskat stöpa om de europeiska nationalstaterna och av dem forma en europeisk union, ett Europas förenta stater. För den andra ambitionen har pragmatikerna stått. De har framför allt sett till de ekonomiska fördelar som kunnat vinnas genom att inom EG avskaffa tullar och andra handelshinder, harmonisera lagstiftningen och vidga samarbetet inom bl. a. forskning och utveckling och på de ekonomiska, monetära och industriella områdena.

När det gällt att beskriva målen för EG har entusiasterna ofta fått föra pennan. Men när målen skulle omsättas i praktisk politik har pragmatikerna

vanligen fått sista ordet. Därför har nyhetsmedia under åren som gått gett oss braskande rubriker omsevis om omvälvande planer och omsevis om s. k. misslyckanden och fiaskon.

EG:s utveckling kan därför bäst beskrivas så, att man satt upp ett mål, såg 100 steg framåt, tagit tre steg i den riktningen och sedan ett eller två tillbaka. "Misslyckande" har då varit beskrivningen på det inträffade. På nytt har EG satt upp det långsiktiga målet och upprepat processen. Resultatet är, att man efter några decennier kommit ganska långt – längre än vad vi i Sverige alltid har observerat. De ursprungliga sex medlemsländerna har blivit tolv, tullarna har avskaffats och den gemensamma jordbrukspolitiken är ett faktum, även om det gnisslar en del i fogarna. Man har skapat ett Europaparlament, som väljs vid ett och samma tillfälle genom direkta val av alla röstberättigade medborgare inom Gemenskapen. Man har en gemensam budget, som finansieras genom bl. a. en gemensamt beslutad andel av mervärdesskatten. Vidare har det utrikespolitiska samarbetet stärkts, och i allt flera internationella sammanhang talar Gemenskapen nu med en röst.

Nyligen har man också enats om en revidering av EG:s grundfördrag i syfte att, bl. a. genom ökad användning av majoritetsbeslut, till 1992 helt ha avskaffat de icke-tariffära handelshindren inom Gemenskapen.

I sak har utvecklingen inom EG varit imponerande och naturligtvis mycket betydelsefull också för Sverige. Vi har från svensk sida anledning att se positivt på de framsteg EG gjort och gör.

Det är av stor vikt att Sverige både självständigt och tillsammans med övriga EFTA-länder söker nära samarbete med EG. Inom bl. a. de miljöpolitiska, socialpolitiska och konsumentpolitiska områdena sker en fortgående utveckling av samarbetet inom EG där Sverige har anledning delta mera aktivt. Detta gäller även områden som forskning och kultur.

EG har infört ett förfarande för harmonisering av nationella säkerhetsbestämmelser som i stor utsträckning bygger på hänvisning till standard. Som ett pilotfall har EG frågat om EFTA-länderna kan ansluta sig till Gemenskapens direktiv om säkerhetsbestämmelser för elektrisk lågspänningsmateriel. Det är min förhoppning att man skall lyckas att finna en för alla parter fördelaktig lösning på denna fråga. Det vore intressant om statsrådet Hellström har några aktuella informationer att lämna i denna sak.

Sverige måste också eftersträva att få till stånd ett vidgat forsknings- och utvecklingssamarbete med EG. Överenskommelsen om svenskt deltagande i EUREKA är hoppningivande. Men det bör samtidigt understrykas, att avtalet inte ger Sverige och svenska företag någon automatisk rätt att delta i forskningssamarbetet på lika villkor med EG-länderna. Hur det blir i det avseendet kan endast framtiden utvisa.

För att Sverige skall kunna komma i åtnjutande av frukterna av en fördjupad integration i Västeuropa krävs att den del av vår lagstiftning som påverkar ekonomiskt och industriellt handlande anpassas till EG:s normer. Detta låter sig väl göras utan att väsentliga krav på skydd för hälsa och miljö behöver eftersättas. Tvärtom torde den svenska tekniska och industriella kompetensen ge möjligheter till ett visst inflytande för Sverige vid fastställande av kraven på dessa områden.

Alltför ofta förekommer det att lagar och förordningar i onödan skiljer sig

på ett sätt som gör att handel och samarbete över gränserna försvåras. För att undvika detta skulle en svensk vitbok av liknande slag som den som framtagits av EG kunna tjäna som rättesnöre. Den skulle påvisa de handelshinder som föreligger och förhindra att nya infördes. Nya regler skulle därmed fastställas först när deras effekter för Sveriges medverkan i det europeiska samarbetet hade noga beaktats.

Förslag om en sådan svensk vitbok har lagts fram av folkpartiet. Det vore värdefullt om statsrådet Hellström här ville redogöra för hur han ställer sig till förslaget.

Inom EG har det vuxit fram ett samarbete inom kulturområdet i ordets vidaste mening. Den snabba utvecklingen inom satellittelevisjonen bevakas noga. EG ägnar sig alltmer åt stöd till konst, litteratur och musik. Inom Gemenskapen finns medvetande om behovet av kraftfulla insatser för att bevara och utveckla känslan för europeisk historia och kultur. Detta är också ett svenskt intresse. Den mediaexplosion som står för dörren kan lätt komma att helt domineras av USA-producerade program. Detta gäller också andra kulturyttringar. Det ligger därför också i Sveriges intresse att genom olika europeiska insatser och produktioner skapa komplement och alternativ till det amerikanska utbudet.

Herr talman! Vanligen söker sig övriga Europa inte till Sverige för idéer, impulser och samverkan. Initiativ till samarbete och utbyte måste som regel tas från svensk sida men är då i allmänhet mycket välkomna. Låt oss gemensamt se till att vi tar sådana initiativ och på så sätt utvecklar vårt samarbete med demokratierna och marknadsekonomierna i vår del av världen.

Anf. 5 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Regeringens handelspolitiska deklaration inleds med cirka tre sidor av en ganska lyrisk betraktelse över utrikeshandelns stora betydelse för den svenska samhällsekonomi och frihandeln som en förutsättning för ett litet land som Sverige. Det är naturligtvis en riktig beskrivning. Det är glädjande för oss alla att kunna ge den beskrivningen i ett läge där vi har så många positiva utvecklingstendenser som vi för närvarande har i våra internationella relationer, med ökande handelsöverskott och sannolikt också en förbättring av bytesbalansen och en dramatisk ökning av valutainflödet.

Sverige är ju ett litet land med en högt specialiserad produktion och med ett starkt importberoende på flera varuområden, och en öppen internationell handel är ett livsvillkor för ett land med dessa förutsättningar. Ett land med så stort export- och importberoende som Sverige skulle kunna få betydande problem om världshandeln blev mer protektionistisk än den är i dag.

Den inhemska marknaden har sina klara storleksbegränsningar. Detta är ett problem som vi har gemensamt med t. ex. våra grannländer, och därför har de nordiska länderna också ett gemensamt intresse att verka för att Norden i realiteten kommer att *fungera* som en hemmamarknad.

I debatten har redan nämnts de hinder som finns när det gäller kapitalrörelser över gränserna. Centerpartiet anser det viktigt att börja med en avreglering av valutaregleringen på i första hand det nordiska området.

För oss i centerpartiet är det som sagt självklart att försöka utveckla

Norden som hemmamarknad, och det är därför vi så intensivt söker främja det nordiska samarbetet. Konkret söker vi undanröja de hinder som finns för en så långt möjligt gemensam ekonomi. Viktiga framsteg har också gjorts. Jag hälsar med tillfredsställelse att handelsministern så tydligt markerade den nordiska grunden för Sveriges agerande.

Enligt vår uppfattning innebär olikheter i myndigheters beslut och ämbetsutövning i de olika länderna ofta ett försvårat nordiskt samarbete, även om detta inte är avsikten. Vi har krävt en översyn på detta område, och det kravet kvarstår i hög grad.

Under senare tid har det mer och mer betonats att också Europa skulle fungera som en hemmamarknad. Man glömmer då ibland den del av Europa som består av statshandelsländer. Naturligtvis är det också en viktig strävan att främja det europeiska samarbetet, med de begränsningar som den svenska neutralitetspolitiken och säkerhetspolitiken uppställer – det återstår naturligtvis oerhört mycket mer att göra – men detta får inte lägga hinder för vår höga ambitionsnivå när det gäller det nordiska samarbetet. Jag skulle gärna se att utrikeshandelsministern här utvecklade hur han ser på förhållandet mellan det långtgående samarbete som vi vill främja på det nordiska området och den inriktning som hans deklaration har när det gäller det vidgade europeiska samarbetet. Det behöver inte finnas några motsättningar, men det är, tror jag, viktigt att man anger en klar prioritering på den punkten.

Ett stort antal människor är sysselsatta i företag som har sin huvudsakliga avsättning av produkter och tjänster utanför landets gränser. Det handlar sannolikt om i storleksordningen en halv miljon människor i Sverige i dag. Därför kan aldrig utrikeshandeln göras till en "akademisk" fråga. Den berör i hög grad människors vardag, sysselsättning och inkomstmöjligheter.

I ett ökande internationellt beroende och samspel blir också länder som Sverige starkt beroende av inte minst importen. Vi har ett alltför högt importinnehåll i tillverkningsindustrins produkter, och det måste vi vara uppmärksamma på – inte minst i vårt näringspolitiska agerande. Detta importinnehåll skattas ofta till ca 50 %. Men det handlar också om det beroende som följer av att vi inte kan producera på egen hand på alla områden – det gäller t. ex. högteknik. Vi måste ofta lita till andra, ibland därför att vi inte klarar produktionen, i andra fall därför att den kräver för stora investeringar eller för långa serier så att vi av den anledningen blir beroende av omvärlden. Detta gäller inte minst inom data- och elektronikindustrin av i dag.

En öppen och fri handel är ett av flera medel för att nå ett väl fungerande samhälle, men frihandeln kan inte vara ett mål i sig. Jag tycker att redan de inlägg som vi har hört från denna talarstol visar att det inte går att föra en meningsfull debatt om frihandel kring ytterligheterna total protektionism kontra total frihandel. Det handlar nästan alltid om avvägningar och modifieringar när man lämnar den akademiska och ideologiska nivån och börjar diskutera realiteterna, oavsett om det är fråga om tomater eller textil och konfektion. I det sammanhanget tror jag att vi vinner mer på att vara verklighetsanknutna pragmatiker än enögda entusiaster.

Det handlar om vilka modifieringar som är nödvändiga eller angelägna.

Det rör frågor som i vilken grad Sverige i utformningen och tillämpningen av sin handelspolitik bör ta hänsyn till sociala, miljömässiga, hälsopolitiska, regionalpolitiska och säkerhetspolitiska konsekvenser.

En central fråga i det sammanhanget är huruvida GATT-avtalet kan kompletteras med en socialklausul och med en miljöklausul. Vi har aktualiserat dessa frågor i en motion till årets riksmöte, inte minst med tanke på den kommande GATT-rundan. En socialklausul skulle t. ex. kunna bli aktuell i samband med åtgärder vid import av produkter som framställs genom barnarbete eller av underbetald arbetskraft.

På miljöområdet har vi de stora och viktiga frågorna om energianvändningen, de fossila bränslena och försurningen över huvud taget. De kräver naturligtvis speciella hänsyn och i och för sig också avvikelser från den renodlade frihandelspolitiken.

Låt mig här något kommentera regeringsdeklarationen. Det är ju riktigt som utrikeshandelsministern säger att vi har en hög grad av åsiktsgemenskap i de handelspolitiska frågorna. Den kommer väl att kompletteras och nyanseras en aning när Jörn Svensson har talat. Men det är viktigt att konstatera att vi inte gör frihandeln någon tjänst genom att undvika de avvägningar som jag nämnde tidigare och de modifieringar som krävs. Är det någon kritik jag skulle vilja rikta mot deklarationens uppläggning, är det att man så sorgfälligt undviker alla dessa avvägningsfrågor och konflikter som förutsätter modifieringar. Det är ju avvägningarnas karaktär som ofta är intressanta för en debatt. Jag skall bara ge några exempel, och jag kan hämta dem från dagens rubriker i tidningarna om handeln med krigsmateriel. Det är naturligtvis inte någon enkel fråga ur moralisk synvinkel, och då skall man inte heller försöka framställa den så – som någonting som saknar dessa avvägningssvårigheter.

Gårdagens riksdagsdebatt om regionalpolitiken är också en fråga som påverkas av vilken handelspolitik vi för och vilka krav som vi ställer på människorna inom vårt lands gränser. Det kommenteras mycket begränsat i deklarationen i dag.

Vi har också de inrikespolitiska stridigheterna om vilken grad av rörlighet beträffande kapital och arbetskraft som vi skall ha. Och vi har den ständigt aktuella frågan om energiprisernas utveckling, som vi i dag ser på oljeområdet, och om vi med berätt mod än en gång skall kasta oss i armarna på ett oljeberoende av den typ som vi hade under 1970-talets första hälft och som vi sedan successivt med stor möda har lyckats befria oss ifrån, i varje fall i det närmaste till hälften.

Vi har de frågor som gäller råvarumarknaderna, som naturligtvis i stor utsträckning berör u-länderna men också bl. a. de norra delarna av vårt eget land, där vi har betydande problem i Stenjakken och på andra håll, när metallvarornas priser går ner internationellt.

Vi har också handeln som politiskt vapen för att bekämpa den avskyvärda apartheidregimen i Sydafrika. Denna senare fråga har vi diskuterat nyligen, och på den punkten blivit mer och mer ense efter hand. Därför krävs inte någon särskild debatt i detta sammanhang.

Det är emellertid viktigt att påminna om de avvägningsproblem som vi ständigt ställs inför i handelspolitiken, och där vi gör vissa principiella avsteg

från den mer grandiosa målsättningen om fri handel i alla sammanhang.

Jag tror också att det är viktigt för ett land som Sverige att återropa den egna miljöpolitiken och de egna kraven på t. ex. teknikens utveckling som positiva faktorer – något som vi vill exportera och som utgör en fördel för oss, även om det på kort sikt kan vara en nackdel i konkurrensen med andra länder. Men genom att vi ställer krav här hemma får vi möjligheter att *utveckla* teknik och att ligga före på många områden. Det finns exempel på det på data- och elektronikområdet och även på andra områden. På detta sätt har vi fått goda exportmöjligheter när andra länder efter hand har följt med. Därför är det viktigt att vi är med och samarbetar kring den tekniska utvecklingen i Europa. Det finns bara positiva saker att säga om detta.

Jag tycker nog att regeringen på ett och annat område, t. ex. när det gäller rymdsamarbetet, har varit något tveksam i sitt agerande vad gäller viljan att satsa på att komma med ordentligt t. ex. i ESA-samarbetet. För att lyckas med detta krävs det att man också är beredd att satsa resurser på hemmaplan. Det har på senare tid lagts fram propositioner om detta, där man skulle önska att regeringen visade en litet mer aktiv hållning.

Det finns naturligtvis anledning att från Sveriges sida i de internationella sammanhangen ständigt återkomma till och aktualisera de stora problem som u-länderna har på den internationella handelsområde. Det är viktigt att Sverige agerar för att komma till rätta med deras skuldsituation. Det är också viktigt att vara medveten om att de olika förutsättningarna på världsmarknaden slår helt olika mellan industriländer, och mellan i-länder å ena sidan och u-länder å den andra. Sverige har ett särskilt stort ansvar att ständigt beakta u-ländernas sårbarhet och sämre konkurrensförmåga och de påfrestningar som detta innebär på u-ländernas ekonomi. Om jag har förstått det rätt så anser även utrikeshandelsministern att detta är en huvuduppgift för Sverige i det internationella samtalet.

Avslutningsvis: Vår ekonomiska utveckling är beroende av en öppen världsekonomi. Detta måste vi så långt möjligt kunna förena med en självständig utvecklingslinje, där det inte minst gäller att förebygga sårbarhet i det svenska samhället. Det innebär bl. a. att vi måste ha en självförsörjning för att vår säkerhetspolitiska hållning skall vara trovärdig.

När de stora i världsekonomin på något område inte klarar konkurrensen finns det en tendens till att de använder sin styrka till att förtrycka och inte till att konkurrera. Vi måste alltid kämpa för att ha en så stark egen bas att stå på att vi förmår hävda vårt näringsliv och vår egen utvecklingslinje. Vi måste även vara beredda att tala också för de fattiga länderna i världen.

Anf. 6 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vad är det som för utvecklingen framåt i världen? Det är framför allt att människor ifrågasätter etablerade sanningar. Det är en erfarenhet som också den svenska arbetarrörelsen har fått göra. Kampen mot arbetslösheten efter 1930-talets kris kunde aldrig ha förts utan att man först ifrågasatt och gjort upp med den klassiska nationalekonomins fördomar och felaktiga verklighetsuppfattning.

Så mycket gendomligare känns det, när man märker hur den borgerliga

nationalekonomin fullständigt genomsyrar tänkandet bakom regeringens handelspolitiska programförklaring.

1947 utgav Bertil Ohlin en kursbok i internationell ekonomi, en vanemässigt upprepning av den klassiska teorins alla plattityder på området – som student var man tvungen att läsa den skriften. Hela portalavsnittet i regeringsdeklarationen är en mekanisk upprepning och en ännu mer ytlig form av detta budskap. Nog borde det väcka funderingar i socialdemokratis led, när gamle Ohlin får framträda som regeringens ideologiske inspiratör. Så mycket mer förolämpande är detta för socialdemokratis politiska syn som den ju själv har fostrat en internationellt ledande vetenskapsman på samma område, vars hela tankevärld är raka motsatsen till Ohlins. Men det är uppenbart att Gunnar Myrdals namn åtminstone just nu inte äger burskap i utrikesdepartementets korridorer.

Jag menar det vara hög tid att ifrågasätta och göra upp också med den klassiska teorins verklighetsfrämmande bild på detta område. En sådan kritisk granskning får konsekvenser inte bara för det internationella perspektivet utan också för viktiga inrikespolitiska bedömningar.

Jag vill då omedelbart säga ifrån, för undvikande av alla missförstånd, att en sådan kritik inte kan bedrivas från en principiellt protektionistisk ståndpunkt. Utbyte av varor och tjänster är – särskilt för mindre nationer – principiellt en stor fördel, en oundgänglighet, åtminstone till en viss nivå. Under denna optimala nivå kan motsvarande nackdelar uppstå. Men en sådan i princip frihandelsvänlig utgångspunkt måste i nästa steg snabbt modifieras. Frihandeln är nyttig under vissa bestämda förutsättningar och i vissa bestämda former. Med andra förutsättningar och andra former kan den ge djupt skadliga verkningar på nationell och internationell ekonomi.

Det är dessa negativa förutsättningar som i dag ger frihandelssystemet dess skadliga verkningar och dess osunda maktpolitiska kopplingar. Frihandelssystemet liknar i dag på intet sätt de kammarlärda liberala ekonomernas teorier. Tvärtom strider det mot dem. Frihandelssystemet är en av de starkast verkande faktorerna bakom de internationella klyftorna, bakom fattigdom och underutveckling i stora delar av tredje världen, bakom svält och rovdrift. Och än värre: det är en krigsfaktor av stor betydelse. Krig och väpnade interventioner är dess ständiga förlängning.

Hur kan det nu bli så? Den fria handeln skulle ju ge ömsesidiga fördelar, leda till förbundenhet och fred mellan nationer.

Verklighetens avvikelser från teorin beror på strukturella egenskaper i den kapitalistiska världsekonomin liksom i de nationella ekonomierna.

Handelsdeklarationen innehåller de vanliga, stereotypa lovsångerna till den s. k. internationella arbetsfördelningen. Men en internationell arbetsfördelning ger fördelar bara om den grundar sig på en likställdhet i utgångsläget och en självständighet nationer emellan. Den förutsättningen har aldrig förelegat. Tvärtom har hela grundvalen för internationell handel varit djupa olikheter i utgångsläget. Vissa länder och maktcentra har påtvingat andra sina villkor. Stora delar av världen har fått en helt onaturlig arbetsfördelning, styrd inte av ekonomisk rationalitet utan av rena maktförhållanden. Om somliga länder hela tiden fått de tyngsta, smutsigaste och minst betalda arbetsuppgifterna, inser alla att en frihandel byggd på den

förutsättningen varken kan vara rationell eller leda till ömsesidiga fördelar. Som en svensk ekonom av internationell klass. Folke Hilgert, redan för 40 år sedan konstaterade: Förlorarna får betalt, en allt dyrare import med en allt sämre betald export, och denna tendens är på något sätt inneboende och kronisk i systemet.

Detta system befästs dag för dag i en maktpolitisk process. Det sker när Internationella valutafonden föreskriver att Bolivia skall skära ned sin offentliga ekonomi – således inte därför att Bolivia vill eller behöver göra det, utan därför att det föreskrivs av krafter verkande utanför Bolivia som är starkare. Det sker när de stora industriländerna förbjuder Brasilien att beskatta multinationella företags hemtagning av vinster. Det sker när USA utrustar terrorgrupperna i Angola för att de skall destabilisera landet och föra in det i USA:s kommersiella sfär. Det sker i form av de över hundra statskupper som de senaste årtiondena iscensatts mot regimer i tredje världen, vilka inte funnit sig i sina länders underordnade och beroende roll i världsekonomin.

En annan viktig faktor bakom frihandelssystemets nuvarande destruktivitet är den allt påtagligare störningen i marknadsmekanismerna. Frihandelssystemet verkar positivt under den förutsättningen att marknadsmekanismerna förmår fördela produktionsresurserna rationellt och rättvist. Man kan på ett mer teoretiskt plan naturligtvis diskutera huruvida de klassiska marknadsmekanismerna i och för sig förmår göra detta. Men man kan ju å andra sidan inte fränkänna de klassiska marknadsmekanismerna en förmåga att åstadkomma en, kan man säga, strävan efter åtminstone kortsiktig balans i systemet, därest de får verka i enlighet med sina grundläggande förutsättningar. Att de får verka enligt sina grundläggande förutsättningar innebär bl. a. vissa relationer mellan priser och kostnader, en känslighet i förhållandet mellan efterfrågan, priser och produktion.

I dag är marknadsmekanismerna i allt högre grad utslagna och ersatta med olika mer eller mindre monopolistiska mekanismer. På t. ex. nästan varje viktigt råvaruområde dominerar ett eller ett par stora multinationella företag marknaden och dess villkor. Inom flertalet industriella branscher råder halvmonopolistiska förhållanden – ett sådant exempel är den internationella elektriska kartellen. Och inom det viktiga dataområdet är ett par ledande storföretags styrande roll så enorm, att de avgör hela den internationella strukturen och arbetsfördelningen på området. Det är bl. a. detta som gör det så falskt, när man hävdar, att frihandeln under de förhållanden som nu råder skulle utjämnas mellan olika regioner i världen. Romklubben – ett internationellt seminarium av vetenskapsmän med, vad jag har kunnat förstå, i huvudsak borgerlig åskådning i botten – konstaterar i sin rapport om mikroelektronik och samhälle från 1983, att dataindustrins tendens är att kraftigt öka de internationella klyftorna på det industriella och kunskapsmässiga området.

En ekonomi som är präglad av höggradig monopolism, och mycket stora, styrande företag, som etablerar sig över nationsgränserna, får bestämda effekter på frihandeln och dess utformning. Prisnivåer och vinster reagerar inte längre logiskt på marknadens förhållanden. De frigör sig på något sätt från marknaden, från efterfrågan, och de stelnar. I stället för anpassning

sörjer de i verkligheten för en sorts protektionistiskt försvar mot tendenserna på marknaden. De styr därmed efterfrågan och marknad i stället för att styras av dem. De väljer att distribuera kapital och tillverkning på ett sätt som helt kan avvika från det mönster som skulle framgå vid öppen konkurrens och den speciella typ av rationalitet som en sådan nu skulle skapa.

Slutligen hotas frihandelssystemets rationalitet av en annan modern faktor, nämligen rustningarnas allt större inflytande på världsekonomin. Rustningarna styrs inte av ekonomisk rationalitet – man kan säga att marknadsförhållandena inom denna sektor är mer eller mindre fullständigt upphävida – utan av föregivna maktpolitiska behov. De ingriper på ett djupgående sätt i fördelning och användning av kapital och arbete. De övar stort inflytande över den internationella handeln – så är ju t.ex. den amerikanska betalningsbalansen genom åren i hög grad en produkt av resursöverföringar på grund av olika militära åtaganden och militärt bistånd. Rustningsindustrins starka inflytande är i sig självt också en faktor som accentuerar graden av monopolism.

Men om nu frihandelssystemet som det i dag framträder leder till obalans och orättvisor, tjänar inte åtminstone Sverige på det, som ju är ett avancerat industriland med multinationellt orienterad exportindustri och finansvärld?

Nej, också i den aspekten kan man – delvis beväpnad med Gunnar Myrdal – ställa sig skeptisk.

Handelsdeklarationen påstår t. ex., på ett mycket allmänt och rundhänt sätt, att vi har fördel av att renodla våra speciella konkurrensfördelar, dvs. specialisera oss mer. Det är klart att en viss sanning alltid ligger i en sådan tes – återigen upp till en viss nivå, till en viss grad. Men redan här möter vi också tvivelaktigheter i denna tes. Den är ogenomtänkt och ytligt formulerad. En sådan renodling av exportspecialiteter har nämligen ända sedan 1880-talet faktiskt varit en tung faktor bakom de utdragna kriserna under vår moderna ekonomiska historia. Och redan nu varnar en del bedömare, också på borgerligt håll, för vad som sker när den så dominerande bilindustrin får sina förutsättningar rubbade.

Men en långt driven specialisering har också nackdelar på ett djupare plan. Specialiseringen vinnns, när den drivs över en viss nivå, alltid till priset av att andra delar av det industriella schemat slås ut. Det uppstår luckor i ett lands industriella kompetens. Detta inte bara gör strukturförändringar, när sådana måste komma, smärtsammare än de behöver vara, utan det försvårar också kunskapsspridning, eftersom en sådan bäst utnyttjas i ett ekonomiskt schema med nära och mångsidiga beröringspunkter. Och allvarligast av allt: en långt driven specialisering skadar den i nutida industri kanske allra viktigaste faktorn i fråga om slagkraft, nämligen kombinerandet av olika tillverkningar till system. Landet riskerar alltså vid en accentuerad exportinriktning att få samma problem som Myrdal från helt andra utgångspunkter studerat i tredje världen, dvs. att vara ett system av ensidiga industriella enklaver.

I själva verket är bilindustrins dominerande roll i svensk ekonomi i sig själv ett exempel just på bristande rationalitet och på faran av en överdriven specialisering – detta så mycket mer som bilismen i ett större perspektiv och på sikt är ett orationellt system, ett transportsystem med en mängd uppenbara nackdelar. Framtidens transportsystem kommer att byggas på

helt annan grund. Bilismen kommer där att ha en mer underordnad och kompletterande roll. Men ändå envisas den officiella ekonomiska ideologin med att förhårliga bilindustrin och den särskilda typ av specialisering som den representerar.

Än farligare och otidsenligare tycker jag att handelsdeklarationens aningslösa lovsång till strukturomvandling, omställningar och geografisk rörlighet är. Också på denna punkt håller det vetenskapliga tänkandet på att revidera gamla trossatser. Nu är det inte samhällskritiker som Myrdal eller marxister som t. ex. Sweezy som talar, utan solitt borgerliga amerikanska företagsekonomer. I allt högre grad riktas dagens diskussion in på de faktiska fördelar som kontinuitet och långsiktigt breddad yrkesskicklighet innebär. Alltmer blir man kritisk till finansherrarnas benägenhet att förslösa mänsklig kompetens genom att ständigt kräva ny, färsk, ung arbetskraft utan bredd och djup i kunnandet. Alltmer tycks man rå upp ögonen för att anställningstrygghet och verkligt medinflytande är viktigare fördelar än marknadsföring och ensidig, kortsiktig vinstmaximering. Det är värt att notera hur denna diskussion helt undgått att influera den handelspolitiska deklarationen, som i stället faller tillbaka på det Ohlinska snusförnuftet av år 1947.

Det finns en annan fara i att låta exporten bli drivhjulet i ekonomin. Det är den roll som exportsträvandena och exportfilosofin spelar i den svenska klässkampen. Exportfilosofin har av storföretag och finansvärld här i landet gjorts till ett mäktigt redskap för att tränga tillbaka löntagarnas sociala och politiska positioner.

Vi vet alla – om jag så får uttrycka det – hur valserna går. Det är till exporten man hänvisar när man skall motivera reallönesänkningar och när man skall framställa lönekrav som samhällsfarliga. Det är till exporten man hänvisar när man skall skära ner den offentliga sektorn. Det är exportens intressen man åberopar när man förespråkar inbördes konkurrens mellan arbetare, större lönespridning, uppbrytande av kollektivavtalssystem och nedrivande av facklig solidaritet.

Den högljudda exportpropagandan är den ideologiska skylt bakom vilken finansintressena avancerar när de vill slå mot de arbetande.

Det är därför som detta intresse måste avslöjas, inom ramen för en kritisk diskussion. Det är därför man måste självständigt och kritiskt formulera en ekonomisk strategi av annat slag: en strategi som utgår ifrån en rimlig mångsidighet i ekonomin, som ser till att exportberoendet inte går utöver den optimala nivån och som inser att den nationella marknadens tillväxt ur en rad synvinklar kan te sig viktigare än exportmarknadens.

Ännu en gång måste man, tror jag, i arbetarrörelsen förmå sätta de härskande ekonomiska fördomarna åsido. Man bör diskutera om det som är bra för Gyllenhammar, Cavalli-Björkman och el-Sayed egentligen är särskilt bra för alla oss andra.

Anf. 7 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Sten Svensson ifrågasatte om inte våra inhemska regleringar hämmar tillväxten i Sverige i förhållande till tillväxten i andra länder. Han nämnde framför allt vårt skattesystem. Utvecklingen de senaste åren visar ju motsatsen. Förvisso har vi interna tekniska hinder för vår handel. I

handelsdeklarationen tar vi upp bl. a. dessa och diskuterar hur vi måste anpassa oss till andra länders regelsystem, självfallet utan att därmed avstå från våra viktiga mål när det gäller hälsa och miljö. Vid en genomgång av olika länders tekniska regleringar – det må nu gälla EG, EFTA eller GATT, där vi går igenom de här frågorna inte minst på tjänstehandelsområdet – framstår inte Sverige som ett land som skulle ha speciellt mycket av snåriga, onödiga eller gamla regleringar. Förvisso har vi några sådana, men vi är i färd med att gå igenom den typen av regleringar. Jag hoppas att den tjänstehandelsdelegation som skall börja arbeta kommer att kunna ge impulser i just detta avseende. Men ingalunda är det så att Sverige framstår som ett land som skulle vara speciellt snårigt på det här området. Som jag sagt i någon tidigare debatt har ju den här regeringen t. o. m. beslutat att avskaffa inrikeshandelsministern, eftersom vi inte behöver någon minister för att reglera vår inrikeshandel. Tvärtom har ju Sverige med det skattesystem som vi har byggt upp under de senaste åren fått en bättre utveckling än våra grannar ute i Europa: högre sysselsättning och lägre arbetslöshet. Detta hindrar inte att vi skall studera de hinder som, liksom i andra länder, kan finnas även i vårt land, för att än mer öka tillväxten och sysselsättningen. Men det perspektiv som Sten Svensson tecknar på den här punkten är, enligt min mening, alldeles felaktigt.

Jag tror inte att Hadar Cars vet så mycket om den demokratiska socialismens historia, men det är ju inte något krav att han skall känna till denna. Synen på frihandeln som en förnuftig princip – inte som en dogm, som man kanske kom att tänka på när man lyssnade på Hadar Cars – går ju långt tillbaka i den demokratiska internationalismens historia. Den demokratiska socialismen startade ju under 1800-talet som en internationell frihetsrörelse. Det var ganska naturligt att den svenska socialdemokratin alltifrån Hjalmar Brantings tid förfäktade – i konflikt med många andra samhällsgrupper i Sverige – just frihandeln, inte minst i detta hus. Det går bra att studera den debatt som fördes i Sverige vid tiden för demokratiens genombrott och senare. Då kan man se att den svenska socialdemokratin mycket tidigt anammade frihandeln som en förnuftig princip att arbeta efter, inte som en dogm. Här håller jag med Olof Johansson. Det finns alltid avvägningar. Frihandeln är, som sagt, en förnuftig princip men inte någonting som skall drivas i dogmatisk form. Gör man det kommer man, som framhålls i handelsdeklarationen, just i konflikt med andra mål. Jag går nu tillbaka till Sten Svensson och kommenterar samtidigt Olof Johanssons uttalande att det saknas avvägningar i handelsdeklarationen. Det är ju just därför att vi har en stark industripolitik och ett starkt samhälle som vi kan genomföra exempelvis stora strukturomvändningar, som kan åstadkomma den höga sysselsättning och den trygghet som är nödvändig för att vi skall kunna bevara den stora uppslutningen kring den öppna handelspolitiken i Sverige. Här finns det en skillnad mot förhållandena i länder med ett laissez-faire-system eller en konservativ ekonomisk politik, där människor drabbas mycket hårt med påföljd att uppslutningen kring ett fritt handelssystem blir mycket mindre.

Hadar Cars berörde också tekopolitiken. Eftersom han gjorde det i demagogiska vändningar om vilken typ av vinster som man skulle kunna göra efter ett omedelbart avskaffande av våra handelsrestriktioner på tekoområ-

det. vill jag påminna honom om att han under sin tid som handelsminister upprättade avtal med så olika länder som Portugal, Sri Lanka, Thailand, Mauritius, Indien, Malta, Korea, Malaysia, Macao, Hongkong, Pakistan och Singapore. Då fann Hadar Cars det nödvändigt att ha vissa typer av regleringar. Som jag har understrukt är vi nu i färd med att inför de MFA-förhandlingar som skall föras arbeta för ett mindre restriktivt multilateralavtal. Sverige måste då vara berett att öppna sig mer när det gäller tekoimporten. Jag skall av tidsskäl inte upprepa alla de argument och hänsyn som jag har redovisat i handelsdeklarationen. Men något hänsynstagande till detta fanns ju inte i Hadar Cars redovisning, som ju i stället med ett rakt avklippande av den typ han förespråkade naturligtvis leder till stor arbetslöshet.

Sedan till Olof Johansson som menade att vi saknar avvägningar i deklarationen. Det är möjligt, men jag menar att det i deklarationen tas upp just den ifrågavarande typen av avvägningsproblem, t. ex. på tekoområdet. Vi måste se till att den svenska tekoindustrin rustar sig för en framtid med större konkurrens än dagens, samtidigt som vi har ett visst fortsatt skydd, ungefär så som jag redovisade. Jag nämnde också att ett starkt samhälle med en stark industripolitik är en förutsättning för en uppslutning kring handelspolitiken. Vår vilja att i god avsikt åstadkomma tekniska regleringar i vårt land kan samtidigt verka som handelshinder för andra länder.

Hadar Cars var också inne på Europafrågorna. Låt mig först säga att jag tycker att han gav uttryck för en alltför defaitistisk syn. Om jag minns rätt sade han att vi får leva med att Europa i den övriga världen identifieras med EG. Så fattade jag honom. Men vi skall inte alls leva med att Europa identifieras med EG. Vi har bedrivit ett mycket intensivt arbete bland EFTA-länderna just för att informera sådana länder som Japan och andra långt bort i-länder, och även u-länder, att Europa inte är bara EG. EFTA befinner sig i en dialog med en rad u-länder. Vi förklarar för i-länder av japansk och annan typ att det förhållandet att man etablerar sig i Stockholm, Oslo eller Wien innebär att man har tillgång till samma tullfria industrimarknad som om man skulle befinna sig i Brüssel eller Paris. EFTA är ju ingalunda betydelselöst för EG. Vi har ofta betonat att EFTA är EG:s i särklass största exportmarknad, faktiskt större än USA, Sovjetunionen och Japan tillsammans. Det finns alltså inget skäl till defaitism på denna punkt.

Sedan ett konkret svar på Olof Johanssons fråga om lågspänningsdirektivet. Detta bygger ju på den standard som har tagits fram av Senelec eller IEC, där Sverige medverkar. EG har ställt frågan till EFTA-länderna om de är villiga att anpassa sig till det här direktivet. Den svenska regeringen har låtit göra en utredning om detta. Utredningen är nu på remiss. I utredningen föreslås just en anpassning till direktivet, vilket betyder att SEMKO:s förhandsgodkännande av elmaterial skulle upphöra. EFTA-länderna har beslutat sig för att avge ett samlat svar till EG i denna fråga. Den är nu på remiss i Sverige, och före sommaren bör det kunna komma fram ett samlat besked från EFTA-ländernas sida.

Olof Johansson frågade också hur det nordiska samarbetet hänger ihop med det europeiska. De handelshinder som vi bl. a. inriktar oss på i det nordiska sammanhanget är ju hinder som är besvärande för framför allt de

små företagen. Det kan handla om kontakter över Öresund, Mitt-Nord, Nordkalotten, Stockholm, Helsingfors och Åbo. I den mån vi kan undanröja sådana handelshinder är det klart att det också skulle innebära förbättringar för andra länder, men arbetet är mer inriktat på de små företagen i de nordiska länderna. Det västeuropeiska samarbetet riktar sig mera till ett större, samlat avskaffande av handelshinder, för både små och stora företag, vilket naturligtvis är en fördel både för Norden och Europa som helhet.

Jörn Svensson menar att vi gör en ytlig analys av frihandels för- och nackdelar. Låt mig säga att hans anförande egentligen handlade mycket litet om frihandel, mer om maktförhållanden. När det gäller den ojämlikhet i handelsutbyte som Jörn Svensson talar om att frihandel skulle skapa menar jag bestämt att det tydligaste exemplet på ojämlikhet i handelsutbyte finns inom COMECON, som ju icke är en frihandelsorganisation. De makt-politiska processer som Jörn Svensson beskrev har större effekter på just handeln inom de östeuropeiska COMECON-staterna än i någon annan handelspolitisk organisation. Den ojämlikhet som handelspolitiken leder fram till är större i Östeuropa och i deras system än i vårt.

Jag skall, eftersom min taletid är ute, återkomma i nästa replik till de övriga frågor som Jörn Svensson ställde.

Anf. 8 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Vi har hört Mats Hellström tala om vikten av att avveckla regleringar. Det finns ett gyllene tillfälle att visa prov på trovärdighet genom att ställa upp på vårt förslag att avveckla valutaregleringen. Vi har ju ett stort exportberoende i vårt land, och samtidigt visar vi snart upp de hårdaste valutarestriktionerna. Från industrins sida kan Mats Hellström säkert få många exempel på märkliga och snedvridande effekter som regleringar kan ge. Det framkom bl. a. vid en pejling som de nordiska industriförbunden anordnade för en månad sedan. Vad som framkom där är sammanställt i en särskild skrift, som säkert kan vara en intressant läsning för Mats Hellström. Med de kostnadsförutsättningar som nordisk industri har är det av avgörande betydelse att vi kan utnyttja kapitalet effektivt och ännu viktigare att vi kan attrahera kapital. Valutaregleringarna sätter upp konstlade hinder för detta och förorsakar därmed effektivitetsförluster, som – jag påpekade det i mitt huvudanförande – vi helt enkelt inte har råd med i den hårda internationella konkurrens som vi i hela Norden arbetar under.

Vi konstaterar emellertid att det förslag som den svenska valutakommittén har presenterat inte bara vill behålla regleringen utan i vissa avseenden t. o. m. vill skärpa den också för transaktioner inom Norden. Samtidigt konstaterar vi att utvecklingen i Danmark går i rakt motsatt riktning. Från svensk sida vill man öka spännvidden. Jag undrar om det verkligen gagnar vår strävan att ge ett konkret innehåll åt målet: Norden som hemmabas för Nordens industrier.

Nej, herr talman, valutaregleringen måste avvecklas, och det vore tacknämligt om Mats Hellström här kunde ge ett prov på sin ambition att åstadkomma avreglering. Sverige är ju praktiskt taget det enda industriland som fortfarande vidmakthåller en omfattande valutareglering.

Anf. 9 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag har berömt Mats Hellström för hans lovsång till frihandeln. På den punkten har jag inget behov av fortsatt diskussion med honom. Däremot vore jag tacksam om han gav mig svar på mina frågor om åtgärder mot korruption, om avveckling av valutaregleringen och om en svensk vitbok.

Herr talman! Under den tid jag var handelsminister hade jag att på tekoområdet ta hänsyn till en mycket detaljerad beställning från riksdagen om en stor svensk tekoproduktion. Riksdagens uppdrag till regeringen, styrt av en majoritet av socialdemokrater, kommunister och centerpartister, fann jag mig självfallet inte kunna förbise. Men de förslag jag lade fram präglades av en klar vilja att hålla nere de svenska handelshindren på tekoområdet mot omvärlden.

"Vi vinner mera på att vara pragmatiker", sade Olof Johansson med hänvisning till de svenska handelshindren mot u-ländernas tekoprodukter och till regeringsförslaget om höjda tomattullar. "Vi vinner", sade alltså Olof Johansson. Vilka är då "vi"? Inte är det de svenska barnfamiljerna, som förlorar ca 1 500 kr. årligen per familj på att tekoprodukterna på grund av dessa regleringar har blivit dyrare! Och inte är det de svenska grönsakskonsumenterna, som om centerns förslag skulle gå igenom skulle få betala högre priser på tomater, lök, vitkål, snittblommor och slanggurka!

Egentligen tycker jag, herr talman, att det är en egendomlig livsmedelspolitik, när man subventionerar konsumtionen av fet mat som smör och fläsk men lägger ut handelshinder som fördyrar konsumtionen av grönsaker.

Det är klart att några tekoproducenter i t. ex. Irland skulle tjäna på de svenska handelshindren. De irländska företagen kan ju lättare sälja sina skjortor i Sverige, eftersom u-länderna på grund av de svenska handelshindren har svårare att få in sina produkter här. Jag tycker både Olof Johansson och Mats Hellström nu bör svara på frågan, varför de tycker att ett sådant system är värt att slå vakt om. Vad är det för fel på att man skall få köpa billigare skjortor från u-länder än importerade skjortor från Irland?

Mats Hellström tar ändå vissa steg åt mitt håll. Han säger att svensk tekoindustri nu bör "förbereda sig på ett läge där handelspolitiska skyddsåtgärder inte kan påräknas i den omfattning som nu gäller". Detta är ett steg i rätt riktning, i liberal riktning, till nytta för människorna i vårt samhälle.

Anf. 10 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det jag syftade på och som jag saknar i utrikeshandelsdeklarationen är att man, när man talar om krav som ställs på arbetsmässig och geografisk rörlighet, inte nämner någonting om de krav som detta ställer på svensk regionalpolitik. Jag saknar den politik och de medel som då krävs i Sverige.

Jag skulle kanske kunna ta ett ännu tydligare exempel. Det är naturligtvis ett problem att vi har ett stort överskott i livsmedelsproduktionen här i Sverige. Hela bilden präglas mer av den snedvridna internationella marknaden än av det som egentligen borde angå oss mer, nämligen det faktum att många människor i världen svälter. Det är ett annat exempel på hur man här i Sverige inte fångar in de grundläggande och viktiga signalerna i den

internationella situationen utan försöker göra en svensk överproduktion av livsmedel till ett "oöverstigligt" problem.

Jag skall inte orda mer om detta, men det var bl. a. dessa två exempel jag tänkte på när jag talade om bristande avvägningar. Man kan naturligtvis räkna upp rader av områden, men jag tror inte att vi behöver fördjupa debatten i det avseendet, för vi är väl i huvudsak överens.

De här problemen kommer givetvis igen på krigsmaterielområdet, som jag redan nämnt, och på data- och elektronikområdet, där det krävs insatser på hemmaplan därför att vi vill skapa en viss trygghet i vår egen ekonomi. Vi vill inte – jag vet inte om det är till skillnad från Hadar Cars – frånsvara oss den tryggheten. Vi vill ha en viss självförsörjning, och vi är beredda att betala en viss försäkringspremie för att uppnå detta. Det är klok politik för villaägare, och det är klok politik också för ett land, eftersom vi inte lever i den bästa av världar, som ständigt och oföränderligt är lugn och stabil.

Vad det handlar om – det är egentligen mitt svar också till Hadar Cars – är helt enkelt att inte bara resonera kortsiktigt utan hela tiden vara medveten om de risker som ligger i sårbarhet och beroende av omvärlden och att det på kort sikt kan kosta en del för oss själva att upprätthålla en självförsörjning och en trygghet i vårt eget land. Men då kan vi också satsa på en öppen attityd till frihandel.

Anf. 11 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Först gör Mats Hellström det i princip alldeles riktiga påpekandet, att man mycket väl skulle kunna föra en kritisk diskussion liknande den som jag tidigare förde om den kapitalistiska delen av det ekonomiska världssystemet visavi Comecon. Det är alldeles riktigt att den typen av maktpolitiska förhållanden finns också där. Däremot kan man väl knappast säga att det råder större ojämlikhet, och att klyftorna är större inom Comecongruppen än i världen i övrigt. Men man kan mycket väl föra en sådan kritisk diskussion, därför att även om planekonomiernas allmänna utgångspunkter, villkoren för deras ekonomiska uppbyggnad och handeln dem emellan skiljer sig väldigt mycket från den kapitalistiska världens, så finns det naturligtvis företeelser där som man mycket väl kan göra till föremål för en ytterst kritisk analys. Man kan i viss mån kritisera en form av dogmatism i motsatt gestalt, dvs. som med motsatta förtecken uppträder bland liberala dogmatiker i den kapitalistiska världen.

Min strävan med det inlägg som jag hållit inledningsvis har just varit att komma ifrån den här typen av magistrala schabloner som man alltid hör och den litet överdrivna och sjukliga värnaden för att allt som går på export är så bra – det skall man på allt sätt främja – och i stället fråga: Vilka konsekvenser får det för den allmänna strukturen? Vilket pris betalar vi för detta? Hur påverkar det vår syn på de arbetandes samhällseliga läge? Bör vi ta till vara deras kunskaper om vad vi utsätter den internationella ekonomin för genom att vi utarmar den på vissa former och specialiteter för att koncentrera oss på andra? I detta ligger en allvarlig problematik.

Jag försökte t. o. m. benytta mig, socialist som jag är, såsom slagträ av en del analytiker i Förenta Staterna, som har framträtt på senare tid och som utifrån sin gediget borgerliga och ekonomiskt liberala åskådning kritiserar

just den typ av exportfilosofi som dominerar i Förenta Staterna och som också i det i detta avseende ganska amerikaniserade Sverige dominerar tänkandet bland företagsledare och stora delar av det ekonomiska etablissemanget samt bland ekonomerna på det akademiska planet. Jag tror att man annars, om man inte för en sådan kritisk diskussion, riskerar att trampa ned sig i ett ensidigt synsätt, som egentligen bara är den ideologiska skylten för ett mycket krasst ekonomiskt intresse, som inte gagnar hela folket, utan som hör hemma i en mycket liten och snäv krets av människor.

Anf. 12 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jörn Svensson sade, alldeles riktigt, att han skulle kunna göra en liknande kritisk granskning av systemet i Sovjetunionen och dess allierade i Comecon. Det var just det jag menade när jag sade att Jörn Svensson egentligen inte analyserade – fast han hävdade det – frihandeln så mycket som maktrelationer i världen. Dem finns det förvisso skäl att granska, såväl i kapitalistiska som i kommunistiska samhällen. Det var väl egentligen inte någon analys av frihandelns för- och nackdelar så mycket som av ojämlika maktförhållanden och hur de kan påverka staters självständighet, utveckling och liknande.

Då kan man ställa frågan: Hur har dessa maktförhållande, som är ojämlika, påverkat vårt eget land? Sverige är ett av de kanske mest utrikeshandelsberoende länderna i världen och har varit det under mycket lång tid. Jag bortser nu från medeltiden – jag skulle, herr talman, kanske ha kunnat börja där, men jag skall börja med 1500-talet. Då blev vi reella råvaruexportörer som ett u-land, framför allt på träsidan. Vi hade inte kraft att marknadsföra produkterna själva, utan det var holländare som marknadsförde de svenska trävarorna ute i världen. Sedan under 1600-talet, inte minst med hjälp av rönen från utvecklingen i andra länder, utvecklades vår industri på järn- och stålsidan, och vi fick efter hand en stark ställning i fråga om kopparexporten, och järnmalmsexporten – som dominerade på 1700-talet – överfördes till trävaruexport på 1800-talet osv.

Under många olika skeden i vår historia har alltså utrikeshandeln och sårbarheten på grund av beroendet av andra länder varit mycket avgörande för vår utveckling. Sverige har fortsatt att vara ett utrikeshandelsberoende land med en levnadsstandard som är bland de högsta i världen – i varje fall om vi i jämförelsen vill räkna in en del av de utvecklade länderna, har vi en jämnare fördelning än andra. Man kan då ställa sig frågan: Har detta utrikeshandelsberoende, så att säga netto under århundradenas lopp, varit till förfång för den utveckling som lett fram till den svenska sociala välfärden? Eller har det varit ett stöd? Jag är tämligen övertygad om att det snarare är *tack vare* det sätt på vilket Sverige har kunnat utnyttja sitt utrikeshandelsberoende än *trots* vårt utrikeshandelsberoende som vi såsom liten nation dock har nått en hög grad av självständighet, god social omsorg och hög levnadsstandard.

En historisk återblick på vårt lands förhållanden visar att utrikeshandeln snarare har varit till hjälp än till förfång för denna utveckling, som i huvudsak har varit positiv för vårt lands medborgare, vår trygghet och sociala välfärd och inte minst för vår sysselsättning och relativt låga arbetslöshet.

Jag tror att Jörn Svensson är litet ohistorisk när han just i det här avseendet gör en jämförelse med USA. Sverige är förvisso ett land som på många sätt är präglad av amerikanskt kulturmönster – på gott och ont – men just när det gäller debatten om exportens roll i samhället som drivkraft för både maktgrupper och andra är det snarare så att USA som en kontinent under lång tid har tillhört de länder som varit selfcontent, som man säger i USA, och som alltså inte ansett sig vara beroende av omvärlden utan mera sett sig som oberoende, så att landets utveckling kunnat styras enbart av interna krafter. Det är ju nu när utrikeshandeln börjat spela en roll för USA som man där något oförberett märker effekterna av utrikeshandeln, och det uppstår en debatt, också av protektionistisk art, en debatt som vi, med vår vana vid att hantera utrikeshandeln och dess betydelse under lång tid, inte har nämnvärt utvecklat i Sverige.

Där vill jag instämma i vad Olof Johansson sade när han pekade på de avvägningar som handelspolitiken handlar om och den gardering mot sårbarhet som självfallet är en följd av specialisering. En av de konflikter som både Jörn Svensson och Olof Johansson har pekat på är hur samhället i största möjliga mån måste gardera sig inom industripolitik, forskningspolitik och annat för att kunna ha en öppen attityd mot omvärlden. Jag håller med dem på den punkten.

Några konkreta frågor restes. En gällde valutautredningen. Det torde vara bekant för riksdagens ledamöter att denna utredning har varit på remiss och nu är föremål för vanlig beredning i kanslihuset och att något ställningstagande till en utredning som befinner sig på remiss och sedermera under beredning givetvis inte görs av regeringen i en handelspolitisk deklaration utan ju kommer först när regeringen har berett frågan.

Men på den punkt som berördes speciellt, nämligen den nordiska kapitalmarknaden, där man efterlyste en nordisk gemensam kapitalmarknad, har vi försökt, både från svensk sida och i de övriga nordiska länderna, att se om det inom OECD:s ram är möjligt att ha en självständig nordisk kapitalmarknad. Visar det sig inte möjligt, bör vi ändå kunna konstatera att det förhållandet att vi inte kunnat etablera denna nordiska kapitalmarknad som en självständig formell enhet inte på något sätt har hindrat börsintroduktionen i Sverige av de nordiska företag som har velat komma hit. Det har heller inte varit något hinder för den intensiva företagsintegration som pågår, inte minst mellan Finland och Sverige, där finsk industri i allt större utsträckning etablerar sig i Sverige och där också norsk industri etablerar sig. Traditionellt har ju mönstret varit det motsatta: att svensk industri har etablerats i de andra nordiska länderna. Vi välkomnar denna integration, som inte har hindrats på något sätt av bristen på just den liberalisering som både Olof Johansson och Sten Svensson pekar på.

Herr talman! Det är inget fel på tomatens färg. För mig är det en mycket behaglig färg, vare sig jag har den i ansiktet eller i min själ.

Hadar Cars må dock ha något sinne för proportioner i fråga om tomatullen. Som bekant har regeringen stått emot det kraftiga protektionistiska tryck som i vissa delar i denna fråga förespråkas i riksdagen, som Hadar Cars själv talade om, där man vill skydda en lång rad produkter inom trädgårdsnäringen. Det har visat sig att producenterna inom den svenska

trädgårdsnäringsen – som jag kommer att debattera senare i dag i kammaren – har ökat sina marknadsandelar i Sverige i fråga om de flesta produkter, som Hadar Cars alldeles riktigt påpekade. Det vore givetvis egendomligt att i ett sådant läge införa extra tullskydd. Det håller jag helt med Hadar Cars om.

Det är inte något generellt tullskydd för tomater som regeringen har föreslagit, utan det är en åtgärd i den långa rad av skyddsinsatser som riksdagen har beställt. Det är en beställning av en enhällig riksdag som har lett till att regeringen har sett över dessa frågor, och i den enhälligheten inkluderas också Hadar Cars parti.

Regeringen har konstaterat att det finns skäl att – vi har ett fullt legalt GATT-utrymme – införa en speciell tull, som enbart läggs på vissa varor med extremt låga priser några månader under sommaren. Det är enbart som skydd mot denna typ av extrem lågprisimport som tullen läggs på, icke som ett generellt skydd för svensk produktion. Det är en typ av instrument som är nödvändigt just i ett frihandelssystem och som är helt legalt enligt GATT. För att frihandelssystemet skall kunna fungera väl måste man kunna införa vissa typer av skydd mot extrem lågprisimport, och det är bara då som denna tull läggs på.

Låt mig, herr talman, sluta med att påpeka att det som sägs inledningsvis i deklARATIONEN kanske har kommit bort i debatten om frihandeln. Det är möjligt att det beror på att enhälligheten i det fallet är stor. Den avgörande frågan i handelspolitiken – inte minst i det nordiska och det västeuropeiska sammanhanget men också inom GATT:s ram – är nu att kunna avveckla de handelshinder som icke är tullar, dvs. administrativa och byråkratiska handelshinder, som faktiskt hämmar sysselsättningen i Europa och möjligheterna att i Europa uppnå gemensamma lösningar, vilka medför en teknologisk utveckling i vår världsdel som i nästa skede möjliggör ökad sysselsättning och stöd för den sociala välfärden. Det är där huvudinriktningen i vår handelspolitik nu bör ligga.

Anf. 13 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Mats Hellström kunde inte ge något besked om huruvida han ville avveckla valutaregleringen. Politik är att vilja, som bekant, och man borde kunna prestera en viljeinriktning om man gör anspråk på att stå för frihandel och avreglering, för att talet om viljan att åstadkomma effekt på dessa områden skall vara trovärdigt. Mats Hellström borde i varje fall ta avstånd från kommittémajoritetens uppfattningar, som ju går i den andra riktningen, vilket jag påpekade i min förra replik.

En fri utrikeshandel är bra, säger både vi moderater och regeringen. Vinsterna av en fri utrikeshandel är emellertid samma slags vinster som vinsterna av en fri inhemsk produktion och handel. Det har socialdemokraterna inte förstått, men jag hoppas att Mats Hellström har den insikten – han uttrycker sig i varje fall så.

Det är märkvärdigt, herr talman, att det finns ett statsråd som här i kammaren deklarerar värdet av frihandel och avreglering, när det finns mer än ett dussin statsråd som reglerar och byråkratiserar den inhemska handeln och produktionen. Det gör de genom en politik som leder till stigande skatter, etableringskontroller, snedvridningar genom subventioner, pris-

kontroll, långa rader av arbetsmarknadsregleringar, monopoliseringar av produktionen inom vårdsektor, utbildning, kommunikationer etc. Man kan ingalunda, som jag påpekade i mitt anförande, förstå värdet av en fri internationell handel, om man inte förstått att det behövs en fri hemmamarknad. Därför kommer också talet om den tredje vägen att visa sig var svammel, när väl devalveringsfristen och den internationella högkonjunkturen avklingat. Det finns många svaghetstecken som vi redan nu kan notera.

Vinster av en fri utrikeshandel är samma slags vinster som vinsterna av en fri inhemsk produktion och handel. Utan fri inhemsk handel blir det valutaproblem, sysselsättningsvårigheter, strukturkriser och svårigheter att fullgöra handelspolitiska intentioner och åtaganden.

Anf. 14 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det som återstår av vår diskussion om avvägningarna är vad som egentligen skall vara styrande. Jag tycker att det finns en slarvig formulering i utrikeshandelsdeklarationen på den punkten. Man talar om att vår öppna politik ställer krav på omställning och nydaning i den svenska vardagen. Vilka krafter är det vi skall anpassa oss till? Jag tycker att man borde analysera den frågan också när man framställer problemen på det sättet.

I övrigt verkar vi vara någorlunda överens. Exempel är ofta belysande: Det räcker inte med en stark industripolitik, som Mats Hellström säger. Titta på den svenska varvsnäringens uppgång och fall. Det är tydligt nog. Det handlar om differentiering och många andra saker som måste ske inom vårt eget lands gränser för att klara denna mindre sårbara struktur. Till dessa saker hör definitivt en aktiv regionalpolitik. Den tycker jag borde ha nämnts här.

Risken med en alltför exportledd politik är att den blir mycket starkt koncentrationsinriktad. Det är storföretagens inriktning som främjas. Det har vi sett under de senaste åren. Det är därför jag också tycker att det är viktigt att sätta in det nordiska samarbetet i detta strukturperspektiv. Det handlar verkligen om att främja de mindre och medelstora företagen, som i vart fall i en första etapp använder Norden som en språngbräda innan de är beredda att gå vidare. Det är just för att underlätta för småföretagen, som bör vara en växande del av vår svenska exportnäring, som det är så viktigt att prioritera Norden. Det innebär inte att man avstår från det europeiska samarbetet, men det nordiska samarbetet är det primära. Det är det som ger den rätta inriktningen. En ensidig Europasatsning skulle, tror jag, hämma de mindre och medelstora företagen i vårt land.

Låt mig bara helt kort kommentera valutaregleringsfrågan. Det är en omtvistad tolkningsfråga om man kan låta utvecklingen ske etappvis. Enligt vår uppfattning bör man inte foga sig i en ensidig OECD-tolkning på den här punkten, utan verkligen planmässigt tala om på vilket sätt man vill driva denna kapitalliberalisering vidare, med valutaregleringens avskaffande som ett mål på sikt.

Anf. 15 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar att, efter två replikomgångar, varken Mats Hellström eller Olof Johansson har gett svar på min fråga varför de anser det vara bättre att svenska konsumenter tvingas köpa dyrare skjortor från Irland än billigare skjortor från något u-land. Det är konsekvensen av den svenska tekopolitiken. Det är en konsekvens som starkt fördyrar klädköpen för oss svenskar, inte minst för de svenska barnfamiljerna.

Jag noterade också att Olof Johansson tycker att det är riktigt att fördyra för oss svenskar att äta tomater, lök, kål och gurka och lika riktigt att genom subventioner hålla nere priserna på t. ex. grädde, smör och fläsk. Jag föreställer mig, herr talman, att näringsfysiologer och andra som genom bättre kostvanor vill förbättra folkhälsan i Sverige i likhet med mig skulle ha väsentliga invändningar mot centerpolitiken på detta område. För nog är väl en god folkhälsa ändå en del av en god miljö? Det tycker i varje fall vi i folkpartiet.

Jag noterar att Mats Hellström i sin senaste replik öppnade en springa i en dörr för en omprövning av sitt fasthållande vid valutaregleringen. Se till, Mats Hellström, att den dörren slås upp på vid gavel!

Till sist om förslaget till höjda tomattullar. Uppenbart är att Mats Hellström skäms. Hans försvar blev alltför ihåligt – tydligen också för honom själv – när han ursäktade sitt och moderaternas feltramp i tomaterna med att han inte gjort vänsterpartiet kommunisterna och centern sällskap in bland lökar och slanggurkor.

Anf. 16 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! När jag tidigare har refererat till en aktuell diskussion i USA, har det inte alls varit till den politiska diskussion som förs om protektionismen utan till den mer analytiska diskussion som förs om strukturomvandlingens form, om företagsledning, om marknadsbedömningar och marknadsbeteenden, där man ställer en hel del av de gamla klassiska och i synnerhet i Sverige rådande liberala schablonerna under kritik.

Mats Hellström förvånar mig genom att säga att jag diskuterar maktförhållanden och maktpolitik och inte frihandel. Som om inte handel och det sätt som vi nu kan se för utbyte av varor, för ekonomiska relationer i allmänhet länder emellan, just handlar om makt. Det är ju det som är en av de viktigaste erfarenheterna att det i allt högre grad handlar om makt och att marknadsmekanismerna inte alls sörjer för den osynliga och föregivet neutrala formen för fördelningen av resurser, distribuerandet av konkurrensfördelar och allt det som de påstås göra. Allt handlande är ett maktspel. De kapitalistiska ekonomierna blir också de alltmer utbudsorienterade i stället för efterfrågeorienterade, därför att detta har mycket att göra med koncentrationsgraden, de stora multinationella koncernernas makt och de olika statsmakternas sätt att försöka stödja och bygga under den i olika situationer.

Poängen i vad jag försökt säga är att det finns flera vägar att bedriva handel och upprätta ekonomiska relationer. Det finns flera vägar att gå när det gäller industriarbetets framtida utformning, när det gäller strukturomvandling och internationell handel. Vid vissa sådana former, som jag menar är de mest dominerande i dag, blir priset för de föregivna fördelarna som man vinner för

högt. Det uppstår förlorare, liksom det uppstår mönster där löntagarna förlorar medan ett fåtal rika människor vinner. I andra former är priset lägre, då uppstår i varje fall inte i samma grad den typen av nackdelar.

Det är alltså en diskussion om i vilken form vi skall bygga upp ekonomiska relationer som jag har velat föra. Det som har förvånat mig är att man inte alls för den typen av diskussion, om man skall döma av handelsdeklarationen. Där trampar man bara på i de traditionella schablonerna. Det hade jag väntat mig av en debattör som Hadar Cars, men jag har fortfarande den illusionen kvar att man kan vänta sig en något mer nyanserad bedömning och diskussion från socialdemokratiskt håll.

Talmannen anmälde att Olof Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 17 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Att jag inte tidigare besvarat Hadar Cars fråga om skjortköp beror på att svaret är så generande enkelt. Det är ingen som tvingas köpa dyra skjortor från Irland. Det finns gott om billigare skjortor, tillverkade i u-länderna. Det är bara att gå ut i de svenska affärerna och titta, Hadar Cars.

Visst handlar den ekonomiska politiken i alla länder i hög grad om maktrelationer – om ojämlika maktrelationer och om hur starka maktgrupper kan utnyttja svagare. Det är alldeles självklart, Jörn Svensson. En intressant fråga att då diskutera, mot bakgrund av det facit på några hundra år som vi har, är: Kan ett litet, utrikeshandelsberoende land som inte backas upp av starka maktgrupperingar och vars företag även om de är stora för vårt lands förhållanden – vi kallar dem multinationella, vilket de är – ändå är små när de jämförs med amerikanska, tyska och andra, utveckla en särart och uppehålla de mål som värderas högt inom arbetarrörelsen, mål som inte värderas högt inom de grupperingar i andra länder som har den stora makt som Jörn Svensson nämnde? De värderingarna gäller sysselsättning och social välfärd. Jag menar att utvecklingen har visat att en ekonomisk politik, som utnyttjar utrikeshandeln och våra möjligheter att genom både export och import stärka vår kompetens och finna nischer där vi är starka också kan bidra till att vi uppnår sysselsättningsmålen och de sociala välfärdsmålen. Sverige är faktiskt i dag inte en satellit, beroende av starka maktgrupperingar utanför landet. Trots att Sverige är ett litet land är det ett land med en oberoende utrikespolitik, med en stark social inriktning i vår inrikespolitik och en för världen som helhet ovanligt hög sysselsättning.

Efter den debatt som varit har, tror jag, Jörn Svensson inte någon replikrätt kvar, men jag måste ändå säga att något alternativ har Jörn Svensson inte presterat. Han har sagt att han inte är protektionist, och det respekterar jag, men han har inte visat på någon egentligen alternativ handelspolitik till den som förs av den svenska regeringen.

Olof Johansson efterlyste konkreta exempel på de avväggningsfrågor som belyses i början av handelsdeklarationen, där vi säger att lika skadliga som de statliga ingripanden är som försöker bevara en föråldrad struktur, lika värdefulla är de statliga insatser som underlättar en strukturförändring och som sörjer för välfärden för de människor som närmast berörs. De gör att

omställningen inte blir så utdragen och smärtsam. Ett exempel som återkommer i flera punkter senare i deklARATIONEN är den svenska stålindustrin, inte minst i jämförelse med den utveckling som nu sker ute i Europa. Det påpekar vi också senare i handelsdeklARATIONEN. På den punkten tror jag att vi kanske är överens.

Så till Sten Svensson. Det är som sagt en enkel debattpoäng att säga att det finns ett statsråd som arbetar för avreglering och ett antal andra som arbetar däremot. Men nu är det så att hela regeringen är inriktad på ett program för avreglering. Det arbetet leds i vissa avseenden från civildepartementet, i andra avseenden från industridepartementet. Det har till syfte att försöka rensa undan i den snåriga djungel av regleringar som finns i alla länder och som ingalunda är något specifikt svenskt problem. För att illustrera att det inte är det kan jag peka på hur mycket av nya regleringar som infördes under den borgerliga regeringstiden. Men det är riktigt att det är väsentligt att i det skede av ekonomisk utveckling som vi nu befinner oss i gå igenom gamla typer av tekniska föreskrifter, regleringar och annat, som i dag icke underlättar för de ekonomiska krafterna att utvecklas till sysselsättningens fromma. Det är ett arbete som pågår i många länder. Jag kan konstatera att man i många länder har betydligt mer av denna så att säga tekniska snårighet att ta sig igenom än vi har innan man kommer fram till vad vi skulle vilja kalla en genuin hemmamarknad, som är bra både för de stora företagen och – det tog Olof Johansson upp i det nordiska sammanhanget – de små företagen.

En vitbok, Hadar Cars, är ju en produkt som tas fram inom en tullunion som EG för att främja handelspolitiska mål. Att fråga om vi i Sverige skall ha en vitbok blir litet konstigt. Det finns många funktioner, många frågeställningar och faktorer som berörs i den vitboken som vi ägnar oss åt i vår handelspolitik, inte minst i det nordiska sammanhanget. Vi har identifierat ett hundratal klagomål, som man försökt beta av mellan myndigheterna i de nordiska länderna, och vi har givit kommerskollegiums generaldirektör i uppdrag att gå ut till myndigheter, föreskrivande verk osv. och ställa följande frågor till dem: Behöver vi på det här området ha föreskrifter som skiljer sig från vad de andra nordiska länderna har? Är det tradition, slentrian, som betingar våra föreskrifter, om de nu är annorlunda? Är detta ett område där en nordisk harmonisering skulle vara möjlig att genomföra utan att vi därigenom uppger mål som är väsentliga för oss själva?

Denna typ av process, där vi själva tagit initiativet och kanske för ögonblicket snarast ligger något steg framför EG, är viktig. Det är som sagt ett arbete som nu engagerar många regeringar i Europa. Och jag vill avslutningsvis peka just på att det perspektiv som jag ser i den handelspolitiska utvecklingen innebär att det för närvarande pågår mer av aktivt arbete när det gäller att riva ner handelshinder runt om i hela Västeuropa – i Norden, i de övriga EFTA-länderna, i EG-länderna – än på mycket länge. Därmed kommer man också i detta handelspolitiska arbete alltmer in på områden som inte primärt är handelspolitik. Det kan vara jordbrukspolitik, det kan vara tullfrågor som både är finansfrågor och handelsfrågor, det kan gälla arbetsmarknadsfrågor, industrifrågor och mycket annat i de olika ländernas regerings- och administrationssystem.

För den skull blir uppgiften självfallet inte lättare för handelspolitikerna,

eftersom det är så många andra områden som berörs. Läger man samman de olika länder som engagerat försöker göra detta arbete samtidigt inser man att det är ett svårt område som vi arbetar på. Många revir byggs upp i olika länder mellan myndigheter o. d. som försvårar arbetet.

Jag har emellertid ändå en hyggligt optimistisk prognos att detta kommer att gå bra. Vi har i handelsdeklarationen pekat på att det inte går att ta miste på den politiska viljan inom EG att nå resultat på dessa områden. Den politiska styrfarten är nödvändig för att detta snåriga administrativa arbete med att avveckla handelshindren skall kunna genomföras. Glädjande nog finns det inom EFTA-länderna en liknande inställning, en liknande politisk uppbackning. Jag är glad över att debatten här i dag har visat att det i Sverige inte finns något motstånd av större omfattning mot detta arbete utan att vi kan säga att vi även i Sverige har denna politiska styrfart, med bred uppslutning i riksdagen, för att planerna på att göra hela Västeuropa till en genuin hemmamarknad skall kunna förverkligas. Det skulle betyda mycket för att öka sysselsättningen och öka den tekniska kompetensen i hela Västeuropa, och inte minst betydelsefullt skulle det vara för ett litet utrikeshandelsberoende land som Sverige.

Talmannen anmälde att Sten Svensson och Hadar Cars anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 18 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag tänkte inte tala så mycket om tomater, lökar och slanggurkor utan främst uppehålla mig vid de något mera långsiktiga aspekterna på frihandelsfrågorna.

Mats Hellström nämnde att arbetslösheten i Västeuropa var 11 %. Uppgiften väckte inte någon större uppmärksamhet hos de efterföljande talarna. Siffran är så att säga alltför invand för att längre vara dramatisk. Men egentligen borde den skaka om oss ordentligt. Mer än var tionde människa i vår del av världen är öppet arbetslös. Det innebär en fördubbling sedan början av 1970-talet.

Oavsett vilken konjunktur som råder så stiger den långsiktiga arbetslösheten i Västeuropa, och någon förbättring tycks inte ens nu vara i sikte, trots ovanligt goda ekonomiska förutsättningar med fallande oljepriser och lägre räntor. Vi är alla för frihandel, utom möjligen vpk. Att frihandel och internationell marknadsekonomi skapar välstånd är helt klart. Men frågan är: Finns det ett samband mellan den höga arbetslösheten i Västeuropa och det frihandelssystem vi gemensamt har byggt upp? Det blir ökade klyftor mellan dem som har arbete och dem som inte har arbete; mellan de regioner där tillväxten sker och de regioner som ligger utanför centrum.

Förhoppningsvis finns inte detta samband, men faktum kvarstår: den tekniska utvecklingen, öppnandet av gränserna och utvecklingen på masskommunikationsområdet har lett till att det på viktiga varuområden har skapats en enda internationell marknad. Den utvecklingen har nått särskilt långt när det gäller industriprodukter, och där har också strukturförändringarna blivit allt snabbare.

Självklart har oljekriserna under 1970-talet spelat in och drivit upp takten

yttre, men inte ens nu, när oljeprishöjningarna sjunker undan, vågar vi hoppas på varaktigt lägre arbetslöshetsnivåer.

Vi tvingas alltså konstatera att regeringarna i Västeuropa inte tycks klara att skapa den trygghet i förändringen som också är en väsentlig del av ett gott liv, vid sidan om det rent materiella.

Inte ens i Sverige är vi oberörda av denna utveckling, även om arbetslösheten i vårt land är mycket låg, internationellt sett. De borgerliga regeringsårens stora budgetunderskott, devalveringen 1982, en stor offentlig sektor och en aktiv arbetsmarknadspolitik har bidragit till att klara sysselsättningen i Sverige. Men trycket ökar i de utsatta regionerna. Det är därför ingen tillfällighet att vi i vårt land nu håller på att få en ny stor regionalpolitisk debatt, med allt mer bestämda krav från utsatta regioner på stödinsatser för att arbetslösheten skall kunna hållas nere.

Herr talman! Det är helt klart att en ökad frihandel innebär en ökad förändringstakt i näringslivet. Strukturförändringarna slår igenom snabbare och hårdare. Detta har en positiv och en negativ sida. Det positiva är, som jag sagt, effektivare utnyttjande av resurser och ökat välbefinnande. Det negativa innebär, som jag också antytt, ökade risker för utslagning av människor och utsatta regioner, något som regeringarna måste möta på ett effektivare sätt.

Om det förhållandevis öppna internationella handelssystemet skall kunna bibehållas, går det inte i längden att ha 20 miljoner öppet arbetslösa i Västeuropa. Regeringarna måste nu visa att de klarar att bekämpa den stora arbetslösheten effektivt och skapa den trygghet i förändringen som medborgarna har rätt att kräva.

Sverige arbetar hårt i förberedelserna för en eventuellt ny GATT-runda för att tjänstehandeln skall bli lika fri som varuhandeln nu är. Det kan i långa stycken vara riktigt, men vi bör också inse och respektera de annorlunda intressen som många u-länder kan ha. Att driva krav på liberalisering när det gäller banker och försäkringsbolag, sjukhus, konsulttjänster, telekommunikationer och mycket annat skulle kunna lämna u-länderna vidöppna för ett omfattande utländskt ägande av vitala samhällsfunktioner, som många u-länder vill ha kvar i nationell ägo eller i varje fall på nuvarande stadium vill ha en ordentlig kontroll över.

En annan aspekt när det gäller tjänstehandeln är att ett land som USA visar allt större tendenser att vilja bryta offentliga monopol i andra länder genom att driva kravet på rätt för amerikanska tjänsteföretag att etablera sig också på områden som i olika länder utgör offentlig sektor. Handelspolitiken blir då inte ett medel att frigöra handeln mellan olika nationer utan i stället ett sätt att via GATT-förhandlingar och andra handelsförhandlingar pressa på andra länder den egna privatiseringsideologin.

På samma sätt förhåller det sig med USA:s syn på industripolitik av svensk och europeisk modell. Det måste även i fortsättningen få vara tillåtet för inte minst små stater att satsa ekonomiska resurser så att en oundviklig strukturrationalisering och kapacitetsneddragning i en bransch kan ske i ordnade former och med så små sociala konsekvenser som möjligt för den enskilde.

Detta accepteras inte alltid av USA, därför att man där har en annan ideologi. Trots att dessa temporära industripolitiska åtgärder är väl förenliga

med GATT-reglerna inför den amerikanska administrationen alltför ofta strafffullar eller tvingar fram s. k. frivilliga överenskommelser om exportbegränsningar. På detta område borde Sverige och EG ha ett gemensamt intresse att söka möta USA:s flitiga utnyttjande av utjämningstullar och liknande.

Herr talman! Det var inte mycket som Mats Hellström hade att säga i handelsdeklarationen om USA:s embargo politik när det gäller högteknologiprodukter. Frågan är naturligtvis känslig för ett alliansfritt land. Samtidigt är det helt klart att Sverige på ett eller annat sätt måste spela med, eftersom vår egen högteknikindustri är så beroende av elektronikkomponenter från USA och dess allierade. Så fort en svensk exportprodukt innehåller en aldrig så liten licensbelagd elektronikkomponent – och det finns många sådana på de amerikanska listorna – kan USA stoppa exporten av hela produkten eller systemet.

Den svenska regeringen har nu genom en särskild förordning om kontroll av vidareutförelse av exportkontrollerade varor beslutat gå den amerikanska regeringen till mötes. Därmed tar den svenska regeringen ett ansvar för genomförandet av den lagstiftning som USA:s kongress och president beslutar om. Vi skiljer oss i och för sig därmed inte från andra neutrala länder med likartad lagstiftning.

Den fortgående skärpningen av USA:s embargo politik innebär emellertid en olustig utveckling. Vi anser dessutom att en vidgad handel bidrar till att öppna gränser och öka förståelsen mellan folken. President Reagans alltmer åtskruvade embargo politik mot Sovjetunionen och dess allierade är därför både kortsiktig och kortsynt.

Vad som mera konkret oroar är de antydningar som nu börjar komma om att svenska företag, som är beroende av amerikanska komponenter för vissa av sina produkter, också börjar anpassa exporten av helsvenska teknologiska produkter för att tillmötesgå amerikanska intressen. Det ligger potentiellt inbyggt i den amerikanska embargo lagstiftningen, som den nu är utformad.

Enligt uppgifter i Veckans Affärer den 13 mars har ett betydande antal svenska företag inom både privat och offentlig sektor undertecknat ett s. k. Letter of Assurance. Det skulle i korthet innebära att man lovar att fullt ut samarbeta med de amerikanska myndigheterna för att begränsa högteknologiexporten. Vad innebär nu detta? Är det fråga om frivilliga åtaganden, som går utöver regeringens förordning? Hur ser i så fall regeringen på den typen av åtaganden? Det skulle vara intressant att få höra utrikeshandelsministerns uppfattning.

Låt mig ställa ytterligare en fråga till utrikeshandelsministern. Det gäller den varubojkott som USA utövar mot Nicaragua. Här handlar det inte i första hand om högteknologiprodukter utan om reservdelar till vanliga amerikanska maskiner och transportmedel. Om nu ett svenskt företag skulle göra en hedervärd insats genom att på något sätt skaffa fram sådana reservdelar, skulle då den nya svenska förordningen kunna stoppa en sådan export från Sverige? Det är också en viktig fråga.

Herr talman! Detta har ju blivit rätt mycket om USA. Det innebär naturligtvis inte att jag anser att den andra supermakten, Sovjet, skulle vara bättre att diskutera med. Tvärtom – upprepade ubåtskränkningar och vägran

att följa internationella spelregler när det gäller gränsdragningen för den ekonomiska zonen öster om Gotland talar sitt tydliga språk. Att USA är intressantare att diskutera i dagens debatt beror naturligtvis på att USA är en jätte i handelssammanhang och där påverkar utvecklingen starkt, medan Sovjet genom sin slutenhet blott och bart är en pygmé. Så enkelt är det.

Låt mig sluta med att säga att jag liksom många andra socialdemokrater förordar en fortsatt liberalisering av den internationella handeln. Vi tror också att det är viktigt att en ny GATT-runda kan inledas så snart som möjligt för att befästa de framsteg som redan har gjorts och för att gå vidare. Mer frihandel på många tjänsteområden, en första början när det gäller jordbruksprodukter, större opartiskhet när det gäller offentlig upphandling, undanröjande av en mängd små irriterande detaljbestämmelser som kan innebära handelshinder – det är exempel på sådant som skulle kunna gagna svenska intressen. Detta betyder inte att vi bör försumma att diskutera effekterna av den långsiktigt fortgående internationaliseringen på det svenska samhället och den svenska demokratin. Det är i och för sig en fråga som går långt utöver frihandelsfrågan i traditionell mening. Men den bör kanske ändå diskuteras i detta sammanhang.

För att belysa kortsiktigheten i den svenska debatten i dessa frågor vill jag hänvisa till direktiven till den stora maktutredning som regeringen tillsatte förra året och som har till uppgift att belysa de framtida förutsättningarna för den svenska demokratin. Det finns knappt en rad i dessa direktiv om att man bör studera vad den fortgående internationaliseringen i fråga om företag, kapital, varor och tjänster kan komma att betyda för det svenska folkstyret i framtiden. Det får inte bli så att vi med liv och lust diskuterar hur demokratin skall fördjupas och det folkliga inflyandet vidgas inom ett allt mindre område tillgängligt för nationella beslut, medan vi inte ägnar en tanke åt vad som kan göras för att vidga det nationella handlingsutrymmet. Framför allt, kan man kanske säga, bromsar vi den fortgående minskning av det nationella handlingsutrymmet som följer med en ökad internationalisering.

Jag skulle vilja formulera det på följande sätt. Även inom ramen för en vidgad frihandel på många områden finns det vissa nationella beslutsfunktioner som det kommer att vara viktigt för det svenska folkstyret att slå vakt om. För det första gäller det valutaregleringen, som varit uppe till debatt här i dag. För de borgerliga partierna är den enbart ett byråkratiskt påfund för att krångla till det för de svenska exportföretagen. För mig och för många andra socialdemokrater kan valutaregleringen också vara ett långsiktigt medel att få kontroll över kapitalrörelserna till och från Sverige. Valutakommittén har nu lagt fram sitt förslag, och vi får tillfälle att diskutera igenom det hela ytterligare. Men kapitalets internationella rörlighet är en viktig fråga också för den nationella bestämmanderätten.

För det andra är det viktigt att vi håller fast vid att de svenska storföretagen förblir svenska. Det är ett medel att hävda det nationella handlingsutrymmet. Det är lättare att diskutera med svenska ägare än med utländska. Det är lättare att diskutera med företag som har sitt huvudkontor i Sverige och inte utanför Sverige.

Även om vi för närvarande har rösträttsbegränsningar för utlandsägda aktier börjar de stora utländska köpen av svenska aktier att inge oro. Det kan

vara bra kortsiktigt för valutareserven att man tar in valuta genom att sälja aktier, men det är också en kortsiktig lösning sett ur det perspektiv som jag har velat belysa. I en allt mer internationaliserad värld är det till fördel för det nationella handlingsutrymmet med en förhållandevis stor statlig företagssektor. Det säger sig självt att det är så. Den bör alltså inte minskas, såsom de borgerliga vill, utan den bör utökas och ges expansionsmöjligheter.

Till slut, herr talman, vill jag bara säga att vi även behöver en stark offentlig sektor.

Anf. 19 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Den konkreta fråga som Lennart Pettersson ställde till mig bygger på ett missförstånd. Regeringen beslutade i februari att förbjuda transitering av smuggelgods genom Sverige, något som också omnämns i handelsdeklarationen. Den här förordningen gäller enbart varor som är avsedda för att direkt transiteras genom Sverige för att gå vidare till destinationer dit det är förbjudet att sända dem direkt från ursprungslandet. Det gäller icke vare sig komponenter, insatsvaror eller annat som går in – de kan i och för sig vara embargobelagda – i svensk produktion för att sedan säljas vidare. Den typen av komponenter berörs över huvud taget inte av förordningen. Det handlar endast om att komma till rätta med skumrasktrafiken. Om det är förbjudet i lagen i ett land att föra en vara vidare till ett annat land, finns det inget skäl att i Sverige sätta upp transitföretag för att föra varan vidare.

Sålunda berör förordningen över huvud taget inte embargobelagda komponenter som går in i svensk produktion. Därmed är den fråga som Lennart Pettersson ställde om Nicaragua inte relevant i det här sammanhanget. Alldeles självklart avser förordningen inte att förhindra att svenska produkter som har komponenter från andra länder går till Nicaragua. Sverige har ju också givit sitt stöd till Nicaragua i GATT gentemot USA:s bojkott mot landet, som vi anser vara helt felaktig.

Vad jag just har sagt om vår förordnings karaktär innebär också att den ingalunda har den uppläggnings eller den struktur som Cocom-ländernas lagstiftning har. Därmed tar vi givetvis heller inget ansvar för den amerikanska lagstiftningens innebörd, som jag tror nämndes i Lennart Petterssons inlägg.

Svensk teknologi finns det över huvud taget inget embargo på, utom den lagstiftning som gäller krigsmateriel och kärnkraftsutrustning. Vi har heller ingen som helst avsikt att införa någon sorts embargo för svensk teknologi.

Anf. 20 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Det gläder mig att ha fått de här klarläggandena från utrikeshandelsministern.

Helt klart omfattar inte regeringens förordning någonting som ligger utöver de elektronikkomponenter och annat som det krävs licens för. Vi hör dock inte vara omedvetna om att det kan finnas risk för amerikanska påtryckningar i den mån svenska högelektronikföretag får fram intressanta produkter som amerikanerna anser inte bör komma i Sovjetunionens händer, även om vi anser att det är skäligen enkla och klart civila produkter.

Med mina frågor ville jag bara förvissa mig om att det pågår en aktiv bevakning från utrikeshandelsministrarnas och hans medarbetarnas sida när det gäller att se till att det utrymme som våra företag faktiskt har för egna produkter kan bibehållas, oavsett om amerikanerna skulle tycka illa om det eller inte.

Anf. 21 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Möjligen skulle man inledningsvis kunna påstå att det har sagts litet för litet om att alla dessa uttalanden om en atmosfär av samstämmighet i frihandelspolitiska frågor sker mot bakgrund av en egentligen rätt hotande utveckling för frihandeln. I Industriförbundets skrift i samband med dess 75-årsjubileum påvisades att av den samlade utrikeshandeln ökade regleringsgraden i uppseendeväckande stor utsträckning. Man kan också peka på att det mycket stora underskottet i USA:s handelsbalans i sig är ett allvarligt hot mot frihandelns fortsatta utveckling. Det är därför utomordentligt angeläget, anser jag, att trots den samstämmighet som finns i riksdagen diskutera dessa frågor både i syfte att möjligen ompröva redan intagna positioner och, framför allt, att pröva politikens innehåll.

När jag nu går att granska deklARATIONEN, vill jag först göra det i tre speciella avscenden, där jag tycker att deklARATIONEN är otydlig eller inte har gått tillräckligt långt, och sedan ägna någon uppmärksamhet åt Europafrågorna.

De tre frågor som jag vill granska och efterlysa förtydliganden om är valutarelationernas betydelse, råvaruprisfrågorna och de fattiga ländernas skuldkris.

För att börja med valutafrågorna, kan man väl konstatera att sedan USA övergav Bretton Woods-överenskommelsen i början av 1970-talet har världen känt ett starkt behov av en ny typ av "handräcke" eller norm i vad avser valutarelationerna – valutarelationer som är utomordentligt betydelsefulla för frihandeln och för utvecklingen av internationell handel.

På den här punkten innehåller deklARATIONEN ett uttalande som med vänliga ord kan sägas vara något oklart: "Valutakurserna har sedan någon tid anpassats så att de står i bättre överensstämmelse med underliggande ekonomiska förhållanden. Anpassningen har främjats genom en samordning mellan de stora industriländerna. Det är viktigt att detta samarbete fullföljs och att konkreta förtroendeskapande åtgärder i den inhemska ekonomiska politiken vidtas."

Jag förstår inte riktigt vad den sista meningen egentligen betyder. Men det är inte den som är den viktiga, utan den viktiga meningen är faktiskt den första i avsnittet, där utrikeshandelsministern uttalar att valutakurserna har "anpassats så att de står i bättre överensstämmelse med underliggande ekonomiska förhållanden". Det antyder nämligen att utrikeshandelsministern och regeringen lever i föreställningen att valutakurserna kan anpassas med något slags övermakt till något som dessutom skulle likna ett objektivt riktigt värde. Utrikeshandelsministern talar ju om en "överensstämmelse med underliggande ekonomiska förhållanden".

Det är ganska allvarligt om den svenska regeringen lever under föreställningen att det finns något slags verklig valutarelation i dagens värld. Tvärtom

är det väl så att valutarelationerna, valutakurserna, i hög grad är påverkade av marknadskrafter. Utbud och efterfrågan – den enkla grundregeln – styr i mycket stor utsträckning valutarelationerna.

Valutakurserna har nu pendlat oerhört fritt. På ett plågsamt sätt har dollarn stigit till vådligt höga tal för att därefter på mycket kort tid sjunka. Möjligen är tendensen på nytt uppåtgående.

Det är alldeles nödvändigt att finna ett nytt system för valutaförhållandena i världen. Inom EG, där man har utarbetat en rapport om Europas framtid, talar man mycket engagerat om EMS, European Monetary System, som har kommit att efterträda den förut förekommande valutaormen. Den fråga som jag tycker är så viktig att diskutera är hur vi i Sverige ser på EMS och vad våra politiska planer är när det gäller EMS.

Jag skall genast säga att jag är medveten om att Sverige lämnade valutasamarbetet i ormen under den borgerliga tiden. Jag vill då omedelbart tillägga att det skedde med den klara markeringen att när tiderna i Sverige på nytt gjorde det lämpligt skulle vi ansluta oss till valutasamarbetet igen.

Inom EG talar man alltså om betydelsen av EMS och möjligheten av att i Europa genom EMS skapa ett monetärt system som skulle kunna balansera USA-dollar och på det sättet åstadkomma något som möjligen kunde ersätta Bretton Woods-överenskommelsen.

Min fråga till Mats Hellström blir då naturligtvis: Hur ser regeringen på den här utvecklingen i det långa perspektivet? Vi vet ju att EMS-systemet inte är fullkomligt inom EG – britterna står fortfarande utanför. Men det finns tecken som tyder på att de är på väg att ansluta sig. Om så sker hoppas jag att regeringen delar min uppfattning att det är ett angeläget politiskt mål att ansluta Sverige på nytt till det valutapolitiska samarbetet, så att vi får delta i stabiliseringen av valutasituationen i världen.

Beträffande råvarupriserna: Jag har, som Mats Hellström möjligen erinrar sig, en gång förut här i riksdagen motionerat i denna fråga. Det gällde kaffeavtalet. Då ifrågasatte jag det verkningsfulla i att man på det internationella planet försökte manipulera marknadens prissättningsmekanismer. Jag tycker att utvecklingen sedan propositionen om kaffeavtalet verkligen har bekräftat hur rätt jag hade. Vi har i Sverige tillträtt sex stycken råvaruprisstabiliserande avtal. Beträffande kaffeavtalet är för närvarande exportkontrollen urkopplad. Vi vet att kaffepriset har kastat oerhört, och marknadskrafterna tycks helt ha tagit över kontrollen.

Den internationella kaffeorganisationen förefaller svag. Kakaoavtalet är för närvarande under omförhandling, och marknaden visar tydligt vilket dåligt förtroende den har för avtalets möjligheter att medverka till fasta råvarupriser. På samma sätt förefaller förhållandet vara med socker och vete. Vi känner alla till hur illa det har gått med tennavtalet. Det förefaller egentligen bara vara gummiavtalet som existerar och fungerar.

Nu finns det i deklARATIONEN tecken på en omprövning. Min fråga till utrikeshandelsministern är: Är regeringen i färd med att ompröva sin hållning till de prisstabiliserande råvaruavtalen, och avser regeringen att söka andra metoder för att komma till rätta med u-ländernas behov av fasta råvarupriser?

Den internationella skuldkrisen, och framför allt den som gäller medelin-

komstländerna, Latinamerika i allra högsta grad, är ett stort problem. Det är med stor tillfredsställelse som vi noterar regeringens uppbackning av Baker-initiativet och regeringens formuleringar omkring vikten av att den internationella skuldskrisen blir föremål för stor uppmärksamhet. Man får nämligen aldrig glömma bort att om en internationell sammanklappning skulle ske av kapitalmarknaden, är det till sist konsumenterna och skattebetalarna världen runt som får betala för detta fallissemang.

Nu finns det i deklARATIONEN en redovisning av vad de nordiska finansministrarna har kommit överens om. I deklARATIONEN uttalas bl. a. att man skall ge de multilaterala finansiella organen ökade resurser. Jag skulle vilja veta om Mats Hellström kan förklara något ytterligare vad som menas med det.

Sverige har medlemskap i IDB, och utrikeshandelsministern har i budgetpropositionen uttalat skepsis till lån och stöd till El Salvador och Guatemala. Vi vet nu båda två att det har skett en demokratisk utveckling i de båda länderna. Jag undrar om utrikeshandelsministern är beredd att ompröva den negativa hållningen till El Salvador och Guatemala i detta avseende.

De sista fem minuterna av mitt anförande skall jag ägna åt EG-frågan. Det är mycket tillfredsställande att deklARATIONEN innehåller så mycket och så klara ordalag om den betydelse som det europeiska samarbetet har för vårt land. Vi moderater intar här en annan hållning än de andra partierna. Vi markerar tydligare vår övertygelse om Sveriges tillhörighet till Europa.

Jag tycker att Lennart Petterssons anförande på sitt sätt blev en utmärkt stark argumentation för vår hållning i denna fråga. Regeringen förefaller att satsa all sin framtid när det gäller Europafrågorna på samverkan inom EFTA, EFTA som numera är en försvagad organisation som representerar fyra små nationer. Däremot talar Lennart Pettersson om ett EG där varje land kämpar med arbetslöshetsproblem och där det uppenbarligen, på samma sätt som på det nationella planet, finns stort behov av en internationell samordning i ansträngningarna att bekämpa arbetslösheten i Europa. Det Lennart Pettersson här framför blir till ett argument för vår hållning i Europafrågan. Det räcker inte att som folkpartiet gör i bombastiska ordstaplar påstå sig vara för ett närmande till Europa och yrka på författandet av en vitbok. Det måste till en markering av att vi verkligen känner att vi hör till Europa och att vi på sikt vill ansluta oss till Europa. Det är vad vi moderater har uttalat i årets näringspolitiska motion.

Utrikeshandelsministern berör projektet EUREKA, men han gör det möjligen på ett sätt som föranleder mig att fråga om regeringen anser sig ha gjort sitt. Det förefaller ju som om Mats Hellström i sin deklARATION menar att vad som härefter skall ske det ankommer på industrin att göra. Jag vet ju att man inom regeringen har, eller i varje fall i höstas hade, en samordningsgrupp bestående av utrikeshandelsministern, industriministern och utrikesministern och att man hade en särskild samordnare för EUREKA-frågor. Jag hoppas att Mats Hellström kan bekräfta att denna grupp fortfarande är aktiv och verksam. För visst finns det väsentliga uppgifter för regeringen att fortsätta att syssla med. Vi vet exempelvis att det inom dessa projekt kommer att uppkomma problem som måste lösas på det nationella planet, exempelvis gemensamt ägande kring utvecklingsprojekt, skattefrågor i samband med

det, marknadstillträde och rätten till marknadsnärvaro och annat. Jag hoppas att Mats Hellström vill bekräfta att regeringen tänker fortsätta att vara mycket aktiv i EUREKA-samarbetet.

Till sist vill jag med några ord beröra ett ämne som jag egentligen inte är så insatt i men som i deklarationen behandlas med ett något överbetonat självberöm, nämligen den uppgörelse inom fiskeområdet som är träffad med EG. Mats Hellström vet bättre än jag att Sveriges fiskares organisationer med stor bitterhet har tagit emot denna uppgörelse, som innebar ensidiga eftergifter från svensk sida. En ledamot av kammaren och partikollega till mig, Jens Eriksson, har i pressen debatterat den frågan med Mats Hellström, och jag skall inte ge mig in i ämnet som sådant. Jag är emellertid angelägen att i den här debatten markera att när utrikeshandelsministern säger att det är tillfredsställande att han har lyckats lösa ett par långdragna problem i handeln med EG på fiskeområdet, är detta ett uttalande som inte omfattas av fiskerinäringen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 22 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag skall kort beröra Nic Grönvalls frågor eller synpunkter på de två punkter som inte redan har behandlats antingen i budgetpropositionen – vilket exempelvis är fallet när det gäller IDB, där vi självfallet står fast vid vår politik – eller i den handelspolitiska deklarationen.

Den första frågan gäller valutakurserna. I våra läroböcker och i gammalt tänkande har man självfallet utgått ifrån att valutakurserna skall spegla förhållandena på varumarknaderna och därmed skapa förutsättningar för en väl fungerande export och import. Men under 1970-talet har det efter hand visat sig att kapitalmarknaderna mer och mer har kommit att styra de viktigaste valutornas värde.

Det har hänt att kapitalmarknaderna har gått i en riktning som varit den motsatta i förhållande till varumarknaderna med avseende på valutakurserna. När då kapitalmarknaderna har dominerat kursbestämningen har detta lett till svårigheter för olika länders utrikeshandel, inte minst USA:s. Just denna starka inverkan på valutakursernas bestämning som kapitalmarknaden haft har naturligtvis gjort det extra viktigt att centralbankerna kan samarbeta med olika insatser för att hålla valutorna hyggligt stabila och få kurserna att något återspegla förhållandena när det gäller export och import av varor och tjänster, vilket de i stort sett gjorde fram till 1970-talet. Den brist på samordning som många – inte minst inom OECD – kritiserade ledde till att läget förändrades, och i september 1985 kom de fem största nationerna vid det s. k. G 5-mötet i New York överens om ett visst valutasamarbete för att åstadkomma just det jag nyss var inne på. Det är bakgrunden till vad som sägs i den handelspolitiska deklarationen om de bakomliggande ekonomiska realiteterna.

Sverige har en valutakorg, som enligt vår mening är väl anpassad för att vi skall kunna åstadkomma största möjliga bidrag till valutastabiliteten i Europa. Vi har för närvarande inga planer på att ändra den, och något

EMS-deltagande är därför inte aktuellt för Sverige.

Den andra frågan som inte närmare är berörd vare sig i den handelspolitiska deklarationen eller i budgetpropositionen är den uppgörelse med EG som skedde i samband med Spaniens och Portugals inträde och som gällde fiskeområdet. Bland de frågor som fiskarna i Sverige tidigare har kritiserat är just att de inte haft möjlighet att tullfritt föra in fiskkonserver i EG-länderna. När det gäller den frågan har vi ju nu fått vissa koncessioner avseende de länder till vilka EG tidigare icke har släppt in svenska konserver tullfritt. Det är ett led i uppgörelsen. Ett annat är att vi har fått ett permanentat system avseende en tullfri kvantitet sill, vilket också har varit ett stort problem som fiskarna många gånger har tagit upp med regeringen. Fiskarna har också varit med i beredningsprocessen i Sverige inför de förhandlingar som ledde till att vi kunde nå ett resultat med EG, ett resultat som visade på god vilja från EG:s sida att lösa gamla och långvariga problem.

Anf. 23 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Just Plazaöverenskommelsen, alltså den överenskommelse som Mats Hellström kallar för G 5, visar ju att den utveckling under 70-talet som Mats Hellström beskrev har fört oss långt bort från de fasta växelkurser som vi så väl behöver.

Utvecklingen efter Plazaöverenskommelsen, med det snabba dollarfallet och den under de senaste veckorna sedda återhämtningstendensen, visar just att kapitalmarknadskrafterna, på det sätt som Mats Hellström så riktigt påpekade, dominerar prisbildningen när det gäller valutorna i världen. Att medverka till att återfå stabila valutakurser blir alltså en utomordentligt viktig uppgift för all handelspolitik.

Det är beklagligt att regeringen intar en så passiv hållning i den här frågan, så att man förklarar sig vara nöjd med det nuvarande svenska valutaarrangemanget. Men jag kan ju å andra sidan acceptera att Mats Hellström gör detta uttalande, eftersom jag naturligtvis är medveten om att valutapolitik inte är hans bord.

Anf. 24 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Egentligen är mitt anförande i första hand en replik.

Jag tycker att Nic Grönvall bör läsa på litet mera om EFTA än han hittills har gjort. I varje fall fick man av det han sade i talarstolen intrycket att det behövdes viss påläsning.

Först och främst består EFTA inte av fyra utan av sju länder, det är viktigt att notera. Dessa länder är visserligen små men i många avseenden naggande goda. Just ur den aspekt som Nic Grönvall har tagit upp den här frågan, nämligen Europasamarbetet, tror jag att EFTA är speciellt viktig. EFTA har nu nått den omfattning som vi tror att den långsiktigt kommer att ha. Vi vet också att man inom EFTA har varit mycket aktiv när det gäller samarbetet med EG. De här sju små staterna har nu insett att det är bättre att samarbeta inom ramen för EFTA om man vill nå resultat i förhållande till den stora Europeiska gemenskapen. Eftersom EFTA sammantaget ändå är EG:s viktigaste handelspartner, har faktiskt EFTA-länderna, inom ramen för EFTA-samspelet, en stor betydelse för EG. Därför kommer EFTA enligt

min uppfattning inte att minska utan tvärtom att öka i betydelse framöver. Det gäller speciellt ur de aspekter som Nic Grönvall har tagit upp, nämligen ett ökat samarbete med EG på de områden där det är rimligt att tänka sig ett sådant.

Visst behövs det, som Nic Grönvall säger, en ökad samordning inom Europa för att komma till rätta med arbetslösheten. Men det innebär ju inte att vi skall gå med i EG. Vi behöver ju bara peka på att den alliansfria politik som vi för de facto utesluter ett medlemskap i EG. Den samhörighet vi känner med Europa totalt sett är på många punkter förvisso ganska stor. Men vi kan ju hysa en viss skepsis mot att det är möjligt att föra den politik som vi anser är viktig för att kunna bekämpa arbetslösheten. Därför tror jag mera på ett ökat samarbete i Norden, och gärna på det sättet att vi nu tar det steg som vi borde ha tagit för länge sedan, nämligen att vi får en fungerande gemensam kapitalmarknad. Jag tycker att vi här kan gå fram hårdare än vad vi hittills har gjort. Jag delar deras uppfattning som i den här debatten har sagt att vi har varit för tveksamma. Vi är för flata när det gäller att ifrågasätta OECD:s uppfattning att vi inte skulle kunna gå fram med en nordisk ekonomisk tullunion. OECD-reglerna ger ju de facto en tullunion och andra typer av ekonomiska unioner rätt att få undantag från den icke-diskrimineringsbestämmelse som finns med i OECD:s kapitalliberaliseringskod.

Jag tycker att den stora samhörighet som vi har i Norden är viktig, och det är litet tragiskt att vi nu på många sätt trampar tomgång i detta samarbete. Vi borde med den samhörighet som vi har kunna gå vidare till nästa nivå, en fullständig kapitalunion och ett valutasamarbete. Det är min förhoppning att vi skall kunna ta detta steg ganska snabbt.

Anf. 25 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag vill gärna göra Lennart Pettersson glad och säga att jag visst hade fel: antalet är sju. Jag behöver inte gå till några skrifter för att göra det medgivandet. Men det grundläggande och väsentliga är väl egentligen att man inom EFTA-EG-samarbetet rör sig inom en mer begränsad ram än i det samarbete nationerna emellan som förekommer inom EG.

Jag vill peka på ett par yrkanden i en moderatmotion som väcktes vid förra riksmötet och som behandlades här i våras. Där yrkades att vi skulle närma oss EG exempelvis för att utveckla de parlamentariska förbindelserna, för att åstadkomma ett ramavtal om forskning och industripolitik, för att öka de politiska kontakterna med Ministerrådet och med Kommissionen, för att öka miljöarbetet, för att öka arbetet i fråga om rättsutveckling och för att öka arbetet inom biståndspolitiken. Denna lista visar hur mycket större verksamheten inom EG är än den rena frihandelsdiskussion som förs mellan EFTA och EG.

Jag menar att om man på det sätt som vi är ense om blir nödvändigt skall komma till rätta med ett av Europas många stora problem, är det bättre att vara direkt medlem i EG än att filtrera sin ståndpunkt genom EFTA.

Till sist, herr talman, vill jag så gärna ansluta mig till Lennart Petterssons kampglada ståndpunkt här när det gäller förhållandet till OECD:s kapitalliberaliseringsstadga och strävandena att utveckla en nordisk kapitalmarknad. Hindret är egentligen bara det att Lennart Petterssons tyngd och röststyrka

inte är tillräcklig i det socialdemokratiska partiet. Jag hoppas därför, Lennart Pettersson, att den skall växa där.

Presstödet

Anf. 26 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för Nic Grönvalls önskemål att min röststyrka inom partiet måtte växa på denna punkt. Också jag har den förhoppningen.

På alla de punkter som fördes fram i den moderata motionen och där Nic Grönvall framhöll att det var viktigt att samarbeta med EG förekommer det i verkligheten diskussioner mellan EG och EFTA-länderna. Det gäller beträffande forsknings- och utvecklingsarbete, den ekonomiska politiken, miljöfrågor, varumärkesrätt, standardiseringsfrågor och många andra sådana saker.

Om man sedan i slutändan hamnar på bilaterala överenskommelser mellan EFTA-länder och EG spelar det mindre roll, men EFTA har nu denna vägröjande uppgift, och EFTA utövar denna med allt större framgång.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Presstödet

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1985/86:16 om presstödet (prop. 1985/86:100 delvis).

Anf. 27 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! På förslag av konstitutionsutskottet begärde riksdagen våren 1984 att en parlamentarisk pressutredning skulle tillsättas. Regeringen effektuerade denna begäran i december 1985, och den tillsatta utredningen skall enligt sina direktiv göra en samlad översyn av det statliga presstödet.

Detta är den sjätte pressutredning som tillsatts, vilket i och för sig vittnar om att utformningen och konsekvenserna av presstödet inte inneburit de positiva effekter riksdagen avsåg när det infördes för nu 16 år sedan. Presstödsystemet har också varit föremål för stark kritik. Detta har gällt såväl principerna för stödet som utformningen och de utgående stödbeloppens storlek. Stödet har bl. a. kommit att användas på sätt som ingalunda varit avsikten genom t. ex. editionering och flyttning av redaktioner. Det har däremot inte i någon större omfattning använts för genomförande av nödvändiga rationaliseringar för att därigenom åstadkomma att tidningen kan klara sig av egen kraft och således bli fri och oberoende. Till detta kommer att stödet inte är konkurrensneutralt utan ger de bidragsberättigade tidningarna förmåner som inte kommer övriga till del.

Vi har också sett avskräckande exempel på hur presstödet lagts till grund för nystartande av tidningar utan att de reella förutsättningarna har funnits för en dylik satsning. Såväl Stockholms-Tidningen som Handelstidningen i Göteborg grundade sin existens på presstödet. Vi vet alla att dessa satsningar misslyckades – helt enkelt därför att det inte går att basera en tidningsidé på presstödet.

Den sjätte pressutredningen har uppenbarligen en mycket viktig uppgift

att fylla. Den bör finna vägar att såväl reducera samhällets konstnader för presstödet som föreslå ett stödsystem som är mer effektivt och rättvist än det nuvarande. Utredningsdirektiven ger utredningen alla möjligheter att åstadkomma detta, och man får verkligen hoppas att utredningens ledamöter är besjälade av den inställningen att den sjätte pressutredningen – i motsats till sina föregångare – skall leda till ett konstruktivt och positivt resultat.

Den nya pressutredningens arbete beräknas pågå under såväl 1986 som 1987. Riksdagen kan förväntas kunna ta ställning till förändringar i stödsystemet 1988, vilket innebär att ett nytt system kan komma att tillämpas tidigast under kalenderåret 1989. Detta medför att vissa förändringar i det nuvarande systemet måste kunna göras trots att utredningen således pågår.

Årets budgetproposition innehåller några ändringar mot vad som för närvarande gäller. Således slopas stödet till organisationstidskrifter helt samtidigt som stödet till kulturtidskrifter höjs med 7 milj. kr., varigenom avses att möjliggöra stöd också till vissa organisationstidskrifter. Vidare görs inte längre någon skillnad i bidragshänseende mellan tidningar med högst 20 % hushållstäckning och tidningar med högre täckning. Därtill görs vissa justeringar på de minimibidrag för flerdagars landsortstidningar som för närvarande utgår.

Från moderata samlingspartiets sida godtar vi de föreslagna förändringarna men kräver samtidigt att produktionsbidragen skall skäras ned med 20 % i förhållande till regeringens förslag. På motsvarande sätt föreslår vi en halvering av anslagen till utvecklingsbidrag och samverkansbidrag. Däremot anser vi att etableringsstödet skall vara oförändrat för att presstödsnämnden därigenom skall ges erforderliga möjligheter att medverka till nyetableringar som kan påverka mångfalden i pressen på ett positivt sätt.

Sammantaget innebär de av oss föreslagna besparingarna på presstödet en minskning av anslaget med 87,9 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Vi moderater hävdar som bekant nödvändigheten av långtgående besparingar på statsbudgeten beroende på det statsfinansiella läget. Vi anser att dessa besparingar också måste omfatta presstödet – detta så mycket mer, som det nuvarande stödet är behäftat med betydande brister, vilket jag tidigare påtalat.

Utöver dessa besparingar tillkommer så den besparing om 40 milj. kr. som slopandet av stödet till organisationstidskrifter innebär. Detta är ju ett gammalt moderatförslag, som nu också vunnit regeringens bevågenhet. Så sent som föregående år diskuterades slopandet av detta bidrag här i kammaren. Då försvarades stödet emfatiskt av utskottets talesman. Nu är inställningen en annan, vilket vi moderater positivt noterar.

Låt mig bara i sammanhanget fastslå, att det förhållandet att möjligheter nu kommer att öppnas för vissa organisationstidskrifter att få bidrag över kulturtidskriftsstödet inte får innebära att kulturtidskrifternas bidragsmöjligheter därigenom undergrävs. Organisationstidskrifter skall enligt vår mening i huvudsak finansieras genom medlemsavgifter. Endast i undantagsfall skall alltså sådana tidskrifter kunna erhålla stöd från kulturtidskriftsanslaget.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation B 1 angående stöd till dagspressen.

Anf. 28 BIRGIT FRIGGEBÖ (fp):

Herr talman! Redan förra året föreslog vi i folkpartiet att stödet till dagspressen skulle förbli oförändrat. Det fanns många argument för detta. Det är uppenbart att de nuvarande presstödsreglerna har en kostnadshöjande effekt på tidningsframställningen inom hela dagspressen – sålunda inte bara på stödtidningarna.

Det nuvarande stödsystemet drar med sig ständigt större krav på stödåtgärder, och djupgående åtgärder inom branschen för att rationalisera och hålla tillbaka kostnadsutvecklingen kommer inte till stånd. Tidningarna anpassar sina dispositioner till det förväntade presstödet. Exempel saknas inte på att stödet brukas på ett sådant sätt att det medför konkurrenssituationer som i sin tur kräver presstöd. Stöd kräver ännu mera stöd.

Trots det genomfördes en kraftig höjning av stödet till dagspressen. Nästan inget annat anslag höjdes med hela 10 %. Folkpartiet röstade emot den höjningen på ca 37 milj. kr. I konsekvens med detta föreslår vi i år att presstödet skall sänkas med 5 % eller ca 20 milj. kr. Vi finner det oacceptabelt att så kraftigt höja stödet till en bransch som de senaste åren allmänt sett har haft en gynnsam konjunktur. Nu återkommer regeringen i år och föreslår förändrade regler som ytterligare höjer stödet med 15,5 milj. kr.

Propositionen föreslår att femte pressutredningens analyser och förslag i sin helhet överlämnas till sjätte pressutredningen, vars uppgift är att göra en heltäckande översyn av presstödet. Vi finner det riktigt att förfara på detta sätt, eftersom den nya pressutredningen just har börjat arbeta enligt direktiven och skall överlämna sitt betänkande i slutet av 1987.

I avvaktan på utredningens resultat är det också rimligt att nuvarande regler får ligga fast. En central tankegång i stödsystemet är att det finns ett samband mellan en tidnings täckningsgrad och ekonomin. Därför har tidningar med en täckningsgrad över 20 % ett mindre stöd än tidningar med en lägre täckningsgrad. Detta föreslår nu regeringen skall ändras utan att man avvaktar utredningens resultat. Skälet, att gällande skillnader i bidragsnivåer inte är ekonomiskt motiverade, är inte särskilt övertygande. Om man i stället tittar på vilka tidningar som avses kanske man bättre kan förstå regeringens förslag. De torde vara Värmlands Folkblad, Dala-Demokraten, Östra Småland, Sydöstran, Västerbottens Folkblad, Arbetarbladet och Folket. Det är ju ingen nyhet att socialdemokraterna ursprungligen såg presstödet som ett tillkommande partistöd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation B 3, angående stöd till dagspressen, vilket innebär en besparing i förhållande till utskottets förslag med ca 35 milj. kr.

Regeringens generositet till dagspressen står i bjärt kontrast till hur man behandlar de ideella organisationernas tidskrifter. Stödet till organisations-tidskrifter skall avskaffas helt. 470 organisationer blir av med sitt statsbidrag. Vi har inget emot att merparten av detta stöd försvinner. Vi föreslog redan förra året nedskärningar i detta stöd, förslag som riksdagen då inte biföll. Inte minst gäller det kategorin medlemstidskrifter, som utgör huvuddelen av antalet. Ofta är dessa utgivna av intresseorganisationer med betydande ekonomisk styrka, t. ex. SAF-tidningen, LO-tidningen och TCO-tidningen.

Radikalt annorlunda förhåller det sig med de ideella och religiösa

organisationernas tidskrifter. Där finns inte någon motivering i ekonomiska intressen, och deras verksamhet finansieras i huvudsak genom insamlade medel på frivillig väg.

Till dessa organisationers tidningar utgår i dag bidrag med ca 13 milj. kr. Folkpartiet föreslår att dessa tidningar skall få behålla sitt stöd. Detta har socialdemokraterna, moderaterna och centerpartisterna i utskottet motsatt sig.

Ett stort antal tidskrifter, utgivna av religiösa, nykterhetsvänliga, politiska, miljöfrämjande, idrotts-, försvars- och handikapporganisationer drabbas. För många av dessa tidskrifter är även ett marginellt stöd av väsentlig betydelse. 40 milj. kr. till organisationernas tidskrifter tas bort och ersätts med 7 nya miljoner till kulturtidskrifter. Enskilda motioner från centerpartister och socialdemokrater kräver att ideella organisationer, ungdomsorganisationer, studieförbund, politiska organisationer, nykterhetsorganisationer, trossamfundet och fackförbundspressen skall garanteras stöd inom ramen för det uppräknade kulturtidskriftsstödet.

Majoriteten i utskottet yrkar i och för sig avslag på motionerna men säger att "inga principiella hinder föreligger för att organisationstidskrifter av olika slag, som inte längre kan få stöd från annat håll, kan erhålla bidrag till sin verksamhet. Alldeles klart gäller detta de typer av organisationstidskrifter som berörs i motionerna."

Man försöker ge sken av att de kulturtidskrifter och organisationstidskrifter som tidigare fick samsas om 50 milj. kr. nu skulle kunna samsas om 17 milj. kr. utan att det kommer att drabba någon. Därtill kommer att kulturrådet med nuvarande regler inte kan reservera pengar till tidskrifter med en viss inriktning, t. ex. miljö, nykterhet eller handikapp. Kulturrådet skall förutom en del andra granskningar också göra en kvalitetsgranskning.

Jag vänder mig mot sättet att bereda detta ärende här i riksdagen. Först avskaffas stödet till organisationstidskrifter. Senare skall kulturutskottet se om det går att inordna organisationstidskrifterna inom kulturtidskriftsstödet. Den 21 maj får vi svaret på den frågan här i kammaren. Det har inte förekommit någon vettig samordning av behandlingen av detta ärende, och vem som blir lidande – de fattiga ideella organisationernas tidskrifter eller kulturtidskrifterna – kan vi inte veta i dag. Börje Stensson och Jan-Erik Wikström kommer senare att vidareutveckla vår syn på denna fråga.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationerna B 3 och A 1.

Anf. 29 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Inledningsvis vill jag konstatera att det råder en bred enighet om att vi i vårt land behöver ett statligt stöd till dagspressen. Nivåerna i produktionsbidraget är vi däremot inte helt eniga om. Erfarenheterna av presstödet är att det möjliggjort en bevarad bredd och mångfald i dagspressens nyhetsförmedling och opinionsbildning. Utan detta hade många röster i presskören redan tystnat.

Centern har i år fogat en reservation till utskottsmajoritetens förslag, grundad på den motion vi väckt med anledning av budgetpropositionen. Vi godtar presstödsnämndens anslagsframställning i dess helhet. I och med Stockholms-Tidningens nedläggning skapades en minskad budgetbelastning,

och någon framställning om att utnyttja detta utrymme gjordes inte av presstödsnämnden.

Däremot föreslog regeringen ändrade stödregler för flerdagars landsortstidningar med en hushållstäckning över 20 %. Denna ändring innebar förbättrat stöd för en avgränsad grupp tidningar.

Enligt centerens uppfattning borde den sjätte pressutredningen nu få arbeta enligt sina direktiv. Valda delar av direktiven finns återgivna i betänkandet, och jag skall inte ta upp kammarens tid med att citera dem. Jag konstaterar bara att det är en mycket bred och grundläggande analys och utvärdering som utredningen skall göra. Den tillkom för övrigt efter KU:s uttalande 1983/84.

Utgångspunkten för utredningens utvärdering binds nu vid en annan nivå än den som gällde när utredningen tillsattes. Någon analys av förhållandet till andra grupper dagstidningar kan inte heller göras.

Utskottsmajoriteten säger sig ha förståelse för motionskraven om att utredningsresultatet skall avvaktas innan nya ändringar i stödreglerna övervägs, men därvid stannar utskottsmajoriteten och godtar regeringens förslag. Det gör inte vi från centerens sida. Jag vill med det här anförd yrka bifall till reservation B 2.

Herr talman! Jag övergår nu till att göra några kommentarer till förslaget om avveckling av stödet till organisationstidskrifter. Det avvecklas nu helt. Det kan finnas anledning att påpeka vad som sades i reservationer från socialdemokraternas sida riksmötena 1980/81 och 1981/82. Sådana besparingar skulle enligt dem gå ut över förutsättningarna för den fria debatten, det skulle bli en snedvridning av opinionsbildningen, och det var i första hand fackförbundstidningar som skulle drabbas. Allt elände skulle drabba organisationsväsendet när den icke-socialistiska regeringen vid det tillfället föreslog begränsningar i stödet till organisationstidskrifterna. Vad Olle Svensson då sade i debatten hoppas jag att han själv erinrar sig.

Centern har godtagit att stödet till organisationstidskrifterna avvecklas helt. Vi har gjort det av bl. a. de skäl som angivits i budgetpropositionen. Den ekonomiska betydelsen av stödet har minskat, och det finns ett behov av att spara i statsbudgeten.

Det finns ett antal centermotioner som gäller vissa av dessa ideella organisationer: Det har framlagts förslag om att nykterhetsorganisationer, de frikyrliga organisationerna och ungdomsorganisationerna skulle få fortsatt stöd. Vi konstaterar, som Birgit Friggebo tidigare citerade, att vi får ett ökat stöd till kulturtidskrifter. Kulturministern har ju också i propositionen uttalat att visst stöd skall kunna utgå den vägen. I utskottsbetänkandet redogörs för den förordning som gäller för stöd till kulturtidskrifter. Utskottsmajoriteten visar på att det finns förutsättningar för stöd till vissa organisationstidskrifter av olika slag. Det gäller de typer av organisationstidskrifter som tagits upp i motionerna. Detta är att notera, eftersom vi får en dubbel behandling av frågan i kammaren. Vi avstyrker motionerna, men vi har från utskottsmajoritetens sida samtidigt avgivit ett yttrande till kulturutskottet med samma innehåll, och kulturutskottet har det till underlag för sin bedömning av förslaget om ökat stöd till kulturtidskrifterna och de motioner som berör stödet till dessa tidskrifter.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Prot. 1985/86:105
2 april 1986

Presstödet

Anf. 30 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Under 1950- och 1960-talen pågick en enorm nedläggnings- och koncentrationsprocess inom den svenska pressen. Mångfalden inom pressen var hotad, med allvarliga följder för den fria opinionsbildningen och därmed för hela vår demokrati.

Nedläggningarna av massor av tidningar var en följd av de fria marknadskrafternas spel. Det gäller särskilt hög grad annonsmarknaden. Så knäcktes t. ex. 1966 den ur journalistisk synpunkt utomordentliga tidningen Stockholms-Tidningen. Hundratusentals läsare sörjde en tidning som fick slå igen bara därför att den inte hade vunnit annonsörernas beivring.

Men här handlade det inte bara om de s. k. fria marknadskrafterna utan faktiskt också om ideologiska preferenser. Mäktiga kapitalintressen annonserade hellre i den ungefärligen jämstora tidningen Svenska Dagbladet än i arbetarrörelsens huvudorgan. Oberoende pressforskare kan ge fler skrämmande exempel på hur mäktiga kapitalintressen medvetet försökt snöpa arbetarpressen. Detta är en av orsakerna till att arbetarpartierna, som stöds av en majoritet i allmänna val, bara har cirka en femtedel av dagspressen. Det finns givetvis också andra orsaker till detta missförhållande. Inskränkt partisekterism har ibland enligt min mening gjort en del arbetartidningar mindre njutbara, för att nu uttrycka sig försiktigt. Men det får vi väl försöka klara ut inom arbetarrörelsen och inte här i riksdagen.

Herr talman! Koncentrationen inom pressen har tack vare det presstödet som infördes i början av 1970-talet kunnat hejdas om än inte helt stoppas. Moderata samlingspartiet bekämpade införandet av presstödet men har senare i någon mån omprövat sin inställning. Jag förmodar att Svenska Dagbladets kris har medverkat därtill. Men nu återkommer moderaterna – företrädna av Hans Nyhage – med krav på en drastisk nedskärning av presstödet med 20 % och en halvering av utvecklings- och samverkansbidragen. I pengar handlar det om närmare 90 milj. kr.

Ett genomförande av moderaternas förslag skulle innebära en formlig massaker på den svenska pressen. En rad dagstidningar skulle få läggas ned eller skulle komma i gungning. Skeppsbrott skulle nog också hota moderaternas eget flaggskepp Svenska Dagbladet. Men det är väl så att moderaterna förlitar sig på att storfinanserna är beredd att skjuta till ytterligare miljoner kronor för att rädda Svenska Dagbladet i ett sådant läge.

Folkpartiet är något försiktigare än moderaterna och begränsar nedskärningen av presstödet till 5 %. Sammantaget innebär folkpartiets förslag 35 milj. kr. mindre än utskottsmajoritetens. I ett läge då många dagstidningar kämpar hårt för sin överlevnad skulle också folkpartiets förslag få ytterst allvarliga konsekvenser för många tidningar.

Om riksdagen skulle säga ja till moderaternas och folkpartiets förslag skulle vi få ett tystare, tråkigare och mera likriktat Sverige. Moderaternas och folkpartiets röster skulle bli högre. Andra stämmor skulle tystas. Sådan ser verkligheten ut bakom moderaternas och folkpartiets vackra högtidstal om pluralism och mångfald.

Det här belyses ju också av att Birgit Friggebo alldeles nyss uttryckte sin irritation över att en rad arbetartidningar och viktiga landsortstidningar skulle kunna överleva med hjälp av utskottsmajoritetens förslag. Jag förstår inte heller riktigt min kollega i pressutredningen Bengt Kindbom. Inte finns det väl någon anledning att reagera mot att vissa obegripliga regler som för närvarande gäller för tidningar som ligger i intervallet 20–40 % hushållstäckning avskaffas? Detta föregriper verkligen inte alls pressutredningens arbete, som ju är mycket mera omfattande.

Herr talman! Till mångfalden inom pressen och till den fria opinionsbildningen ger organisationspressen mycket värdefulla bidrag. Visst finns det en och annan organisationstidskrift som inte behöver eller inte borde ha samhällligt stöd. Det problemet vore ganska lätt att lösa med en regeländring. Men det stora flertalet organisationstidskrifter ges ut av ideella organisationer med mycket små ekonomiska resurser.

Hundratals tidskrifter ges ut under stora uppoffringar – av handikapprörelsen, nykterhetsrörelsen, religiösa samfund, idrottsrörelsen, politiska och fackliga organisationer. Det lilla bidrag dessa tidskrifter får är verkligen en blygsam kompensation för allt högre posttaxor.

När den borgerliga regeringen och Jan-Erik Wikström för en del år sedan föreslog en nedskärning av det här bidraget, var upprördheten stor i hela arbetarrörelsen och i folkrörelserna. Desto mer förvånande är det nu att den socialdemokratiska regeringen med ett enda penndrag vill avskaffa hela stödet. Moderaterna är självfallet förtjusta – Hans Nyhage gav nyss uttryck för detta. Från folkrörelsepartierna socialdemokraterna och centern hade man dock kunnat förvänta sig en reaktion, men ingalunda.

I oskön förening klämmer nu moderater, socialdemokrater och centerpartister åt organisationspressen. Argumenten för att dra in stödet är inte precis starka. Nej, de är så svaga att majoriteten i konstitutionsutskottet helt avstått från att argumentera för sin linje. Stödet skall dras in, punkt och slut – inte en motivering!

Utskottsmajoriteten föreslår att organisationspressen i stället skall knapra på den begränsade men mycket välkomna höjning av anslaget till kulturtidskrifterna som regeringen föreslår. De allra fattigaste tidskrifterna, nämligen just kulturtidskrifterna, får så betala för klåfingrigheten att avskaffa stödet till organisationspressen. Dessutom tror jag att utskottsmajoritetens skrivning riskerar att ytterligare bereda vägen för ett minst sagt flummigt kulturbegrepp. Allt som är värdefullt och positivt skall klassas som kultur, därför att det råkar finnas ett anslag till kulturtidskrifter men inte till organisationstidskrifter. Arma kulturråd, som skall få dessa problem på halsen!

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationer A 2 i betänkandet, vad gäller stödet till organisationstidskrifter.

Anf. 31 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik:

Herr talman! Bo Hammar behöver inte diskutera med oss i folkpartiet om behovet av presstödet eller inte. I det han sade fanns också en gradskillnad mellan moderaterna och folkpartiet.

Det faktum att man diskuterar presstödet innehåll, inriktning och volym

kan ju inte tas som intäkt för att man skulle vara motståndare till det eller att man skulle ifrågasätta det oerhört viktiga i att vi har en ordentlig och heltäckande dagspress i Sverige.

Jag redovisade tidigare att vi redan förra året, i avvaktan på den kommande pressutredningen, inte ville acceptera en mycket kraftig uppräknings av presstödet, därför att det motverkar rationalisering, därför att det är kostnadsuppdrivande och därför att det påverkar konkurrensen som i sig sedan kräver mer stöd. Det är alltså mot bakgrund av den miljonrullningen när det gäller presstödet under de senaste åren som vi föreslår en begränsad sänkning av stödet till dagspressen. Det höjdes ju 1984. Det höjdes 1985 och det höjs nu 1986. Och det är inga små summor det gäller. Man kan fråga sig: Vilka anslag i budgeten har haft motsvarande utveckling under de senaste åren? Förra året höjdes stödet med 37 milj. kr. Nu föreslås ytterligare en ökning med 15,5 milj. kr. Vi förordar, i förhållande till det förslag som nu föreligger, en minskning på 35 milj. kr.

Nu skall jag inte replikera på Bo Hammars anförande, men jag vill ändå göra en jämförelse. När det gäller organisationstidskriftsstödet, som till viss del går till verkligt fattiga och små organisationer, raskar man på och tar bort 40 milj. kr. i ett enda svep. Man skulle kanske från arbetarrörelsens sida göra som Bo Hammar gjorde och litet mer diskutera innehållet i tidningarna. Nu minns jag inte exakt vilket epitet Bo Hammar använde. Men det är ju ett känt faktum att vissa av dessa tidningar är tråkigare än de andra tidningarna.

Anf. 32 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Vi moderater har vid upprepade tillfällen under många år anfört att det är nödvändigt att göra stora besparingar på statsbudgeten med hänsyn till det statsfinansiella läget. Vi drev länge den linjen tämligen ensamma. Men nu har allt fler insett nödvändigheten av att besparingar görs. Det är egentligen bara vänsterpartiet kommunisterna som vägrar att vara med på detta och på sedvanligt sätt agerar i rakt motsatt riktning – de vill plussa på statens kostnader och utgifter. Bo Hammars inlägg vittnade med all tydlighet om detta.

I konsekvens med uppfattningen att vi måste spara föreslår vi också besparingar på presstödsområdet. Vi vägrar att vara med på den svartmålnings som Bo Hammar gör av konsekvenserna av våra besparingar – att åtskilliga tidningar skulle hotas av nedläggning. Vi måste lita till att tidningarna av egen kraft så långt möjligt kan leva vidare. Vi måste lita till att man inom tidningsvärlden kan vidta de nödvändiga rationaliseringar och andra åtgärder som gör att man blir mindre och mindre beroende av stöd från statens sida. Med tanke på den uppräknings som under senare år har skett av stödet till pressen anser vi att det kan vara motiverat att göra den besparing på 20 % som vi här föreslår.

Anf. 33 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Nog tyckte jag mig i Birgit Friggebos första anförande spåra en viss ideologiskt motiverad indignation över att det förslag som konstitutionsutskottets majoritet nu lägger fram innebär att en rad tidningar får lättare att överleva – typ Värmlands Folkblad, Folket och Örebro-Kuriren.

Jag vill fråga Birgit Friggebo hur hon tror att livet skulle gestalta sig för vanliga människor i Karlstad, Eskilstuna och Örebro om det bara fanns en enda monopoltidning. Jag tycker att det är viktigt för riksdagen och för vårt utskott att se till att utvecklingen inte går åt det hållet.

Sedan tror jag att Birgit Friggebo är litet okunnig om pressfrågorna. Branschen har haft en gynnsam konjunktur. Javisst – det gäller för de stora drakarna. Men det gäller inte för en mängd andra tidningar. Och möjligheterna att rationalisera när det gäller tidningsverksamhet är faktiskt ganska små.

Hans Nyhage säger att vi skall spara. Javisst, vi är väl också med på att vi skall spara. Vi är inte anhängare av någon slösaktighet. Men i det här fallet har vi accepterat regeringens förslag vad gäller stödet till dagspressen. I fråga om stödet till organisationspressen har vi accepterat den linje som tidigare socialdemokraterna – och jag tror också centern – drev, nämligen fortsatt stöd till organisationspressen. Vi skall spara, men vi skall inte spara på demokrati, på mångfald och yttrandefrihet, som kommer att drabbas väldigt hårt om ert mycket drastiska nedskärningsförslag vad gäller stödet till dagspressen skulle genomföras. Då kommer en lång rad tidningar att tystna. Då kommer, som jag sade tidigare, Sverige att bli tystare, tråkigare och ensidigare.

Anf. 34 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Vpk vill spara, säger Bo Hammar. Det vore intressant om Bo Hammar kunde redovisa ett enda område där vpk verkligen vill göra det, med undantag av försvaret.

Bo Hammar tror att många tidningar kommer att tystna. Jag gör inte det. Jag tror fortfarande att tidningarna av egen kraft kommer att kunna leva vidare. Uppräkningen av bidraget har under senare år varit så stor att det måste finnas utrymme för besparingar, som vi anser vara nödvändiga.

Anf. 35 BIRGIT FRIGGEBE (fp) replik:

Herr talman! Det vore en katastrof om vi fick allt fler orter i landet med en monopolsituation för vissa tidningar. Det är bakgrunden till att vi har statligt stöd till tidningsverksamhet. Frågan är på vilket sätt man skall åstadkomma en stabil och god ekonomi för tidningarna. Bo Hammar argumenterar som om det enda sättet vore att ständigt öka på statens stöd. Vi vet att det stödet motverkar rationaliseringar och andra förbättringar för tidningarnas ekonomi. Vi föreslår en nedskärning mot bakgrund av ganska väsentliga höjningar under de senaste åren.

Vad vi vänder oss emot är att man nu, utan någon som helst analys och trots att det sitter en utredning, påstår att det inte finns någon skillnad mellan täckningsgrad och ekonomi för tidningarna. Bo Hammar säger själv att det har gått bra för de stora tidningarna under de senaste åren därför att de är stora. Det ligger i stödssystemet att ju större tidningen är desto mindre bidrag man får. Detta vill ni nu ta bort och införa ett extra stöd för de tidningar som har en täckningsgrad över 20 % upp till 40 %. Det är mot detta vi vänder oss och föreslår marginell nedskärning av de kraftiga höjningar som tidigare skett.

Anf. 36 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Hans Nyhage säger att han tror att tidningarna kommer att överleva även om man skär bort 20 % av deras bidrag. Men de kommer inte att överleva. Många kommer att göra det, men väldigt många kommer inte att överleva. Det är helt belagt. Det kan vareda pressforskare och alla som sysslar med tidningar och journalistik och tidningarnas ekonomi väldigt enkelt belysa. Därför är jag fundersam över moderaternas linje. Kan det vara en ren okunnighet om konsekvenserna eller, vilket jag faktiskt misstänker, en avsikt att göra landet i fråga om pressen mera likriktat?

Sedan till Birgit Friggebo. Det är inte alls så att presstödet motverkar rationaliseringar. Det finns fina inslag i presstödskonstruktionen som skall medverka till rationaliseringar.

Jag sade i mitt första anförande att det visst finns arbetartidningar som är tråkiga och trista. Men jag vill efter att ha hört Birgit Friggebo nappa på detta komplettera med att säga att det finns en massa borgerliga landsortstidningar och tidningar över huvud taget som är uttrista och tråkiga, men kanske på annat sätt. Birgit Friggebo säger att det är en marginell effekt. 5 % kan låta marginellt. Det är inte marginellt för en lång rad tidningar. Jag har exemplifierat tidigare hur det kommer att bli tystare i en rad stora svenska städer, om inte utskottsmajoritetens förslag skulle gå igenom.

Anf. 37 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Årets presstödsbetänkande är till sin övervägande del föga sensationellt. Det präglas av den traditionalism som är vanligt förekommande då utredningar pågår. Den sjätte pressutredningen är nyligen tillsatt, och den har tillkommit på konstitutionsutskottets initiativ.

Jag vill säga till Hans Nyhage att jag tycker han är litet orättvis när han säger att det tidigare arbetet med presstödsreglerna inte har gett några större resultat. Han säger att han har en förhoppning om att den sjätte utredningen, i motsats till de tidigare utredningarna, skall leda till konstruktiva och positiva resultat. Vad menar då Hans Nyhage med konstruktiva resultat – är det en nedläggning av tidningar på det sätt som skulle bli följden av de förslag som moderaterna har lagt fram?

I själva verket har presstödet gett goda exempel på att man har kunnat hålla tidningar vid liv. Att man då och då har behövt se över reglerna har berott på det som konstitutionsutskottet särskilt har tryckt på, nämligen att man i sådana här frågor, som berör folkstyrelsens villkor, bör låta samtliga partier vara med och påverka. Jag anser fortfarande detta och välkomnar därför kulturminister Bengt Göransson's beslut att tillsätta en parlamentarisk utredning. Jag tycker också att det var naturligt att han överlät åt denna att ta ställning till förslagen från den expertutredning som först leddes av Bo Präntare och som slutfördes med Karl Erik Gustafsson som ordförande.

Synpunkterna från remissinstanserna talar för att frånga den ursprungliga tanken om förslag till riksdagen under 1986 för tidningar som befinner sig i s. k. avtrappningsintervall.

Vi noterar att folkpartimotionen om det särskilda produktionsstödet har tillgodosetts genom regeringens och utskottsmajoritetens ställningstagande. Detta innebär, Birgit Friggebo, exempelvis att det inte blir några ändringar

när det gäller presstödet till Falu-Kuriren och Eskilstuna-Kuriren, som utgår enligt vissa regler.

Vi noterar också att de ändringar i presstödsförordningen beträffande de särskilda produktionsbidragen som på rekommendation av konstitutionsutskottet infördes den 1 juli 1984 består. Något tillkännagivande till regeringen, som föreslås i folkpartireservationen, behöver följaktligen inte göras.

De ändringar angående produktionsbidrag som föreslås redan nu i propositionen och som godtagits av utskottets majoritet ligger väl i linje med de presspolitiska målen. Den justering som sker innebär en förenkling av reglerna och gynnar tidningar med mer än 20-procentig hushållstäckning, vilket är positivt med tanke på kravet att i ett längre perspektiv upprätthålla mångfald och konkurrens i tidningsutbudet i fråga om både nyheter och kommentarer, och att göra det inom så många utgivningsområden som möjligt.

Moderaterna och vänsterpartiet kommunisterna godtar regeländringarna. Centern anser att utredningen bör avvaktas och yrkar avslag, liksom folkpartiet, som ju är kritiskt mot ändringen i sak, vilket framgick av Birgit Friggebos anförande. Jag vill yrka avslag på reservationerna i denna del med den motivering som jag har nämnt.

I fråga om anslagsnivån yrkar moderaterna på en 20-procentig nedskärning av produktionsbidragen och en halvering av anslagen till utvecklingsbidrag och samverkansbidrag. Folkpartiet vill, som framgick av debatten, ha en generell sänkning med 5 %. Jag yrkar avslag också på dessa i reservationer framförda förslag.

Jag vill gärna instämma med Bo Hammar om att ett bifall till långtgående nivå-sänkningar skulle leda till den tidningsdöd som det är presstödet syfte att förhindra. Jag vill också understryka att medan Birgit Friggebo talar om en gynnsam konjunktur för tidningsbranschen i stort under senare år, visar expertutredningar att detta gäller högtäckningstidningarna. Lågtäckningstidningarnas konkurrenssituation har däremot försämrats. Det finns alltså starka motiv, just för att hålla tidningarna vid liv, för de anslagshöjningar som nyligen beslutats och som också blir ett resultat av beslutet här i dag, om riksdagen följer utskottet.

Det utskottet haft anledning att ägna längst tid åt under beredningen av ärendet är förslaget i budgetpropositionen att stödet till organisationstidskrifter skall avvecklas från den 1 juli 1986. Detta får effekter för de utbetalningar avseende bidragsåret 1986 som presstödsnämnden eljest skulle ha gjort tidigast i mars 1987.

Vi har fått en rad motioner med anledning av propositionsförslaget i denna del. Det finns dock en stor majoritet för att avveckla detta tidskriftsanslag. Denna uppfattning stöds av moderater, centerpartister och socialdemokrater.

Folkpartiet anser att stödet väsentligen kan reduceras och föreslår ett reservationsanslag på 13 milj. kr. I motioner från centern och vänsterpartiet kommunisterna har föreslagits ett bibehållande av organisationstidskriftsstödet. Från vänsterpartiet kommunisterna är det fråga om en partimotion – man vill ha stödet kvar i dess hittillsvarande form och på den nivå som gäller i dag i fråga om beloppet. Vänsterpartiet kommunisterna fullföljer denna

uppfattning genom ett förslag om ett reservationsanslag till organisationspressen på 40 milj. kr.

Jag vill gärna medge att organisationspressen utövar viktiga demokratiska funktioner. Den har stor betydelse för att skapa kommunikation inom viktiga grupper i vår representativa demokrati och även mellan dessa grupper. Jag har ingen anledning att ta tillbaka vad jag tidigare i skilda sammanhang sagt om dessa tidningars viktiga demokratiska funktioner. I det fallet befinner jag mig i gott sällskap med företrädare för andra partier.

Vi är därför, Birgit Friggebo, mycket noga med att innan vi lämnar ifrån oss detta ärende och föreslår ett slopande av denna anslagspost, skaffa oss garantier för att det kommer någonting annat i stället. I budgetförslaget har kulturministern också föreslagit att stödet till kulturtidskrifter skall höjas, för att bereda plats inom det anslagets ram för anslag till vissa organisationstidskrifter. Detta stöd administreras av kulturrådet och går under anslaget G 9 Stöd till kulturtidskrifter. Det anslaget föreslås bli uppräknat med 7 milj. kr.

Propositionen är i denna del remitterad till kulturutskottet, och detta utskott har berett konstitutionsutskottet möjlighet att yttra sig över förslaget, med tanke på att det kopplats samman med den av oss behandlade frågan om indragning av organisationspresstödet. Vi har i detta sammanhang även yttrat oss över vissa motioner som remitterats till kulturutskottet.

I vårt nu behandlade betänkande förs våra synpunkter, som i sak överensstämmer med yttrandet till kulturutskottet, fram i anslutning till propositionen och motioner som berör vår del av ärendet. Då är det inte oviktigt att vi säger att det enligt gällande förutsättningar för stöd till kulturtidskrifter inte finns några principiella hinder för att organisationstidskrifter av olika slag, som inte längre kan få stöd från annat håll, efter prövning i kulturrådet om behovet, kan få bidrag till sin verksamhet. Alldeles klart gäller detta, skriver utskottet, de typer av organisationstidskrifter som berörs i motionerna.

Detta innebär alltså inga garantier, Birgit Friggebo, för att sådana anslag utgår, men att man ger möjlighet till en prövning i kulturrådet. Vi förutsätter att kulturrådet gör prövningen i enlighet med de grunder som anges i stödförordningen och därvid beaktar syftet med anslagshöjningen. Detta syfte klargörs i utskottsbetänkandet med utgångspunkt i föredragande statsråds uttalanden i de delar av propositionen som remitterats till vårt utskott. Det finns ingen anledning att tro annat än att kulturutskottet kommer till samma slutsats som vi vid behandlingen av dess del av propositionen. Med denna motivering yrkar jag bifall till utskottets skrivning i denna del och hemställer om avslag på reservationerna.

Herr talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till utskottets hemställan i samtliga delar. Och jag är glad över att vi nått en så pass betydande enighet under botaniseringen i den ganska snåriga materia som betänkandet omfattar.

Anf. 38 BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! Det är ju inte så mycket som skiljer oss och socialdemokraterna åt när det gäller stödet till dagspressen. Det är bara de förändrade reglerna som vi har olika åsikter om. Utöver det som man har skrivit i

betänkandet säger Olle Svensson att det ligger väl i linje med de presspolitiska målen att stödja lågtäckningstidningar. Mitt konstaterande, både nu och i mitt tidigare anförande, är att det finns fler lågtäckningstidningar och att det alltså finns andra grupper än dessa landsortstidningar med en hushållstäckning på över 20 %, som kan behöva ha ett bättre stöd med precis samma motivering. Vad som nu sker är att man utan närmare motivering och analys gör denna förändring både i budgetpropositionen och i utskottsmajoritetens förslag, och det är detta vi har vänt oss emot. Vi menar att man borde ha avvaktat sjätte pressutredningens breda analys av samtliga stödberättigade tidningars situation och över huvud taget hela dagspressens situation, eftersom den skall behandlas av utredningen. Det gäller annonsmarknaden, påverkan från andra medier, osv.

Med anledning av organisationstidskriftsstödet och centermotionerna säger Olle Svensson att det är fråga om ett bibehållet organisationstidskriftsstöd, men jag vill peka på att det inte är det, eftersom man i motionerna väsentligen framhåller frikyrkorörelsen, nykterhetsrörelsen och ungdomsorganisationerna. Det är framför allt dessa som vi har tagit fasta på i det gemensamma yttrande som vi har gjort i kulturutskottet och som framgår av den gemensamma skrivning som vi har i detta betänkande.

Anf. 39 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Beträffande stödet till dagspressen finns en stor överensstämmelse mellan mig och Olle Svensson. Jag tror att det beror på att vi har gemensamma utgångspunkter när det gäller att slå vakt om mångfalden inom pressen, men också på att vi båda har en viss erfarenhet av journalistiskt arbete och av hur presspolitiken fungerar i det dagliga livet.

I fråga om stödet till organisationstidskrifter finns det däremot en klyfta mellan oss. Olle Svensson sade att han var i gott sällskap med andra partier. Ja, smaken är olika. Själv beklagar jag faktiskt att Olle Svensson hamnar i sällskap med moderaterna i pressfrågor. Jag vill erinra om att den som en gång tog initiativet till och genomförde organisationstidskriftsstödet var förre finansministern Gunnar Sträng, som sade: Framför allt folkrorelsernas tidskrifter spelar en utomordentligt stor roll för den demokratiska processen i vårt samhälle. Det var utgångspunkten för organisationstidskriftsstödet och också för socialdemokraternas och våra vilda protester när folkpartiets representant i den tidigare borgerliga regeringen, Jan-Erik Wikström, började minska stödet.

Jag tycker att det är utomordentligt bra att kulturminister Bengt Göransson föreslår en kraftig höjning av bidraget till kulturtidskrifterna. Som jag varit inne på tidigare är jag emellertid mycket orolig för att anslaget kommer att urholkas om man avskaffar organisationstidskriftsstödet. Då kommer nämligen en rad olika tidskrifter att med olika konstruerade medel försöka få bidrag genom detta anslag. Vilka kommer då att drabbas? Jo, de allra fattigaste tidskrifterna, de som har det allra svårast. Det är olika typer av kulturtidskrifter, såsom Ord och Bild m. fl. Då blir det inte så mycket kvar av kulturministerns fina initiativ att föreslå en höjning av bidraget till kulturtidskrifterna. Dessutom får vi den egendomliga konstruktionen när det gäller

att fastställa vilka tidskrifter som är kulturtidskrifter – allting räknas som kultur, eftersom man försöker regelanpassa det till ett visst anslag i budgeten.

Prot. 1985/86:105
2 april 1986

Presstödet

Anf. 40 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Presstödet har genom sin nuvarande konstruktion verkat kostnadshöjande. Det gäller hela tidningsområdet. Tyvärr har det förekommit att stödet har använts på sätt som inte varit avsikten. Stödet har inte lett till rationaliseringar som gjort det möjligt för en tidning att leva vidare av egen kraft, vilket rimligen borde vara avsikten. Det har kommit att betraktas som normal rörelseintäkt. Det har heller inte verkat konkurrensneutralt. Det har kommit att användas till att dumpa annonspriser eller att starta redaktioner där sådana varit tämligen omotiverade. Detta har skett och sker trots att presstödet varit föremål för upprepade utredningar.

Det var detta jag menade, Olle Svensson, när jag sade att den sjätte pressutredningen i det här avseendet måste komma fram till ett konstruktivt resultat, så att vi kommer ifrån dessa inslag, som säkert inte heller Olle Svensson anser vara riktiga.

Det är alltså min förhoppning att den sjätte presstödsutredningen skall verka och arbeta på ett sådant sätt att vi får ett helt nytt grepp om presstödet, som verkligen leder till vad avsikten ändå måste vara, nämligen att främst hjälpa tidningar att klara sig av egen kraft. Jag ifrågasätter verkligen inte mångfalden i pressen. Det besparingsförslag som vi har lagt fram leder ingalunda till att mångfalden skulle minska på det sätt som nu också Olle Svensson hävdar.

Herr talman! Jag upprepar igen att presstödet i motsats till vad som skett på andra områden har höjts kraftigt under senare år. Mot denna bakgrund menar jag att en besparing på det sätt som vi föreslår är acceptabel. Därtill kommer att vi av samhällsekonomiska skäl måste spara på alla områden.

Slutligen: Det är ju ändå inte bara genom direkta bidrag som man kan stödja den svenska pressen. Ett utomordentligt sätt vore ju t. ex. att åstadkomma ett annat skattesystem i det här landet, med andra skatter och avgifter, som skulle säkert ha en positiv verkan när det gäller pressens fortlevnad.

Anf. 41 BIRGIT FRIGGEBE (fp) replik:

Herr talman! Låt mig först ta upp en detalj. Olle Svensson säger att avvecklingen av organisationstidskriftsstödet får effekt för 1986 men att utbetalningarna sker 1987. Det är alldeles riktigt. Det gäller alltså kalenderåret 1986. Det betyder att när riksdagen i dag, den 2 april, fattar sitt beslut har de här tidningarna redan under ett kvarts år fortsatt att ge ut sina nummer utan att ha fått besked om att de inte har något stöd. I den mån dessa tidskrifter har anställda – jag tror inte att det är så många, men en del av dem har det – är frågan hur fort de kan göra sig av med dem, om det t. ex. blir aktuellt med en nedläggning därför att stödet till organisationstidskrifterna nu försvinner. Dessutom dröjer det ju ännu längre innan de får det slutgiltiga svaret. Först måste nämligen kulturutskottet ha berett ärendet, och riksdagen kommer någon gång i maj att fatta beslut om stödet till kulturtidskrifter. Det är alltså fråga om en direkt retroaktiv åtgärd.

Utskottets presentation av vad som kommer att gälla för framtiden är en formellt helt riktig beskrivning. Vad jag har vänt mig emot är att man mot bakgrund av motionerna ger sken av att nästan alla typer av dessa tidningar skulle få stöd. Det finns motioner från centerpartister med krav på att studieförbund, ungdomsorganisationer och politiska organisationer skall få bidrag genom kulturtidskriftsstödet. Från socialdemokrater finns samma krav när det gäller tidskrifter som ges ut av nykterhetsrörelsen, trossamfund och fackförbund. I utskottets betänkande sägs alldeles klart att det här gäller de typer av organisationstidskrifter som berörs i motionerna. Det finns ingen sådan typindelning inom ramen för kulturtidskriftsstödet. Det skall göras en värdering av kvaliteten och av utbudets mångsidighet. Vidare skall tidskriften främja en social eller kulturell debatt, etc. Man kan inte säga att t. ex. nykterhetsrörelsens eller fackförbundens tidningar i fortsättningen skall få bidrag genom kulturtidskriftsstödet.

Vi har föreslagit en uppräknin g också av kulturtidskriftsstödet med 4 milj., inte 7, därför att vi tycker att kulturtidskrifterna i sig måste få ett ökat bidrag. De har det svårt nog ändå. Vad vi vänder oss emot, också när det gäller beredningen här i riksdagen, är att man inte kan se vilka effekter det blir för organisationstidskrifterna. Får de över huvud taget plats inom kulturtidskriftsstödet, med de regler som gäller för detta? Vad händer med kulturtidskrifterna, som redan i dag har det väldigt besvärligt? Denna belysning har vi inte fått, den som kulturutskottet skulle hjälpa oss med att göra.

Anf. 42 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall något kommentera de inlägg som har berört dels organisationstidskriftsstödet, dels i mån av tid dagspresstödet.

Jag vill beträffande organisationstidskriftsstödet säga till bl. a. Birgit Friggebo att det i mars i år har utbetalats bidrag till berörda skrifter. Vad jag framhöll var att om riksdagen fattar det aktuella beslutet, kommer inget stöd att utbetalas i mars 1987 för bidragsåret 1986. Man har dock inte förlorat något stöd under de gångna åren utan man har fått stöd under det antal budgetår som riksdagen har anslagit pengar för detta stöd.

Om jag får uttrycka ytterligare en uppfattning om klarheten i vad som gäller för organisationstidskrifterna, vill jag säga att det måste vara positivt att en så bred majoritet i konstitutionsutskottet redan nu uttalar sig för att tidskrifter av de slag som omnämnts i motionerna – och man bör bland dem inte glömma fackförbundstidningarna – skall ha möjligheter att söka anslag. Vi får väl förutsätta att partiernas representanter i kulturutskottet kommer att fullfölja detta. Det är väl värdefullt att ett sådant uttalande görs redan nu och att man kan förutse vad som kommer att hända i kulturutskottet. Det fanns även anledning för oss att göra detta uttalande, eftersom den fråga det gäller har berörts i den del av propositionen som remitterats till oss.

När det gäller organisationstidskrifterna vill jag säga till Bo Hammar att alla ändå måste erkänna att vi befinner oss i ett statsfinansiellt känsligt läge. En neddragning av dagspresstödet verkar på marginalen på det sättet att det leder till en dagspressdöd. Däremot har det visat sig att den relativa försvagning av organisationstidskriftsstödet som har inträffat under de år som detta har förekommit, inte har lett till nedläggningar av tidningar, utan

den har, som påpekats i propositionen, lett till att man i stället i stor utsträckning från berörda organisationer har tagit på sig ett ökat ansvar för tidningsutgivningen. Men nu öppnar vi för de mest pressade tidskrifterna en möjlighet att söka medel från anslaget till stöd för kulturtidskrifter, vilket föreslås bli höjt till 7 miljoner, och det är enligt min mening positivt.

Anf. 43 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Olle Svensson att den här neddragningen drabbar närmare 500 tidskrifter. Det är väldigt många röster i presskören. Jag tror också att många av dem kommer att överleva. Jag menar att vi borde försöka komma fram till ett regelsystem enligt vilket vissa typer av tidskrifter kan uteslutas. Jag tycker inte att ICA-kuriren eller ens Vi eller SAF-tidningen behöver ha det stöd som det här gäller. Man kunde i lugn och ro försöka hitta en annan konstruktion för detta stöd.

Det finns en oerhörd mängd mycket små tidskrifter, främst tidskrifter som representerar små och fattiga organisationer: handikapporganisationer, nykterhetsrörelser, idrottsklubbar, politiska ungdomsförbund osv. Där slår neddragningen eller avskaffandet av bidraget mycket hårt.

Jag beklagar att vi inte kunde komma fram till något slags uppgörelse om detta. Det borde ha varit rimligt. Inte heller jag vill i och för sig bestrida att vi har ett besvärligt statsfinansierat läge, men det handlar inte om några jättelika belopp. Å andra sidan rör det sig om ett stort antal röster i presskören och om en stor mängd röster i vår demokrati. Jag tycker att ett stöd på detta område får kosta några tiotal miljoner kronor.

Anf. 44 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! I sitt första inlägg angrep Olle Svensson oss moderater och påstod att vi ville radera stora delar av tidningspressen. I sitt senaste inlägg – för övrigt även i sitt första – tog Olle Svensson upp organisationstidskrifterna. Mot bakgrund av att han angrep oss kan jag inte låta bli att citera vad Olle Svensson sade beträffande organisationstidskrifterna föregående år. Då lät det så här:

”Då det gäller organisationstidskrifterna förvånar det mig att moderaterna här går till ett direkt avslagsyrkande.” Han fortsatte: ”Min förvåning hänger samman med att stödet faktiskt infördes på förslag från en borgerlig trepartiregering. Det skedde då under djupa bugningar för den fackliga, kooperativa och ideella pressens betydelse för kulturdebattens och den fria opinionsbildningens område. Förändringen i inställningen och kravet på att uteblivna bidrag från staten skall ersättas med högre medlemsavgifter måste sägas stämma väl överens med den antifackliga inställning som i dag är så vanlig inom de borgerliga partierna och som tagit sig uttryck i kostnadsövervältringar från staten på exempelvis socialförsäkrings- och skatteområdena.”

Så sade Olle Svensson då, herr talman, och nu undrar jag med hänsyn till det angrepp som nyss riktades mot oss: Hur stämmer detta med antifacklig inställning och sådant, när nu socialdemokraterna själva vill avskaffa stödet till organisationstidskrifterna?

Anf. 45 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill till Hans Nyhage säga att vi ju alla har ett förflutet i denna fråga. Jag vill gärna rätta Bo Hammar; det var faktiskt Ingemar Mundebo som lade fram förslaget om tidskriftsstöd. Detta var ett initiativ, som jag då – man måste ju vara rättvis – prisade, från den borgerliga trepartiregeringens sida. Då fanns det ett anslag på 40 milj. kr. Så sent som i konstitutionsutskottets betänkande 1982/83:26 var vi överens om – det gäller även moderaterna – att organisationspressen har stor betydelse när det gäller att upprätthålla mångfald och vitalitet i den offentliga debatten. Utskottet sade längre fram i betänkandet att det är beklagligt att man av statsfinansiella skäl inte har kunnat öka stödet ytterligare.

Vi har alla ett förflutet och en positiv värdering av detta stöd, men vi har fått anpassa oss – det kan väl även politiker erkänna – till det statsfinansiella läget och till det förhållandet att man har lyckats klara tidskrifterna genom medlemsorganisationernas egna insatser i stor utsträckning. Men beslutet, dvs. om kammaren följer utskottets förslag, innebär inte, som Hans Nyhage säger, att vi slopar möjligheterna för organisationstidskrifterna att få ett stöd. Vi öppnar en sådan möjlighet genom kulturtidskriftsanslaget – det vill jag starkt understryka.

För Bo Hammar vill jag påpeka att antalet tidskrifter som kan få stöd har ökat. Av de 270 tidskrifter som i augusti 1985 hade fått bidrag från 1984 års anslag hade 248, dvs. drygt hälften av samtliga stödmottagare, erhållit ett belopp på mellan 9 000 och 30 000 kr. Det maximibelopp på 400 000 kr. som har införts har gjort att bidraget har förlorat i ekonomisk betydelse för de verkligt stora tidskrifterna. De har tidigare fått anpassa sig. Här kan man därför för de mindre tidskrifterna göra en del genom den höjning av kulturtidskriftsanslaget som vi har föreslagit i direkt anslutning till propositionens förslag om avveckling av just det stöd vi nu diskuterar.

Anf. 46 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fö):

Herr talman! Vi behandlar här i kammaren många ärenden som rör mycket stora belopp – hundratals miljoner och miljarder – utan att det väcker något större uppseende. Det är sällan någon folkstorm piskas upp. Så kan det komma något ärende som rör betydligt mindre anslagsbelopp men där reaktionerna blir väldigt häftiga. Jag har sällan fått så många brev i anslutning till ett aktuellt riksdagsärende som under de senaste månaderna, då saken gällt organisationstidskriftsstödet.

En förklaring kan möjligen vara att det var under en borgerlig regering som Ingemar Mundebo och jag införde det här stödet. Det var naturligt för oss med den generösa inställning vi har till fackliga, ideella och andra tidskrifter.

En annan förklaring är väl att dessa organisationer läste den motion som folkpartiet skrev i januari och blev uppmärksammade på denna neddragning, som för många av dem får mycket stora konsekvenser.

När man tar fram den senaste tillgängliga statistiken för 1984 finner man att det rör sig om 470 tidskrifter. De är av olika karaktär. Det finns ungefär 300 medlemstidskrifter som tillsammans får ca 25 milj. kr. i bidrag. Dessa tidningar kan ha vissa förutsättningar att kompensera bortfallet – utgivning-

en bygger ju oftast på att medlemsavgifter utgår. Man får väl räkna med ganska kraftiga höjningar av medlemsavgifterna, men det finns dock en möjlighet att klara fortsatt utgivning.

168 tidskrifter som får stöd har sin förankring i kyrkor, nykterhetsrörelser, politiska organisationer, miljörelser, idrotts-, försvars- och handikapporganisationer – alltså den rent ideella sektorn. De flesta av dessa tidningar har mycket små möjligheter att kompensera sig. För en del rör det sig om ganska små belopp. Det är då ofta mycket små tidningar, och stödet har därmed haft en stor betydelse för dem. För andra rörelser blir det ett betydande bortfall.

Låt mig ta några exempel. Nykterhetsrörelsens tidning Accent förlorar 400 000 kr. Blå Bandet, en liten nykterhetstidning, förlorar 58 000 kr. – detta är 1984 års siffror. Handikapptidningen Diabetes förlorar 84 000 kr., Fosterlandsstiftelsens tidning Budbäraren 216 000 kr., Pingströrelsens Evangelii Härold 400 000 kr., SSU:s Frihet 120 000 kr., Judisk Krönika 19 000 kr., Kristendom och Skola 16 000 kr., Lutherhjälpen 60 000 kr., Missionsbaneret 176 000 kr. och Socialdemokratiska kvinnoförbundets Morgonbris 131 000 kr.

Några idrottsorganisationer har ringt eller skrivit och sagt att de nu måste lägga ned sin tidning. Några exempel: Pingis förlorar 64 000 kr. Spela Badminton förlorar 100 000 kr. Jag kan fortsätta: Stridsropet som förlorar 167 000 kr., Svensk Handikapptidskrift 169 000 kr., Svensk Veckotidning 400 000 kr., Svenska Kyrkans Tidning 400 000 kr., Veckoposten 173 000 kr. och Ung Center 104 000 kr. osv.

För dessa tidningar är detta naturligtvis ett dråpslag. Jag skulle ha haft ganska stor förståelse om regeringen hade valt att skära ned på stödet till de tidskrifter vars ekonomiska grund består av medlemsavgifter. Då skulle man med ett belopp på 13–14 milj. kr. ha kunnat bevara stödet till denna ideella sektor.

De brev jag har fått från dessa organisationer har jag kunnat besvara relativt enkelt genom att skicka vår motion. Vid senare kontakter har jag dock förstått att de har fått ett intryck av att de skulle kunna få del av kulturtidskriftsstödet. På den punkten är jag litet förbryllad, därför att utskottets ordförande Olle Svensson säger att detta stöd skall utgå till de mest pressade. Det finns ingenting i propositionen som säger det. Såvitt jag förstår är det de ideella tidskrifterna som i någon mån också kan sägas vara kulturtidskrifter som kan komma i fråga för stöd. Det är nästan inte någon av de tidningar jag här har nämnt. Jag skulle kunna tänka mig att Vi och Metallarbetaren och några fler som har en ganska hög kulturell ambition skulle kunna platsa i den kategorin. Är det inte så att utgångspunkten för detta utökade stöd skall vara deras karaktär av kulturtidskrift? Då kan man rimligen inte säga att det är de mest pressade som skall få stöd, utan då är det på helt andra kriterier som stödet skall utgå.

Till det kommer, som både Birgit Friggebo och Bo Hammar har påpekat, att kulturtidskrifterna länge har krävt en uppräkningsstöd. Vi har bedömt det så, att merparten, eller i varje fall hälften av den uppräkningsstöd, är tillkommen för att ge ett bättre stöd till kulturtidskrifterna. Säg att det återstår 3 eller 4 miljoner. När man skall hänvisa alla dessa tidskrifter, som i dag har ungefär 40 miljoner, till att samsas om den lilla

potten, måste det vara direkt missvisande att ge dessa tidningar ett intryck av att de har en ny chans om de vänder sig till statens kulturråd.

Jag skulle gärna vilja fråga Olle Svensson hur det förhåller sig. Är det på grundval av tidningarnas karaktär av kulturtidskrifter i en eller annan mening som de skall få stöd, eller skall stöd ges till dem som har det största ekonomiska behovet? Det är ju två helt skilda grunder.

Men jag skulle vilja gå ett steg längre. Vi har förmenats möjligheten att i kammaren samtidigt behandla de två formerna av stöd. Det tycker jag skulle ha varit det rimliga. Kulturutskottet och konstitutionsutskottet skulle parallellt ha behandlat detta, och vi kunde ha haft en gemensam debatt och fått möjlighet att ta ställning. Nu har det inte gått, och då är min fråga: Om Olle Svensson menar att detta stöd skall gå till de mest pressade tidskrifterna, då kan jag inte tolka det på annat sätt än att man på socialdemokratiskt håll öppnar sig för att i kulturutskottet räkna upp det här stödet. Det tycker jag skulle vara mycket hedervärt. Om man alltså, såsom Olle Svensson har vidimerat i dag, menar att många av de här tidskrifterna har en mycket svår ekonomisk situation, har vi alltså en möjlighet att under en annan bidragskategori vara med om en uppräknig. Det är självklart att vi från folkpartiets sida skulle vara beredda till något slags uppgörelse om det; det är ju bättre att man genom en kraftig ökning markerar att de mest utsatta av de ideella tidskrifterna kan få en rejäl chans till fortsatt stöd. Då är min enkla fråga till Olle Svensson: Var det detta som Olle Svensson menade?

Anf. 47 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jan-Erik Wikström skulle inte ha behövt ställa den frågan, eftersom han tillhör kulturutskottet, och konstitutionsutskottet har ju i sitt yttrande till kulturutskottet gett uttryck för sin uppfattning i denna sak. Där citerade jag förut att man kommit fram till att enligt förutsättningarna för stöd till kulturtidskrifter finns det inga principiella hinder för att organisationstidskrifter av olika slag, som inte längre kan få stöd från annat håll, efter prövning i kulturrådet av behovet kan få bidrag till sin verksamhet. Det innebär att vi förutsätter att kulturrådet gör prövningen på de grunder som anges i stödförordningen men också – vilket är viktigt – beaktar syftet med anslagshöjningen. Därvidlag hänvisar vi till vad statsrådet har sagt, nämligen att han hoppas att man genom det höjda anslaget skall kunna ge särskilt betydelsefulla allmänintressanta tidskrifter möjligheter att anpassa sig till nya förhållanden.

Längre kan jag inte gå; det är detta vi varit överens om i utskottet. Jag tycker att när Jan-Erik Wikström får brev bör han också hänvisa till den positiva inställning som konstitutionsutskottet här har visat till att lämna hjälp åt organisationstidskrifter som av kulturrådet kan bedömas ha behov av ett stöd.

Anf. 48 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Det är två frågor som är aktuella.

Den första frågan är: På vilken grund skall statens kulturråd dela ut anslag?

Den grund som i dag gäller för stöd till kulturtidskrifter är självfallet att de är *kulturtidskrifter*. Är de inte det, har man inte någon möjlighet att ge anslag

till dem. Jag tror att man får vrida till det ganska mycket för att kunna säga att alla de tidskrifter som i dag har haft organisationstidskriftsstöd utan vidare skulle kunna räknas in under kategorin kulturtidskrifter. – Det är möjligt att kulturutskottet får klarlägga detta, men jag tolkar Olle Svensson så, att han menar att förslaget innebär att man vidgar kulturtidskriftsstödet till att omfatta i princip alla de tidningar som i dag får organisationstidskriftsstöd.

Den andra frågan gäller det anslagsbelopp som står till förfogande. Man kunde naturligtvis tänka sig att hela den uppräknings som har skett, från 10 till 17 milj. kr., skall vara reserverad för dessa tidskrifter. Eller låt oss säga att kulturtidskrifterna får 3 % av uppräknings av det vanliga stödet och att de nyttillkomna tidskrifterna får resten. Jag undrar om det var föredragande statsrådets avsikt. Kulturtidskrifterna lever nog i den tron att de har fått en kraftig uppräknings av stödet – en välbehövlig uppräknings.

Min fråga är då: Är socialdemokraterna helt låsta vid beloppet 7 milj. kr. i tillskott? Eller finns det en möjlighet, mot bakgrund av den tolkning som Olle Svensson nu har gjort, att man vill fundera över om beloppet är tillräckligt som ett rejält stöd för alla de tidskrifter som hädanefter skall omfattas av kulturtidskriftsstödet?

Anf. 49 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill inte ytterligare komplicera frågan, och jag skall självfallet inte blanda mig i kulturutskottets sakbehandling. Den del av propositionen som är remitterad till kulturutskottet bör kulturutskottet syssla med. Jag har gett uttryck för vad vi i konstitutionsutskottet menar, och jag har då hänvisat till det yttrande som vi har lämnat till kulturutskottet.

Vi redogör på s. 7 i konstitutionsutskottets betänkande för den förordning som detta gäller och där det stadgas att kulturrådet, som prövar bidragsfrågorna, vid sin prövning skall "beakta att bidragen skall främja hög kvalitet och mångsidigt utbud av åsikter och behandlade ämnen".

Anf. 50 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Det är bra att Olle Svensson har fullt förtroende för kulturutskottets förmåga att hantera ärendet. Problemet är bara att kulturrådet nu får ett uppdrag att ta över ansvaret för närmare 500 tidskrifter som tidigare har fått ungefär 40 miljoner i stöd. Olle Svenssons uttalande innebär att förhoppningar har väckts hos alla dessa tidningar om att de med en ansökan hos kulturrådet kan få del av detta anslag. Jag är dock inte säker på att föredragande statsrådet har avsett detta, och för tidskrifternas del är det viktigt att de vet om det över huvud taget är meningsfullt att lämna in en ansökan till kulturrådet eller ej.

Anf. 51 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Det är inte fel att göra förändringar av organisationstidskriftsstödet. Det finns ett stort antal sådana tidskrifter som inte är i behov av samhällsstöd för att kunna komma ut även i fortsättningen. Beslutet innebär dock att tidningar som representerar en ideologiskt bestämd och engagerad del av den samlade tidningsutgivningen undergrävs. Därmed motverkas presstödet egentliga syfte att förstärka yttrandefriheten.

Jag uppfattar förslaget som en nedvärdering av den opinionsbildning och samhällsdebatt som folkrörelserna bidrar till. Jag kan inte tänka mig annat än att det också finns socialdemokrater som uppfattar saken på det sättet – det skulle vara underligt annars.

Stödet till den ofta partibundna dagspressen uppgår nu till 475 milj. kr., och det ökas. Bl. a. skall s. k. fådagartidningar, som utges en gång per vecka och främst representerar politiska organisationer, få behålla sitt stöd. Att samtidigt föreslå indragning av stödet till idéburen folkrörelsepress måste bedömas som en ensidig prioritering av politiska pressorgan. En sådan gränsdragning utgår från en överdimensionerad tro på att de mer politiskt bundna tidningarna har en mer avgörande betydelse för opinionsbildning och människors ställningstaganden än folkrörelsetidningarna har.

Den kombination av existentiella livsfrågor och dagsaktualiteter som ofta behandlas i folkrörelsepressen ger utomordentligt viktiga utgångspunkter för människors värderande val i olika frågor. Detta förstärks ytterligare av att innehållet i folkrörelsepressen är direkt relaterat till förkunnelsen, studieverksamheten och samhällsdebatten i lokala församlingar, föreningar och ungdomsgrupper. Ett slopat stöd till folkrörelsernas tidningar innebär därmed en allvarlig försvagning av den viktiga del av livsåskådnings- och samhällsdebatten, som så starkt lever i och stimuleras av samfunden och de övriga folkrörelserna.

Det har redan sagts att för det vi kallar samfundstidningar innebär beslutet i dag ett bortfall om drygt 2 milj. kr. Detta utgör en svår inskränkning i verksamheten för dessa organisationer, som huvudsakligen finansieras genom frivilligt givna medel.

Det finns andra följder av beslutet för olika organisationer. Flera har skrivit brev, vilket sagts här tidigare. Riksförbundet 4H skriver om sina bekymmer för en tidning som utkommer fyra gånger om året. Den har man i huvudsak finansierat genom detta stöd.

Vi brukar ju här i riksdagen vara ganska försiktiga med att stifta lagar och fatta beslut som kan verka retroaktivt. Men så är faktiskt fallet med detta beslut. Dagens beslut, om total utplåning av organisationstidskriftsstödet, har ett drag av retroaktiv verkan för många tidningsutgivare. För små organisationer, där tidningsutgivningen är en förhållandevis stor del av den ekonomiska omslutningen, blir det nära nog katastrof.

Man skulle gärna vilja vädja till regeringen att söka åstadkomma något slags övergångsperiod för vissa organisationstidningar. Låt mig ge ett exempel på ett sådant resonemang som en chefredaktör för en samfundstidning tvingas föra. Det omedelbara problemet är förslagets retroaktiva verkan, vilket beror på följande:

Ansökan skall vara inlämnad senast den sista februari 1986. I ansökan skall bl. a. redovisas antalet distribuerade tidningar under 1985. Bidraget utbetalas sedan i maj månad 1986 och budgetåret börjar i juli 1986. Det innebär att det för halva 1986 inte finns några pengar att hämta för exempelvis denna samfundstidning. Det är Svensk Veckotidning jag tänker på. Exempelen kan mångfaldigas. Den kostar ungefär 1:10 per exemplar distribuerad. Av det har man kunnat få ut 0:43 kr. Enligt normal bokföring aktiveras bidraget som fordran på presstödsnämnden per den 31 december. Bidraget infördes bl. a.

för att täcka de snabbt ökade portokostnaderna. Portokostnader och bidrag bör tas upp för samma tidsperiod. Det får mycket allvarliga konsekvenser när bidraget upphör för halva 1986. Eftersom bidragsindragningen inte blev känd förrän i januari månad fanns det inga möjligheter att genom t. ex. prishöjningar för 1986 kompensera bidragsbortfallet. Årsprenumeranterna var i det här fallet samtliga fakturerade i januari och 80 % hade redan betalat sin avgift för 1986.

Problemen blir stora, och det är oeffterrättligt att i ett läge där man höjer stödet till den allmänna pressen gå så hårt fram mot organisationstidskriftsstödet. Det kommer att medföra mycket svåra ekonomiska problem för många tidningar. Det är orättfärdigt, enligt min uppfattning.

Anf. 52 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Det var närmast Hans Nyhage som föranledde mig att göra några kommentarer. Han tror inte att moderaternas förslag till sänkning av stödet till pressen skulle leda till att särskilt många tidningar skulle tystna. Han vägrar, som han säger, att vara med på någon svartmålning. Hans Nyhage lever i en drömvärld.

Jag skall utifrån mina erfarenheter – jag jobbar ganska mycket med en av de tidningar som är föremål för produktionsbidrag – göra några konstateranden med anledning av de teser som Hans Nyhage har drivit. Han påstår att presstödet har verkat kostnadshöjande i branschen. Sanningen är att ingen tidning har kunnat avstå från någon möjlig rationalisering. På den tidning som jag företräder har vi gått så långt vi någonsin har kunnat när det gäller exempelvis teknisk rationalisering, och i takt med utvecklingen kommer vi självklart att fortsätta den rationaliseringen. Vi har, för att hålla nere kostnaderna, kunnat samordna tryckningen av flera tidningar på samma press, någonting som ur statsmakternas synpunkt måste vara rimligt. Men den tes som Hans Nyhage driver förutsätter också att tidningar tar kostnader i onödan, ett påstående som faller på sin egen orimlighet.

Den andra tes som Hans Nyhage drev var att presstödet inte har medverkat till att tidningarna gjort rationaliseringar för att leva av egen kraft. Men hela arbetet har varit inriktat på att klara överlevnad och utveckling. Bidraget har också konstruerats så att det stimulerar till detta, exempelvis genom utvecklingsbidrag.

Den tredje tesen som Hans Nyhage drev är att presstödet inte är konkurrensneutralt. På den punkten är jag beredd att hålla med honom i den meningen att om vi inte haft produktionsbidrag så hade konkurrensen helt upphört. Det hade blivit fallet inom exempelvis Jönköpings län, och vi hade fått ett tidningsmonopol. På så sätt är presstödet inte konkurrensneutralt och skall inte heller vara det.

Den fjärde tes som Hans Nyhage drev och som jag hann skriva upp var att man har bedrivit en massa onödiga kostnadskrävande aktiviteter beroende på produktionsbidraget och startat omotiverade redaktioner. Sanningen är att flera tidningar har tvingats till en större redaktionell geografisk koncentration beroende på den hårda ekonomiska verklighet som man har haft att brottas med.

Sammanfattningsvis tror jag man kan säga att problemet för andratidning-

arna handlar dels om att öka intäkterna, dels om att minska kostnaderna. Annonsmarknaden har det talats om tidigare. Den är trög, och ändå är det nödvändigt att slåss hårt för att öka annonsintäkterna. Men intäkterna kan självfallet också ökas genom att man höjer upplagan, ökar civilproduktionen och över huvud taget ökar produktiviteten i de enskilda företagen. Jag kan försäkra Hans Nyhage att den inriktningen sannolikt gäller på de flesta andratidningarna.

När det gäller att minska kostnaderna har jag redan redogjort för den satsning som gjorts för att nedbringa de tekniska kostnaderna. Självfallet pågår också på motsvarande sätt med hjälp av datahantering osv. ett nedbringande av kostnaderna inte bara för tekniken utan också för administrationen. Men trots alla dessa åtgärder, trots detta mycket hårda arbete, finns det mycket små om ens några marginaler för andratidningarna. Därför skulle också en så drastisk nedskärning av produktionsbidraget som 20 % och en 50-procentig nedskärning av utvecklings- och samverkansbidraget faktiskt leda till en ganska omfattande tidningsdöd. Det är sanningen! Jag kan försäkra Hans Nyhage att om han har som utgångspunkt att inte vilja medverka till någon tidningsdöd, då bör han också ändra uppfattning när det gäller den moderata reservationen.

Anf. 53 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Jag skall inte ifrågasätta Åke Gustavssons erfarenheter från hans egen tidningsvärld, men riktigt överensstämmande med verkligheten på andra håll i landet är de nog ändå inte.

Trots att presstödet har ökat och nu överstiger halvmiljardstrecket finns problemen kvar. Presstödet har alltså inte med sin nuvarande konstruktion lett till de resultat som man har eftersträvat. Det vore intressant att höra om Åke Gustavsson har någon gräns över huvud taget för nivån på presstödet. Hur högt skall det få bli, Åke Gustavsson, utan att egentligen ge några effektivitetsvinster? Tycker Åke Gustavsson att presstödet använts på ett tilltalande sätt när det gäller Stockholms-Tidningen och Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning? Var presstödet väl använt i de fallen?

Faktum är att vissa tidningskoncerner genom bidragskonstruktionen har kunnat tillskansa sig mångmiljonvinster. Är det detta som är meningen med presstödet? De efterlysta rationaliseringarna har i betydande utsträckning uteblivit. Man kan anföra flera exempel på det. Det är det som vi anser att man måste komma åt. Mot bakgrund av det statsfinansiella läget anser vi det alltså vara nödvändigt med besparingar även på presstödet område.

Anf. 54 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Hans Nyhage frågar om det för mig finns någon gräns för hur högt man kan gå med produktionsbidraget utan att uppnå några effektivitetsvinster. Den frågan bygger på förutsättningen i Hans Nyhages felaktiga föreställningsvärld att man inte gör några effektivitetsvinster. Hans Nyhage säger att problemen finns kvar. Det är riktigt; annars hade vi inte haft något produktionsbidrag. Men sanningen är att hade man inte vidtagit de åtgärder i rationaliseringssyfte som har vidtagits, hade kostnaderna varit helt andra och sannolikt också helt orimliga.

Hans Nyhage säger att vissa koncerner gör mångmiljonvinster på produktionsbidraget. Jag känner inte till vilka koncerner det är, men jag utgår ifrån att ett av syftena med den sjätte pressutredningen är att titta närmare på utformningen av presstödet. Därmed kan man i så fall komma till rätta med sådant – det tycks Hans Nyhage och jag vara överens om att man skall sträva efter.

Anf. 55 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Först en korrigerig. Jag sade inte att man gjorde mångmiljonvinster med anledning av produktionsbidraget utan att man gjorde mångmiljonvinster med anledning av vissa av bidragen, t. ex. samverkansbidraget.

Faktum är, Åke Gustavsson, att de tidningar som tidigare har gått bra fortfarande går någorlunda hyggligt och att de tidningar som tidigare inte har gått bra inte heller nu går särskilt bra trots dessa ständiga påplussningar av presstödet. Då är det någonting som inte är riktigt som det skall vara beträffande konstruktionen och inriktningen av presstödet. Det är väl ändå underligt att det inte går hem att det är det vi moderater eftersträvar. Vi hoppas verkligen att den sjätte pressutredningen skall kunna komma till rätta med detta – det är det vi vill.

I avvaktan på ett annat system, grundat av den sjätte pressutredningen, finns det utrymme för att göra besparingar även på presstödet område, eftersom det är nödvändigt att göra besparingar på snart sagt alla områden när det gäller statsbudgeten.

Anf. 56 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte uttala mig så kategoriskt som Hans Nyhage gör när han säger att någonting måste vara fel när det gäller de grundläggande principerna för presstödet. Jag är inte säker på det. Jag tror att stödet i huvudsak är ganska hyggligt avvägt, men det hindrar inte att det kan finnas fel i delar av det och att man har anledning att rätta till dem.

Men vad jag definitivt vet och vill uttala mig betydligt mer kategoriskt om är att den inriktning på presstödet som Hans Nyhage strävar efter – nämligen större inslag av marknadskrafterna, så att de starka kan bli starkare – inte leder till att vi garanterar mångfalden i den svenska pressen ens med ett produktionsbidrag. I grunden handlar detta om – och det måste vara avgörande för riksdagen – att man i en demokrati skall medverka till att upprätthålla en mångfald också inom dagspressen. Det är också grunden för hela mitt resonemang och min argumentation mot Hans Nyhage.

Anf. 57 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I ett tidigare inlägg nämnde jag att det rimligen finns andra former än direkta stöd som kan vara till gagn för tidningspressen. Jag nämnde skattepolitiken, avgiftspolitiken och hela den ekonomiska politiken. Över huvud taget gäller det att åstadkomma förändringar i det system som innebär betydande kostnadshöjningar inte bara för tidningarna utan också för näringslivet som helhet. En sådan politik eftersträvar vi moderater.

Jag tror alltså att med en annan ekonomisk inriktning än den som för

närvarande förekommer här i landet kan vi åstadkomma förbättringar också för pressen, utan att behöva tillgripa ständigt ökade bidrag över presstödet. Jag förlitar mig på att den sjätte presstödsutredningen skall ha den inriktningen, att man tar hänsyn till *hela* det ekonomiska spelet för att åstadkomma det stöd som pressen rimligen behöver och som pressen har nytta och gagn av.

Anf. 58 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra om, Hans Nyhage, att just nu diskuterar vi konstitutionsutskottets betänkande nr 16 om presstöd. Frågor som gäller skatter återkommer vi till i samband med behandlingen av skatteutskottets ärenden. Och ekonomisk politik kan Hans Nyhage diskutera i samband med behandlingen av finansutskottets ärenden.

Nu gäller det presstödet.

Anf. 59 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Det var precis som jag befarade. Åke Gustavsson inser inte sambandet mellan den ekonomiska politiken, skattepolitiken, avgiftspolitiken över huvud taget och pressens möjligheter att fortleva.

Det var som sagt precis detta jag befarade.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 a (organisationstidskrifterna)

Först biträdades reservation A 1 av Birgit Friggebo och Ingela Mårtensson med 48 röster mot 16 för reservation A 2 av Bo Hammar. 246 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 243 röster mot 63 för reservation A 1 av Birgit Friggebo och Ingela Mårtensson. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 a (grunderna för stöd till dagspressen)

Först biträdades reservation B 3 av Birgit Friggebo och Ingela Mårtensson i motsvarande del med 47 röster mot 39 för reservation B 2 av Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom i motsvarande del. 224 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation B 3 av Birgit Friggebo och Ingela Mårtensson i motsvarande del – genom uppresning.

Mom. 3 b (särskilt produktionsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation B 3 av Birgit Friggebo och Ingela Mårtensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3 c (anslag till Stöd till dagspressen)

Utskottets hemställan bifölls med 224 röster mot 68 för reservation B 1 av Anders Björck m. fl. 12 ledamöter avstod från att rösta.

6 § Föredrogs

lagutskottets betänkanden

1985/86:17 om utländska förvärv av fast egendom,

1985/86:20 om inteckning av bostadsrätt,

1985/86:21 om lagstiftningsåtgärder beträffande stiftelser,

1985/86:23 om anslag till kronofogdemyndigheterna m. m. (prop. 1985/86:100 delvis) och

socialförsäkringsutskottets betänkande

1985/86:13 om invandring m. m. (prop. 1985/86:100 delvis).

Anf. 60 ANDRE VICE TALMANNEN:

Lagutskottets betänkanden 17, 20, 21 och 23 samt socialförsäkringsutskottets betänkande 13 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså lagutskottets betänkande 17 om utländska förvärv av fast egendom.

Utländska förvärv av fast egendom

Anf. 61 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Det är med oro jag ser på utvecklingen i vår skärgård när det gäller möjligheterna för den bofasta befolkningen att köpa fastigheter i våra skärgårdssamhällen och vid vår kust. Den bofasta befolkningen trängs alltmer undan av sommargäster, som lägger beslag på de attraktiva fastigheterna med bra läge för bofast befolkning.

Många förslag för att förhindra denna utveckling har diskuterats, såsom förvärvstillstånd, kommunal förköpsrätt, boendeplikt och liknande. Någon lösning har inte gått att finna, och därför är problemet fortfarande olöst och utvecklingen fortsätter.

Många fastigheter har övergått i utländsk ägo. När man på sommaren ser sig omkring på våra öar ser man utländska flaggor vaja på många av de flaggstänger där förr den svenska flaggan halades av bofast befolkning. För mig är det en skrämmande syn.

Jag unnar folk, både svenskar och utlänningar, att få tillbringa semester och fritid i vårt vackra landskap, och jag har ingenting emot att utländska medborgare flyttar till vårt land och bosätter sig permanent. Vi behöver bofast befolkning för att hålla landskapet levande, och bofasta utlänningar betraktar jag som svenskar. Det bör kanske klarläggas. Det finns i dag restriktioner för utlänningars köp av fastighet. Utskottet skriver, och jag citerar:

”Förutsättningarna för förvärvstillstånd regleras i 1 kap. 8–11 §§ i den nya lagen. Bestämmelserna har samma principiella innebörd som de bestämmel-

ser som infördes genom 1975 års reform. Bestämmelserna innebär att förvärvstillstånd i princip skall meddelas om hinder inte möter med hänsyn till landets försvar eller säkerhet, egendomens lämplighet för avsett ändamål eller andra allmänna intressen eller med hänsyn till förvärvarens förhållanden. För sådana områden av landet där det råder stor efterfrågan på fritidsbostäder gäller därutöver en särskild bestämmelse. Enligt denna (10 §) skall förvärvstillstånd vägras om förvärvet avser en fritidsfastighet som är belägen inom ett område där efterfrågan på fritidsfastigheter är så betydande att på grund därav risk föreligger för en stegring av fastighetsvärdena. Förbudet mot förvärvstillstånd gäller dock inte om förvärvaren tidigare varit svensk medborgare eller på annat sätt har en särskild anknytning till Sverige.

Frågor om förvärvstillstånd prövas av länsstyrelsen och i vissa fall av regeringen."

Som framgår av vad utskottet skriver under hänvisning till gällande lag skall alltså förvärvstillstånd vägras, om förvärvet avser en fritidsfastighet som är belägen inom ett område där efterfrågan på fritidsfastigheter är så betydande, att på grund härav risk föreligger för stegring av fastighetsvärdena.

Ingen kan väl påstå annat än att de allra flesta fastigheter som utlänningar vill köpa som fritidsfastigheter har ett sådant läge. Nog måste det ligga i allmänhetens intresse att Bohuslän är befolkat även vintertid.

När nu länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län genom sin landshövding gör uttalande i pressen att det nu skall bli lättare för utlänningar att köpa fast egendom i Sverige och att det nu skall räcka att man har en moster i Kiruna för att få förvärvstillstånd – och enligt vad som uppges står en enig länsstyrelse bakom ett sådant uttalande – finns det anledning till betänksamhet och oro.

Det kommer in mer än 100 ansökningar varje år. Man kan anta att det hädanefter blir stor efterfrågan på moster i Kiruna, när det innebär rätt för utlänningar att förvärva fastigheter i Bohuslän för fritidsändamål.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har förbigått både Nordiska rådet och svensk lagstiftning.

Över 100 fastigheter per år – det är nästan lika mycket som den ö jag bor på, och lika mycket som mina grannöar. En sådan ö per år är man beredd att sälja till utlandet. Hur ser det ut om 20–30 år? När vi skulle lämna över den lilla gård vi äger på hemön ville vi bygga oss ett hus. Då var länsstyrelsen inte så frikostig. Fyra fem år tog det, därför att länsstyrelsen vägrade dispens att bygga på egen mark och på den ö där vårt folk bott och levt i så många generationer vi kunnat hitta.

Då var inte länsstyrelsens frikostighet så stor. Men det gällde ju bofast befolkning. Om länsstyrelsen i mitt län läser utskottsbetänkandet, bör den bli betänksam.

Jag fäster mig vid att Allan Ekström i ett särskilt yttrande anser att gällande lag innebär restriktivitet när det gäller utlänningars köp av fast egendom. Men när lagen av en länsstyrelse kan uppfattas på sätt som skett, anser jag att risk föreligger att tolkningar uppstår som ytterligare försämrar läget i Bohuslän.

Jag yrkar därför bifall till min motion nr L230.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Prot. 1985/86:105
2 april 1986

*Utländska förvärv av
fast egendom*

Anf. 62 LENNART ANDERSSON (s):

Fru talman! Det finns några yttranden i Jens Erikssons inlägg som inte korresponderar med varandra, och det var därför jag begärde ordet.

Jens Eriksson påstår att han inte har någonting emot de utlänningar som vill köpa fastigheter i Bohuslän, men samtidigt motionerar han om att utlänningar i fortsättningen inte skall få köpa någon fritidsfastighet över huvud taget i Bohuslän. De två sakerna strider mot varandra.

Vidare vill Jens Eriksson nu ha en ändring i lagstiftningen, så att det i fortsättningen av lagstiftningen skall framgå att det är omöjligt att bevilja förvärvstillstånd. Vi från utskottet hävdar att den lagstiftning vi har är till fyllest och väl täcker den situation i vilken vi lever här i landet. Sedan ankommer det på resp. länsstyrelse att pröva varje ansökan om förvärvstillstånd och se om den stämmer överens med lagstiftningens grunder. Längre anser jag inte att vi kan gå.

Om Jens Eriksson har kritik mot länsstyrelsen i Göteborg tycker jag att Jens Eriksson skall rikta den kritiken dit och inte framföra den här i kammaren.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 63 JENS ERIKSSON (m):

Fru talman! Jag ser skillnad mellan folk som vill bosätta sig i Sverige och bo här året om och människor som vill ha fastigheter för fritidsbostäder och vistas där under någon månad på sommaren. Jag menar att man därigenom tränger undan den bofasta befolkningen. Man köper de fastigheter där den bofasta befolkningen egentligen skall bo, och vi får större konkurrens och priserna stiger.

Det bör inte vara omöjligt för människor som vill bosätta sig i Sverige att förvärva fastigheter för permanent boende – det är inte det min motion avser. Om den uppfattas så, uppfattas den i så fall fel.

Jag menar också att det bör finnas en klar gränsdragning i fråga om vad som gäller, så att man slipper den situation som vi i Bohuslän har hamnat i, där det har räckt att ha en moster i Kiruna för att få köpa fastigheter inom sådana områden där det är verkligen stor efterfrågan och där fastighetsvärdena stigit.

Anf. 64 LENNART ANDERSSON (s):

Fru talman! Det grundläggande problem som Jens Eriksson tar upp är att efterfrågan på fritidshus i Bohuslän är så stor att priserna trissats upp och den bofasta befolkningen får allt svårare att förvärva de hus som den önskar förvärva.

Vilken lösning på detta problem har då Jens Eriksson att föreslå? Jo, att alla utlänningar skall förvägras att köpa ett fritidshus i Bohuslän! Då tror Jens Eriksson att problemet är löst.

Så enkelt trodde jag inte det var möjligt för Jens Eriksson att resonera. Alla svenska medborgare som också efterfrågar fritidshus i Bohuslän och är

beredda att betala ett mycket högt pris för dem kan ju Jens Eriksson inte få åt sidan med denna lagstiftning, men de hjälper också till att höja priserna på fastigheterna.

Skall Jens Eriksson lösa det problemet, måste det vara med en helt annan lagstiftning än genom att förvägra utlärningar förvärvstillstånd.

Anf. 65 JENS ERIKSSON (m):

Fru talman! Om efterfrågan är stor nu, blir den ännu större när också utlänningar får möjlighet att förvärva fritidsfastigheter inom de här områdena praktiskt taget utan begränsningar.

Vi har visst förslag på flera åtgärder för att förbättra möjligheterna att förvärva fritidsfastigheter i Bohuslän. Vi menar att om man öppnade flera områden, som är improduktiva och inte används för något annat, för fritidsbebyggelse, skulle man kunna minska den efterfrågan vi har i dag – men för detta finns det inget intresse.

Vi har stora områden i Bohuslän som vi gärna kunde ställa till förfogande för allmänheten, så att den kunde få äga en liten bit av Sverige och ha fritidsfastighet där – men det har vi inte heller fått gehör för. Då återstår att försöka rädda vad som räddas kan.

Detta är ett sätt att öka möjligheterna för den bofasta befolkningen att kunna leva kvar i Bohusläns skärgård.

Anf. 66 LENNART ANDERSSON (s):

Fru talman! Det är ett drag i Jens Erikssons motivering som man inte kan låta passera. Jens Eriksson säger: Får vi bara alla utlänningar åt sidan blir de här problemen mycket mindre – då har vi löst en del av problemen. Det är att sätta utlänningar i en speciell strykclass. Och jag tycker icke att vi skall behandla våra invandrare eller utlänningar som har stark anknytning till Sverige på det sättet.

Finns det sedan markområden i Bohuslän för att skapa nya områden för fritidshus, se då till att de regionala myndigheterna i Bohuslän sätter i gång med en planering för att skapa sådana fritidsområden! Men inte heller det tror jag är någonting som vi kan lagstifta om här i riksdagen.

Anf. 67 JENS ERIKSSON (m):

Fru talman! Vräng inte till det mer än nödvändigt, Lennart Andersson! Det var inte tal om invandrare, utan här gäller det att utlänningar som bor i andra länder och vill tillbringa sommaren i Sverige vill köpa fritidshus här.

Om man vill tolka min inställning som något slags invandrarfientlighet är det en felaktig tolkning – medvetet eller omedvetet. Det handlar inte om det.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 13.)

Anf. 68 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera lagutskottets betänkande 20 om inteckning av bostadsrätt.

Anf. 69 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Fru talman! Till lagutskottets betänkande 20 är fogad en gemensam borgerlig reservation med begäran om att regeringen skall lägga fram ett förslag till sådana ändringar i gällande författningar att det i framtiden blir möjligt att inteckna bostadsrätt. Detta är ett krav som riksdagen vid det här laget känner igen. Vi har inte minst från moderata samlingspartiets sida fört fram det under en följd av år.

Den socialdemokratiska majoriteten i lagutskottet vidhåller sitt tidigare påstående att det inte föreligger något behov av ytterligare möjligheter till belåning av bostadsrätt. Utvecklingen visar, menar man, att "bostadsrätt anses som en tämligen god säkerhet". Ja, det anses som en tämligen god säkerhet. Men genom en inteckningsrätt skulle säkerheten inte bara vara tämligen god utan bli likvärdig med en inteckning i småhus, och det skulle göra det lättare för dem som vill låna att uppnå gynnsammare lånevillkor än för närvarande.

Jag vill erinra om att när lagutskottet för ett par år sedan sände motsvarande motionsyrkanden på remiss till bl. a. flera kreditinstitutioner, var många remissinstanser positiva till förslaget. De ansåg att inteckningsrätt skulle vara gynnsam för möjligheten att utveckla bostadsrätten som boendeform.

Alla möjligheter bör tillvaratas, menar vi reserverar, för att fler och fler skall få känna tillfredsställelsen av att äga sin bostad. Att tillgodose enskilda människors önskemål är viktigare än att slentrianmässigt påstå att inga nya omständigheter framkommit. Det behövs, fru talman, inga sådana nya omständigheter. Redan den situation som vi nu har borde var tillräcklig för ett bifall till motionsförslagen.

Jag yrkar bifall till den gemensamma borgerliga reservationen.

Anf. 70 STIG GUSTAFSSON (s):

Fru talman! För ganska precis ett år sedan behandlades motionsyrkanden med samma innebörd som dem vi i dag har att behandla. Det gäller frågan om inteckning av bostadsrätt. Jag kan därför fatta mig ganska kort.

Utskottet har i sitt betänkande pekat på den möjlighet bostadsrättsinnehavare redan har att använda bostadsrätten som pantobjekt. Pantsättning sker genom ett avtal om pantförskrivning av bostadsrätten. I dag föreligger inte några problem att i bank eller i andra finansinstitut låna pengar på sin bostadsrätt. Denna säkerhet betraktas med andra ord som mycket god av bankerna. I regel kan en person som vill köpa en bostadsrätt med bostadsrätten som säkerhet låna upp till 75 % av det av banken fastställda värdet. Att införa en möjlighet till inteckning av bostadsrätter kan bara bidra till att ytterligare driva upp priserna på lägenheter, och de är som bekant redan mycket höga, särskilt i Stockholmsområdet.

En möjlighet att inteckna bostadsrätter skulle inte förändra mycket vad gäller den faktiska situationen. Det finns med andra ord inte någon anledning att införa detta institut för bostadsrätterna. Det finns inte något behov av något sådant. Det finns inte heller några samhällsekonomiska eller familje-

ekonomiska fördelar med en sådan ordning som reservanterna vill ha.

Utskottsmajoriteten konstaterar att det inte föreligger några nya omständigheter i den här frågan som kan motivera införandet av ett system med inteckning av bostadsrätter och hemställer därför att riksdagen avslår reservationen.

Fru talman! Även jag yrkar avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 71 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Fru talman! Jag måste säga att Stig Gustafsson är något inkonsekvent. Han konstaterar nu att inteckningen inte bara är tämligen god utan mycket god, men den har ingen effekt. Men samtidigt driver den upp priserna på bostadsmarknaden. Har det någon effekt, Stig Gustafsson, om man inför möjlighet till inteckning? Jag kan inte förstå annat än att det med Stig Gustafssons formulering tydligen skulle ha en effekt. Då vidhåller jag alltså vårt önskemål om att man inför inteckningsrätten.

Anf. 72 STIG GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Jag tror att detta i stor utsträckning är en symbolfråga för reservanterna. Jag är övertygad om att priserna på bostadsrätter drivs upp ytterligare om man inför inteckningsrätt, och det kan inte ligga i de bostadssökandes intressen. Vi har i Stockholms innerstad redan i dag en mycket segregerad bostadsmarknad, och segregationen skulle bli ännu mer markant om man inför ett system med inteckningsrätt.

Jag vill också peka på att 600 000 lägenheter i vårt land är bostadsrätter. Det systemet fungerar mycket bra. 400 000 av dem är folkrörelsekooperativa. Vi har 60 års erfarenhet av dagens lagstiftning. Även inom de privata bostadsrättsföreningarna är människorna nöjda med nuvarande system. Jag anser att detta är ett system som det är värt att slå vakt om. Man skall ha klart för sig att om man inför den föreslagna möjligheten till inteckning, då inför man bakvägen det som herr Strindberg var inne på, nämligen ägarlägenheter. Jag anser även att Kooperationen är något som är värt att slå vakt om i detta sammanhang.

Anf. 73 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Fru talman! Jag har all respekt för Kooperationen. Vad jag vill åstadkomma, fru talman, är att man på olika sätt skall få förfoga över och äga sin bostad. Det är ett gammalt moderat krav. Jag menar att vi tillgodoser bostadskonsumenter, som det så fint heter, önskemål om ökad valfrihet i boendet om vi genomför detta. Jag konstaterar dessutom att Stig Gustafsson fortfarande är inkonsekvent – det finns inte några skäl att genomföra en inteckning, eftersom man redan nu har så god säkerhet, men inför man inteckningsrätt skulle priserna på bostadsmarknaden plötsligt stiga. Jag förstår uppriktigt sagt inte logiken i ett sådant resonemang.

Anf. 74 STIG GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Logiken är mycket enkel. Den innebär nämligen att om man inför ett inteckningsinstitut för bostadsrätter, då kommer man att kunna finansiera bostadsrätterna på ett annat sätt, och därvid drivs priserna upp – så enkelt är det. Det vill inte vi socialdemokrater medverka till.

Anf. 75 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Fru talman! Stig Gustafsson måste erkänna att man skulle möjliggöra för fler att äga sin bostad om man införde denna inteckningsrätt. Det är det vi vill uppnå.

Anf. 76 STIG GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Jag är övertygad om att man inte skulle bidra till att fler fick äga sin bostad utan till att färre fick det.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 13.)

Anf. 77 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera lagutskottets betänkande 21 om lagstiftningsåtgärder beträffande stiftelser.

Lagstiftningsåtgärder beträffande stiftelser

Anf. 78 STIG GUSTAFSSON (s):

Fru talman! I Sverige finns i dag omkring 50 000 stiftelser eller fonder med tillgångar på i runda tal 50 miljarder kronor. Dessa stiftelser eller fonder förvaltas under högst olika betingelser. Genomgående torde man kunna säga att en bättre och effektivare förvaltning med hjälp av professionella förvaltare skulle högst väsentligt kunna öka dessa stiftelsers kapitalbehållning och därmed deras möjlighet att utdela stipendier eller anslag för antingen vetenskapliga ändamål eller utbildning.

Skattemyndigheterna har gjort vissa undersökningar och har då funnit att bara ca 9 500 av de 50 000 stiftelserna är kända av skattemyndigheterna. Det betyder att ca 40 000 stiftelser lever sitt eget liv.

Stiftelsernas ändamål är ofta mycket bisarra. Grundtanken med den ursprungliga donationen var ofta att lämna hjälp då stat och kommun inte gjorde det. Bestämmelserna i de flesta stiftelser riktar sig till särskilt behövande, sjuka och handikappade. Men bland alla fonder och stiftelser med seriösa syften finns en hel del udda sådana. Det finns t. ex. en stiftelse för tvättstugebyggare i Norrland och en för främlingar i Karlstad "som ej äga medel till återresan". Ett annat exempel är en stiftelse som delar ut pengar för "beklädnad åt fattiga, välartade folkskolebarn i Storkyrkoförsamlingen". I Uppsala finns det en stiftelse där medlen skall användas till "bidrag till mindre bemedlade barns lagning och underhåll av skodon samt till varma ylleunderkläder vid den kalla årstiden".

Det här är bara några exempel på udda stiftelser. Självfallet bör man se över dessa.

Det är enligt min mening synnerligen angeläget att en ordentlig inventering görs av alla stiftelser som finns i Sverige och att det införs någon möjlighet att på ett mera effektivt sätt använda deras medel. Något slags generella möjligheter till permutation i vissa fall borde övervägas för en del stiftelser med föräldrat ändamål. Detta har behandlats i motion L207.

I motion L238, som jag och några medmotionärer har väckt, har vi pekat på en metod, nämligen samförvaltning av mindre stiftelser för att dessa skall få större slagkraft. Med samförvaltning följer att man får en större förmögenhet att förvalta, vilket i sin tur innebär större möjligheter att planera placeringarna och utdelningspolitiken på längre sikt. Även hänsynen till kravet på låga förvaltningskostnader motiverar att stiftelserna förvaltas så rationellt som möjligt. I fråga om mindre stiftelser är alltså den mest ändamålsenliga vägen samförvaltning.

Samförvaltning kan ske genom att ett flertal mindre stiftelser sammanläggs till en enda fond och de ingående stiftelserna formellt upplöses. Samförvaltning kan också ske utan att stiftelserna upplöses. En tänkbar lösning är då att en stiftelse med betydande kapital och tillgång till professionell kompetens ger basservice åt andra stiftelser, dvs. fungerar som en moderstiftelse. Kapitalet kan då placeras gemensamt.

Förebilder till gemensam förvaltning av stiftelser där en moderstiftelse ger basservice åt andra stiftelser finns bl. a. i Förbundsrepubliken Tyskland. Där existerar sedan 1920 en stiftelse, Stifterverband für die Deutsche Wissenschaft, som är en paraplyorganisation för ett stort antal olika stiftelser. Organisationen understödjer stiftelserna vid planering och genomförande av deras initiativ. Man sköter förvaltningen av stiftelserna mot en mindre avgift och vidtar olika åtgärder för att få ut större effekt av flera mindre stiftelser. Ett sätt som Stifterverband använder sig av är att sammanföra ett antal stiftelser till ett slags pool, naturligtvis helt frivilligt. Det kapital som dessa stiftelser förfogar över kan då placeras på ett bättre sätt. Utdelningen av forsknings- eller utbildningsstipendier kan naturligtvis trots detta skötas av varje stiftelse för sig, men var och en har mera pengar och professionellt stöd vid utdelandet av anslagen.

Ofta gör också Stifterverband en forskningsplan för olika ändamål vilken kan vara flerårig. Det betyder att en stiftelse eller ett antal stiftelser förbinder sig att under en viss tid stödja ett eller flera projekt inom t. ex. den medicinska forskningen. På detta sätt kan alla de relativt små summor som finns i ett otal stiftelser komma till en riktig användning, en användning som ofta också bättre står i överensstämmelse med den ursprungliga donatorns önskemål.

Fru talman! En sådan här lösning med gemensam förvaltning av stiftelser skulle kunna införas i Sverige. Det kan därvid behöva övervägas om en ändring möjligen bör göras av vissa bestämmelser som ibland begränsar den enskilda stiftelsens placeringsfrihet och/eller föreskriver viss angiven kapitalisering.

Vi har redan i dag i Sverige en forskningsstiftelse med betydande kapital och tillgång till professionell ekonomisk kompetens som skulle kunna vara

det organ där en samförvaltning av olika stiftelser skulle kunna ske. Den stiftelse jag tänker på är Riksbankens jubileumsfond, som ju också är riksdagens eget organ. Stiftelsen har genom sin anknötning till riksdagen en unik ställning som kontaktorgan mellan politiker och forskare. Riksbankens jubileumsfond har enligt sina stadgar till ändamål att främja och understödja vetenskaplig forskning som är anknuten till Sverige. Stadgarna anger bl. a. att verksamheten skall ges en betydade flexibilitet. Detta betyder i princip att inte något forskningsområde skall vara uteslutet från möjligheten att erhålla bidrag från fonden.

Ett incitament till en gemensam förvaltning av stiftelser under ledning av en större stiftelse, en moderstiftelse, skulle kunna vara att vissa skattelättnader lämnades. En lösning som kan övervägas är att dessa stiftelser generellt frikallas från skattskyldighet för all slags inkomst. Det är då viktigt att en moderstiftelse i en med skattelättnader förenad gemensam förvaltning av stiftelser bör ha en offentlighetsprägel. Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond är en sådan stiftelse som har offentlighetsprägel. Den har betydande kapital och tillgång till professionell kompetens. Jubileumsfonden har därför goda förutsättningar att kunna spela en samordnad roll vad gäller stiftelsers förvaltning.

Även utskottet har den uppfattningen att stora fördelar står att vinna med en samförvaltning av stiftelser. Utskottet understryker också vikten av att en tidsenlig lagreglering kommer till stånd, främst när det gäller att effektivisera stiftelseväsendet. Den möjlighet till samförvaltning hos en moderstiftelse, som vi har tagit upp i vår motion, bör därför skyndsamt prövas av justitiedepartementet i dess fortsatta arbete med en ny lagstiftning om stiftelser, framhålls det i utskottets betänkande. Jag vill här bara understryka detta utskottets enhälliga uttalande och förutsätter att vi i riksdagen snart har att ta ställning till ett sådant förslag. Jag tror att den lösning som här skisserats skulle vara av särskilt stor betydelse för forskningen i Sverige. Det är ett oförsvarligt slöseri med resurser att låta större delen av de 50 miljarder som finns i olika stiftelser även fortsättningsvis få slumra, när det finns så stora behov på olika områden.

Med detta sagt, fru talman, och med hänvisning till vad utskottet har uttalat om vikten av att utredningsarbetet sker snabbt samt att möjligheten till samförvaltning närmare utreds, har jag inget annat yrkande än utskottet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 13.)

Anf. 79 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Eftersom ingen talare finns anmäld beträffande lagutskottets betänkande 23 övergår kammaren nu till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 13 om invandring m. m.

Anf. 80 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Flyktinginvandringen till Sverige och andra länder är en återspeglning av förhållanden och händelser i vår omvärld. Den ökande klyftan mellan rika och fattiga länder, ökningen av den orättvisa fördelningen av resurserna mellan olika länder, skapar ett växande antal sociala, ekonomiska och politiska krissituationer och väpnade konflikter. Människor tvingas fly undan förtryck, förföljelse och svåra lidanden som de utsätts för i sina hemländer.

Man kan konstatera att flyktingproblemet i världen i dag är mycket stort och att det växer. Som också framgår av regeringens skrivelse om flyktingpolitiken har antalet asylsökande till Västeuropa ökat kraftigt under senare år. År 1983 anlände 80 000 asylsökande till Europa, år 1984 104 000 och år 1985 165 000. Flertalet asylsökande i Västeuropa kommer från utomeuropeiska länder, bl. a. från Mellanöstern och Sydvästasien.

Man kan också konstatera att den allra största delen av flyktingbördan i dag bärs av fattiga och underutvecklade länder i tredje världen, medan de högt industrialiserade länderna i Europa anstränger sig för att bygga upp vattentäta murar omkring sig för att skydda sig mot det stora flyktingproblemet i världen.

Också de svenska flyktingpolitiska ansträngningarna koncentreras på försök att stoppa flyktingtillströmningarna till det egna landet. Det sker dels genom en mycket restriktiv tillämpning av utlänningslagstiftningen för de flyktingar som lyckas komma till den svenska gränsen, dels genom visumtvång, kontakter med och påtryckningar mot våra grannländer, varigenom man försöker blockera flyktingvägarna och göra det omöjligt för flyktingar att komma hit och söka politisk asyl.

Det senaste exemplet på en sådan politik var när den tilltänkta flyktingkommissarien i FN Anders Thunborg slutförde sitt föga hedervärda uppdrag att genom överenskommelse med DDR stoppa nästan all flyktinginvandring som kom den vägen.

Följderna av en sådan politik har blivit att utlänningslagens praktiska tillämpning numera strider mot lagens anda av humanism och generositet och inte sammanfaller med den allmänna rättsuppfattningen.

Om denna politik tillåts fortsätta, kommer det att innebära att respekten för svensk lagstiftning urholkas ytterligare. Man kan inte å ena sidan underteckna internationella överenskommelser inom FN:s ram enligt vilka man förpliktar sig att ta emot alla som söker politisk asyl och att pröva deras ansökningar i generös anda, å andra sidan genom visumtvång och överenskommelser med sina grannländer stoppa dessa människors möjligheter att komma till våra gränser.

En sådan politik kan man inte föra i längden, åtminstone inte med självrespekten i behåll.

Vi från vpk är medvetna om att flyktingproblemet i världen inte kan lösas av enskilda länder separat. Därför anser vi att regeringen bör ta initiativ på statsministernivå till internationella överenskommelser som gör det möjligt för länderna i Europa att på ett organiserat sätt ta sin del av ansvaret för det

stora flyktingproblemet i världen. Under tiden fram till dess skall man inte förhindra den spontana flyktinginvandringen.

Vidare anser vpk att den spontana flyktinginvandringen inte bör sättas i motsatsställning till den organiserade överföringen av flyktingar. Det vore olyckligt om en ökad spontan flyktinginvandring resulterade i att man minskade den organiserade överföringen av flyktingar, vilket var fallet förra året, då flyktingkvoten utnyttjades bara till ca 50 %. Tvärtom anser vi, att när flyktingproblemen nu ökar borde vår medverkan till lösningar också återspeglas i en ökning av den s. k. flyktingkvoten. Den har varit oförändrad i ca tio år, den motsvarar inte längre det ökade behovet och den harmonierar *inte längre med en generös och human flyktingpolitik*. Framför allt bör man se till att den av riksdagen fastställda kvoten för den organiserade överföringen av flyktingar uppfylls – annars är riksdagsbesluten och motsvarande debatter här i kammaren helt meningslösa.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationen.

Anf. 81 BÖRJE NILSSON (s):

Fru talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande 13 behandlas regeringens förslag om anslag på det invandrings- och flyktingpolitiska området för nästkommande budgetår. Dessutom behandlas åtta motioner som berör detta område. Endast en reservation har avlåtits i anslutning till betänkandet. Det finns alltså en mycket bred enighet bakom utskottets förslag, och det är naturligtvis ytterst värdefullt i en fråga som denna.

Innan jag går in på reservationen vill jag kommentera betänkandet på två andra punkter. Det gäller dels handläggningstiderna vid prövning av asylärende, dels flyktingmottagandet i kommunerna. I tilläggsbudget I, som behandlades strax före jul, beviljades ytterligare medel för en permanent förstärkning av invandrarverkets organisation från den 1 januari i år. Syftet var just att förkorta handläggningstiderna, som har blivit alltför långa, beroende på den stora ökningen av antalet asylsökande i vårt land de senaste åren.

Rekrytering av personal pågår, och de åtgärder som har satts in väntas snart få full effekt. Samtidigt har departementets utlänningsenhet fått förstärkning. Olika åtgärder för att förkorta tiderna vid polisutredningar i asylärenden har också vidtagits. Med de resurser som nu finns hos berörda myndigheter hoppas vi att handläggningstiderna blir acceptabla.

Flyktingöverföringen till kommunerna inger viss oro, vilket också kommer till uttryck i utskottets betänkande. För närvarande vistas ca 3 000 personer vid invandrarverkets förläggningar. Flyktingarna får vistas där under väsentligt längre tid än som var tänkt från början. Det är alltså viktigt att vi så snart som möjligt kan erbjuda de asylsökande ett normalt boende, och stora ansträngningar görs också från invandrarverkets sida för att förmå kommunerna att öka sitt flyktingmottagande. Många kommuner ställer upp på ett fint sätt, men alla gör det inte. De kommuner som ställer sig utanför måste naturligtvis bearbetas mycket hårt av invandrarverket.

Den nya ordningen för flyktingmottagning bygger på frivillighet från kommunernas sida. En grundförutsättning för att denna ordning skall fungera och flyktingarna inte skall bli hänvisade till att leva i förläggningar

under långa tider är alltså att kommuner känner solidaritet med dem som söker skydd i vårt land och att kommunerna också känner ansvar för att de tas emot i det svenska samhället. Det är alltså nödvändigt att de ansvariga i kommunerna ser på flyktingmottagandet som en angelägenhet för hela landet snarare än som en angelägenhet för den egna kommunen. Vi hoppas att det skall växa fram en ökad förståelse för detta synsätt ute i kommunerna.

Så till reservationen, där den organiserade överföringen av flyktingar behandlas. På en enda punkt har vpk en annan uppfattning än utskottets majoritet. Det gäller flyktingkvoten, som vpk föreslår skall höjas från nuvarande 1 250 till 3 000 personer. I övrigt står vpk helt bakom betänkandet.

Flyktingkvoten behandlas på s. 7 i utskottsbetänkandet, och det framgår där mycket tydligt att det förs diskussioner om en höjning av kvoten. Flyktingkvoten fastställs varje år i samråd med FN:s flyktingkommissarie. Utöver den nuvarande kvoten på 1 250 personer har regeringen en beredskap, så att man kan överföra flyktingar när situationen kräver det. Nuvarande ordning ger således möjligheter till stor flexibilitet, och det är värt att understryka, tycker jag.

I likhet med andra länder söker Sverige åstadkomma att asylsökande i första hand vänder sig till en representant för flyktingkommissarien. Enligt vår bedömning är en förstärkning av flyktingkommissariens resurser nödvändig, så att en större andel av de asylsökande kan förmedlas via FN:s flyktingkommissarie. Det krävs alltså en bättre regional organisation av flyktingkommissariens verksamhet. Om en sådan kan genomföras finns det alltså behov av att berörda länder ökar sina flyktingkvoter. Denna fråga har aktualiserats hos FN:s flyktingkommissarie.

Det kan också nämnas att statsrådet Gradin helt nyligen besökte olika länder för att studera flyktingverksamheten och speciellt för att se hur FN:s flyktingkommissarie fungerar ute i olika länder. Det framgår också av utskottets betänkande.

Slutklämmen i utskottets skrivning på den här punkten lyder så här: "Frågan om en höjning av flyktingkvoten kan komma att aktualiseras om -- överläggningarna ger ett positivt resultat". Då får utskottet återkomma i det här ärendet. Men jag vill understryka att diskussioner om en höjning pågår, och från utskottets sida ser vi positivt på detta. Men förutsättningen är att man kan bygga ut flyktingkommissariens verksamhet.

Jag yrkar med detta bifall till utskottets hemställan.

Anf. 82 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Till Börje Nilsson vill jag framför allt säga två saker.

Vi är inte alls eniga om den av regeringen förda flyktingpolitiken, även om det inte återspeglas i just det betänkande som behandlas i dag. Vi har faktiskt mycket kritiska synpunkter, framför allt när det gäller överenskommelsen med DDR, som hindrar flyktingarna att komma till våra gränser och söka politisk asyl. Vi anser att denna politik inte kan föras i längden. Man kan inte å ena sidan, genom internationella överenskommelser, förpliktiga sig att ta emot flyktingar och sådana som söker politisk asyl och generöst pröva deras ansökan och å andra sidan genom visumtvång och andra metoder beröva dem

deras möjligheter att över huvud taget komma till våra gränser. Den politiken håller inte i längden.

En annan sak som vi är kritiska emot är den s. k. flyktingkvoten. Det sägs att det finns en flexibilitet och att det finns beredskap att ta emot fler flyktingar än kvoten anger. Men det verkar som om den flexibiliteten tolkas i motsatt riktning. Den tolkas så att man i realiteten kan minska flyktingkvoten, vilket var ett faktum förra året. Då tog man emot drygt 600 flyktingar, medan flyktingkvoten var 1 250. Jag menar att det är viktigt att den av riksdagen fastställda flyktingkvoten skall uppfyllas. Annars är det fullständigt meningslöst att vi fattar beslut i riksdagen och att vi över huvud taget har debatter om någon flyktingkvot.

Anf. 83 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill klargöra att det inte finns någon överenskommelse med Västtyskland i den här frågan. Syftet bakom diskussionerna med Västtyskland är att vi själva i Sverige skall avgöra vilka som skall komma hit. Det skall alltså inte enskilda resebolag göra. Det är andemeningen. Det är också viktigt att ställa det kravet att de som kommer, så långt det är möjligt, skall ha resedokument med sig. Det är rimliga krav som man måste ställa.

När det sedan gäller flyktingpolitiken i stort är den oerhört generös. Invandringen har ökat påtagligt under de senaste åren, och antalet flyktingar uppgår till mellan 12 000 och 14 000 personer, vilket visar att vi har en generös flyktingpolitik. Flyktingkvoten ger möjlighet till flexibilitet – den kan vara lägre ett år och högre ett annat år. Det förs nu diskussioner om en ökning av den organiserade överföringen. Det vore bra om man kunde nå fram till en sådan ordning att de som önskar komma till Sverige vänder sig till FN:s flyktingkommissarie och att hitresan sker under organiserade former. Det är den ordning man bör eftersträva.

Anf. 84 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Det var inte Västtyskland överenskommelsen handlade om utan DDR. Det är med DDR man kommit överens om en kontroll av visum för flyktingar som kommer den vägen. Detta har resulterat i att all flyktingtillströmning till Sverige den vägen har stoppats effektivt. Vi har överlämnat till myndigheterna i DDR att sköta vår passkontroll, och det innebär i princip att man har täppt till den vägen för flyktingar att komma till Sverige och söka politisk asyl. Detta menar jag är i strid med Genèveöverenskommelsen som vi undertecknat. Syftet med ett visumtvång är väl att förhindra flyktingar att komma hit och söka politisk asyl. Något annat syfte har inte ett visumtvång.

Det är uppenbart att man inte i längden kan föra en sådan här dubbelbottnad politik som å ena sidan vill gälla för att vara generös och human och å andra sidan stoppar förutsättningarna för flyktingar att få politisk asyl över huvud taget.

Anf. 85 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har heller inte någon överenskommelse med DDR. Det föreligger ingen överenskommelse utan det är överläggningar som har ägt rum.

Det är viktigt att framhålla att det är vi i detta land som bestämmer vilka som får komma hit och stanna. Det skall inte enskilda flygbolag göra. Det krav man ställer är att de så långt det är möjligt har resedokument med. Det är ett rimligt krav som ställs.

Anf. 86 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! "En flykting är en människa som inte kan leva i sitt land. Han eller hon har bara ett behov – att finna ett ställe att vara på." Så definierar FN:s avgående flyktingkommisarie Poul Hartling vad en flykting är.

Våldet, kriget och det politiska förtrycket i världen tvingar oupphörligen människor världen över att lämna sina hem för att bli flyktingar – för att finna ett ställe att vara på. Antalet flyktingar är mycket svårbedömt, och uppgifterna varierar från 10 till 18 miljoner människor som befinner sig på flykt. En sannolik medelsifra är ca 12 miljoner flyktingar.

De allra flesta av dessa människor bor i flyktingläger alldeles intill den enda internationella gräns de någonsin överskridit. De flesta flyktingarna kommer från länder i tredje världen och finner också en fristad där, i ett grannland. I dessa länder kommer de också att stanna tills förhållandena i hemlandet blir sådana att de kan flytta hem igen. Sålunda är det de fattigaste länderna som drar det tyngsta lasset vad gäller flyktingarna.

Förtryck och konflikter i världen kommer inte att upphöra inom överskådlig tid. Den vetenskapen präglar den svenska lagstiftningen. Sett i ett historiskt och internationellt perspektiv rör sig förändringar i flyktingströmmarna om krusningar på ytan. Det är ett tillstånd vi vår leva med i Sverige så länge som en majoritet omhuldar humanitetens principer.

Folkpartiet har, fru talman, ingen reservation i detta betänkande om invandringen, men däremot medverkar vi i fyra särskilda yttranden.

I ett förslag har vi tillsammans med centern tagit upp handläggningstiden i tillståndsärenden.

Under 1985 var tendensen till allt längre handläggningstider oroande och vållade stora bekymmer för de inblandade. Vi kan med glädje konstatera att tack vare att större resurser tillförts invandrarverket har handläggningstiderna kunnat förkortas, varför vi tror oss kunna konstatera att något behov av ytterligare resurser för närvarande inte finns. Däremot vill vi understryka att "åldringstakten" i specialärenden är oroande och bör följas upp av regeringen. Vi vill därför vädja till regeringen att vidta åtgärder för att hålla balansen nere på en rimlig nivå, även när det gäller dessa ärenden.

I det andra särskilda yttrandet har vi från folkpartiet tagit upp frågan om flyktingkvoten. I vår partimotion 519 har vi framhållit att ett generöst mottagande av asylsökande inte står i någon som helst motsats till en ökning av antalet kvotflyktingar.

Kvotflyktingar är de flyktingar från flyktingläger vi erbjuder oss att ta emot i Sverige i de fall dessa inte kan stanna permanent i närheten av det land de flytt från. Överföring av kvotflyktingar minskar ej spontanflyktingström-

men. Mot bakgrund av det jämförelsevis låga flyktingtryck vi har, vår höga levnadsstandard och våra stora utrymmen anser vi att flyktingkvoten på sikt måste öka.

Vi anser att utskottets uttalande när det gäller flyktingkvoten ligger i linje med den i motionen uttalade målsättningen och har därför inget särskilt yrkande på denna punkt.

I det tredje särskilda yttrandet behandlas flyktingmottagningen i kommunerna. Det var många kommuner som under 1985 ställde upp solidariskt och tog emot sin kvot av antalet flyktingar. Men det finns fortfarande ett stort antal flyktingar som väntar på att få flytta ut till någon kommun från det uppsamlingsläger de lever i.

Invandrarverket har gått ut med en vädjan till kommunerna att ställa upp. Det är angeläget att få så många kommuner som möjligt att ställa upp eller ta emot fler flyktingar. Kommunerna behöver också hjälp med tolkservice samt med behandling och rehabilitering av torterade flyktingar. De kommuner som ännu inte skrivit avtal eller tagit emot flyktingar kan också behöva resurser till experthjälp och planeringsstöd.

Såsom utskottet framhållit är den hittillsvarande tendensen oroande. Vi förutsätter därför, som vi skrivit i det särskilda yttrandet nr 3, att om de särskilda medel som anslagits till kommunerna för uppbyggnad av resurser, kompetens m. m. inför flyktingmottagandet inte visar sig tillräckliga, regeringen snarast återkommer med förslag om ökade resurser för ändamålet.

I det fjärde särskilda yttrandet har vi tillsammans med centern tagit upp problemet med barnen som kommer till Sverige som flyktingar.

När flyktingarna kommer till Sverige utreds de vuxnas situation noggrant, medan de barn som är under 15 år inte blir föremål för utredning. Barnläkare, psykologer och andra kan vittna om att barnen ofta är i mycket dålig kondition, framför allt psykiskt.

Fru talman! Eftersom denna fråga närmare kommer att behandlas senare av utskottet vill vi endast understryka vikten av att den utredning som pågår på uppdrag av socialstyrelsen om den psykiska och sociala situationen för barn och ungdomar som vistas på invandrarverkets förläggningar bedrivs skyndsamt.

Fru talman! Jag har inga yrkanden att göra men vill ändå med mitt anförande understryka hur angeläget och viktigt vi anser att det är att regeringen följer de av oss upptagna frågorna och vidtar åtgärder där det behövs.

Anf. 87 RUNE BACKLUND (c):

Fru talman! Tidpunkten för avlämnande av olika propositioner och riksdagens arbetsordning får ibland till följd att samma frågor kan komma att behandlas här i kammaren flera gånger inom loppet av ett par månader. Så sent som i december månad förra året behandlades de anslag som utgår över statsbudgeten för innevarande budgetår till flyktingmottagningen och handläggningen av asylärenden. Då behandlades de tilläggsanslag som föreslagits i Tilläggsbudget 1.

När vi nu behandlar budgetpropositionens anslag och motionerna från allmänna motionstiden har det i sak inte skett så stora förändringar sedan vi

senast debatterade de här frågorna här i kammaren. Vi redovisade från centerpartiets sida vid behandlingen i december i motioner och reservationer vår uppfattning när det gäller handläggningstider, flyktingmottagningen och utflyttningen till kommunerna. De argument och förslag som vi då framförde gäller i stort sett fortfarande. Vi har därför valt att tillsammans med folkpartiet redovisa våra ställningstaganden i några särskilda yttranden.

När det gäller handläggningstiderna har det inträffat att vi fått ett minskat antal asylsökande. Det har naturligtvis lett till ett tryck på trycket såväl hos polisen som hos invandrarverket. Men kvar hos verket finns en grupp äldre ärenden, s. k. specialärenden, av vilka en del så småningom hamnar hos regeringen. Den långa handläggningstiden för dessa ärenden är naturligtvis oroande. Jag ser att invandrarministern är närvarande i kammaren, och jag vill säga att vi vet ju vilken uppmärksamhet som ägnas alla de beslut om utvisningar som fattas efter väldigt lång tid. De som drabbas av ett utvisningsbeslut ger uttryck åt upprörda känslor, och även omgivningen reagerar. Därför tycker jag att detta är en av de viktigaste frågorna när det gäller att behålla förtroendet för invandrapolitiken, dvs. att få ned handläggningstiderna. Om man inte lyckas med det uppstår den situationen att människor som vistats länge här i landet får möjlighet att med åberopande av detta skäl stanna kvar i Sverige.

Så några ord om utflyttningen till kommunerna. Vi kan i historiskt perspektiv konstatera att man under 1985 var framgångsrik på detta område. Däremot är det betydligt trögare 1986. Invandrarverket har riktat flera uppmaningar till landets kommuner att öka mottagningen under 1986 och framför allt få i gång den utflyttning som kommunerna bundit sig för i avtal.

Låt oss se tillbaka. Vi sade från centerpartiets sida i de motioner som vi väckte i höstas att den puckel som skapats under 1985 kommer det att bli väldigt svårt att få bort under första halvåret 1986, om vi har en oförändrad takt när det gäller antalet asylsökande. Det måste tyvärr konstateras att detta stämmer – det finns en puckel av människor som vistas i olika typer av förläggningar i landet. Många av dessa förläggningar är tillfälliga. Vi är ganska långt från det beslut som riksdagen fattade för ett par år sedan, att vistelsetiden på en förläggning skall vara fyra veckor. Det kommer i många fall att bli fråga om vistelsetider på mellan fem och sex månader.

Detta är inte bra vare sig för dem som vistas i förläggningarna eller för statskassan, eftersom kostnaderna för förläggningsverksamheten är mycket stora.

Det är mot den bakgrunden vi har fört fram vårt förslag, där vi säger att det vore bättre att vara mera positiv gentemot de kommuner som är litet tröga i detta hänseende. Det finns naturligtvis kommuner som har rent fysiska problem – det saknas bostäder t. ex. – och därför inte kan ta emot flyktingar. Men det finns också ett antal kommuner som anför vissa smärre skäl för att inte starta flyktingmottagning. Vi tror att om man vore beredd att ge litet extra stimulans åt de kommunerna och låta dem få experthjälp, planeringsstöd osv. skulle det gå att få i gång flyktingmottagningen snabbare. Det skulle inte leda till ökade kostnader för statskassan – snarare tvärtom – eftersom det innebär att vi kunde avveckla de tillfälliga förläggningarna något snabbare.

I fråga om flyktingbarnen säger jag som Kenth Skårvik, att vi får återkomma till den frågan i samband med behandlingen av propositionen om

förändringar i utlänningslagen. Vi kan bara konstatera att många människor har upprörts över hur barn hanterats i samband med flyktingmottagning, särskilt vid gränsen. Det finns verkligen anledning att se över hur den verksamheten bedrivits och vilka åtgärder som kan vidtas för att underlätta barnens situation framöver.

Till sist, fru talman, några ord om flyktingkvoten. Det finns motionskrav om att denna skall ökas för kommande budgetår. Från centerpartiets sida har vi ingenting emot att öka flyktingkvoten, men det känns föga meningsfullt att öka den i dagsläget, när vi inte klarar av att fylla ens den kvot som ställts upp för innevarande budgetår. Vi tar fasta på det som står i betänkandet, att man nu skall försöka intensifiera samarbetet med FN:s flyktingkommissarie för att den vägen finna bättre samarbetsformer, så att det blir möjligt att ta emot fler flyktingar på kvoten. När det arbetet har fullföljts är vi på vår sida beredda att öka den summa som står uppsatt för innevarande budgetår. Men det förutsätter att vi har de kanaler som gör det meningsfullt att öka kvoten.

Anf. 88 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Antalet uppehållstillstånd för vuxna på flykting- eller flyktingliknande skäl uppgick förra året till 5 685. I denna siffra är också alla som kommit på flyktingkvoten inräknade. Det är en för många överraskande låg siffra med tanke på de dramatiserade skildringar som i olika sammanhang lämnats av flyktingströmmen till Sverige. Under efterkrigstiden har antalet beviljade uppehållstillstånd för dessa flyktingkategorier vissa år varit högre.

Men drygt 5 000 är ingalunda någon nettoökning av antalet flyktingar för 1985. Under de senaste fem åren har i genomsnitt 1 000 personer per år emigrerat från Sverige till något sydamerikanskt land. Förra året återflyttade 365 personer på medel från statens invandrarverk, varav ca 140 barn.

Detta framgår av regeringens skrivelse om flyktingpolitiken som avlämnades i mars detta år. Till en del andra länder än Latinamerika sker också en betydande återvandring av flyktingar. Det är en brist att regeringen inte redovisat också denna återvandring i sin skrivelse.

Den betydande återvandringen sker trots de bristfälliga bestämmelser som finns och de otillräckliga insatser som görs för att medverka till den frivilliga återvandringen. I motion 1985/86:Sf505 tar socialdemokratiska motionärer upp en rad förslag om den framtida inriktningen och behovet av stödåtgärder till frivillig repatriering av flyktingar från Latinamerika. Jag uppskattar givetvis att utskottet känner stor sympati för motionens olika förslag till åtgärder. I utskottets utlåtande hänvisas till att de frågor vi motionärer tagit upp "nyligen" behandlats av en arbetsgrupp inom regeringskansliet.

Nyligen är knappast det mest välvalda ordet, eftersom det är två år sedan arbetsgruppen slutredovisade sitt arbete utan att något regeringsförslag framlagts i riksdagen. Utskottet avstyrker bifall till vår motion med hänvisning till den pågående beredningen inom regeringskansliet av frågan. Jag undrar när den pågående beredningen av frågan kan vara avslutad och när förslag kommer att föreläggas riksdagen.

I motion 1985/86:Sf513 har jag tillsammans med andra s-ledamöter hemställt att riksdagen hos regeringen begär en prövning av möjligheten till en utökning av flyktingkvoten. Utskottet har erfarit att Sverige under det

senaste året inlett samtal med flyktingkommissarien om förstärkt samarbete när det gäller överföring av flyktingar från hårt belastade första asylländer. Någon höjning av flyktingkvoten kan enligt utskottet komma att aktualiseras om nämnda överläggningar ger positivt resultat och utskottet finner nu inte anledning att förordna någon höjd kvot.

Det är av intresse att få en närmare redovisning av dessa överläggningar och när ett ställningstagande kan göras till frågan om utökning av kvoten.

Som redan påtalats, överfördes under kalenderåret 1985 endast 668 flyktingar till Sverige. Det är bara ungefär hälften av den beslutade flyktingkvoten. Att flyktingkvoten så kraftigt underskrids under ett år är ingen enstaka företeelse. Under 1984/85 överfördes 917 kvotflyktingar till Sverige trots att flyktingkvoten även under det budgetåret uppgick till 1 250.

I regeringens skrivelse om flyktingpolitiken sägs att invandrarverket sett sig föranlett att senarelägga överföringen av kvoten av större grupper från läger. Det vore av intresse att veta till vilken tidpunkt denna senareläggning skall ske och vilka grupper som kommer att överföras.

Statens invandrarverk har ansvaret för att den beslutade flyktingkvoten fylls. Från invandrarverkets sida har framförts att man haft alltför få sökande. Det måste i så fall bero på att informationen varit för dålig och att ansträngningarna att uppfylla kvoten genom uttagning av flyktingar varit otillräckliga. Det är viktigt att den beslutade flyktingkvoten verkligen utnyttjas. Om så inte sker, bör överskott som finns från tidigare år kunna utnyttjas under kommande år. Medel är avsatta för ändamålet, varför det inte borde vara svårt att genomföra en sådan ordning. Det är särskilt betänkligt att flyktingkvoten inte fylls med hänsyn till den kritik som från svensk sida riktats mot vissa andra länder för bristande ansvarstagande när det gäller fördelningen av ansvaret för flyktingarna. Regeringen och utskottet kan inte stillatigande låta denna urholkning av flyktingkvoten fortgå.

I motion 518 hemställer jag och andra socialdemokratiska ledamöter att förstärkta åtgärder vidtas för att sprida flyktingmottagandet till alla delar av landet. I motionen påtalas speciellt den ojämna fördelningen av ansvaret som särskilt drabbar storstadsområdena. Fem län har förra året tagit emot färre flyktingar än som varit avtalat med invandrarverket. Övriga län har tagit emot fler flyktingar än vad som varit avtalat. Stockholms län har fått en extra stor andel. Förra året var totala antalet mottagna i Stockholms län 5 429 mot avtalade 2 019.

Ytterligare information och stimulansåtgärder behövs för att uppnå en ökad spridning av flyktingmottagandet över hela landet. Om så inte sker, kommer liknande ojämn fördelning även att inträffa under innevarande år.

Anf. 89 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! En generös flyktingpolitik förutsätter två saker: för det första att de spontanflyktingar som söker sig till vår gräns bemöts juridiskt korrekt och med mänsklig hänsyn, för det andra att vi utöver spontanflyktingarna tar emot ett antal kvotflyktingar som från flyktingläger får komma direkt till Sverige.

Regeringens åtgärder den senaste tiden får generositeten att flagna när det

gäller den svenska flyktingpolitiken. För det första har hindren ökat mot spontanflyktingarna, inte minst genom den så omtalade överenskommelsen med DDR men också genom det ökade talet om att det skall krävas resedokument och visum för de människor som spontant vill söka asyl vid Sveriges gräns. För det andra väcker det oro att regeringen ej har utnyttjat den av riksdagen anslagna flyktingkvoten under de senaste åren. År 1984 utnyttjades kvoten på 1 200 endast för 1 000 personer, och under kalenderåret 1985 utnyttjades endast hälften av de tillgängliga platserna. Detta faktum är anmärkningsvärt, så mycket mer som det ofta från regeringshåll talas om den ökade flyktingströmmen. Man föranleds kanske att tro att det betyder att behovet för flyktingar av att få en fristad i något land varit större just dessa år än tidigare och att vi därför skulle vara särskilt benägna att utnyttja vår flyktingkvot. Men så har tydligen icke skett, utan vi har tvärtom en starkt negativ utveckling.

Debatten förvirras dessutom av att det förekommer ett antal missförstånd och att spontanflyktingar ofta förväxlas med kvotflyktingar. Därför är det något underligt när Börje Nilsson förefaller förespråka att spontanflyktingar helst skall ansöka om asyl från sitt hemland, alternativt söka hjälp hos UNHCR, innan de väljer att komma till Sveriges gräns. Det bygger på en missuppfattning. UNHCR:s mandat är inte att ta hand om människor som fortfarande befinner sig i sitt eget land. En flykting är enligt definitionen en människa som har flytt från sitt hemland, och flyktingskapet definieras genom att flyktingen söker asyl. Detta kan man icke göra från sitt hemland, inte ens från en svensk beskickning i hemlandet. Genom det här talet förefaller det som att man blandar ihop farliga turister som söker visum för korttidsbesök i Sverige med människor som vill ha politisk asyl därför att de flyr undan förföljelse, kanske med rädsla för sitt liv.

Det är knappast ett rimligt krav att människor som söker politisk asyl måste uppvisa korrekta resedokument som vilken tvåveckorsturist som helst som sedan utan problem kan återvända. Det är juridiskt sett ganska nytt att införa viseringskrav för spontanflyktingar. Därför hyser jag en stark oro för den utveckling som har skett de senaste åren, framför allt utvecklingen av den organiserade flyktingöverföringen. Om regeringen och det socialdemokratiska partiet vill få trovärdighet för att man verkar för en generös flyktingpolitik, krävs det för det första att man avstår från att vidare tala om viseringstvång eller krav på resedokument för spontanflyktingar och för det andra att man fyller kvoten för flyktingar som överförs på organiserad väg. Dessutom bör man verka för en beredskap att öka kvoten på sikt.

Det är fullständigt självklart när det befinner sig omkring 12 miljoner människor på flykt i världen att vi borde ha plats, inte bara för 1 200 organiserat överförda flyktingar, utan kanske t. o. m. några därutöver. Det är ett rimligt krav att inför framtiden söka öka kvoten.

Jag skulle vilja få ett klarläggande från Börje Nilsson för det första vad gäller frågan om krav på resedokument för spontanflyktingar, för det andra vad gäller regeringens beredskap att uppfylla flyktingkvoten och på sikt också öka den.

Anf. 90 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Beträffande flyktingkvoten vill jag peka på att folkpartiet endast har ett särskilt yttrande och i stort har anslutit sig till utskottets resonemang och ställningstagande på denna punkt. Jag vill bara understryka att folkpartiet i utskottet gjort detta och att det även förs en diskussion om en utökning av flyktingkvoten. En utökning av denna utesluter naturligtvis inte en spontaninvandring. Dessa står inte i förhållande till varandra.

Anledningen till att man inte uppfyllt kvoten kan vara att FN:s flyktingkommissariats resurser är bristfälliga. Det kan också bero på det antal som anmäler sig hos FN:s flyktingkommissarie och vilka som vill komma till Sverige. Men det är helt klart att målet är 1 250. Det förs alltså en diskussion om att öka kvoten. Man bör naturligtvis försöka uppfylla kvoten, det är ett önskemål från vår sida.

Resedokumentet är naturligtvis inget villkor. Jag sade bara att det är önskvärt att sådana finns. Vi vet att det dock inte är möjligt i samtliga fall. Det kan dock inte vara acceptabelt att man river sönder eller på annat sätt förstör sina resedokument som har funnits från början vid avresan.

Anf. 91 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Fru talman! Folkpartiet i utskottet har anslutit sig till propositionen därför att det naturligtvis i nuläget är primärt viktigt att uppfylla kvoten. Eftersom kvoten inte förefaller kunna uppfyllas till mer än 50 %, är det oerhört väsentligt att vi gör detta som ett första steg innan flyktingkvoten kan ökas. Nästa år kommer vi i så fall att återkomma med krav på en ökning av kvoten.

Vad gäller skälen till att det inte var möjligt att överföra fler än 668 flyktingar organiserat år 1985 hänvisar Börje Nilsson till UNHCR:s resurser. Det tycker jag i så fall skulle föranleda socialdemokraterna att ansluta sig till folkpartiets krav på ökade resurser till UNHCR. I så fall är det möjligt att en del av dessa resurser skulle kunna användas till att överföra några hundra flyktingar ytterligare. I och för sig tror jag dock inte att det är UNHCR:s resurser som har gjort att vi under några år inte har uppfyllt flyktingkvoten, utan det är naturligtvis möjligt att uppbringa några hundra flyktingar till som vill finna en fristad i Sverige.

Det Börje Nilsson sade om uppfyllande av kvoten tar jag som ett löfte som bådar gott inför framtiden. Jag hoppas att det kommer att märkas ganska omedelbart.

I frågan om visum eller pass tycker jag det är väsentligt att skilja på å ena sidan polisens behov av identitetshandlingar då sådana finns och å andra sidan kravet på visering för människor som vill söka sig till Sverige för att undgå politisk förföljelse. Jag skulle uppskatta om det kom en klar markering från socialdemokratiskt håll om att man inte har för avsikt att i framtiden gå vidare på den inslagna vägen, att kräva visering och resedokument innan flyktingen kommer till Sverige.

Anf. 92 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Vi vet att det i vissa fall inte är möjligt att uppvisa dokument som styrker deras identitet. Detta får vi acceptera.

Anf. 93 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Att vi moderater i utskottet inte har kommit med några säryrkanden i detta betänkande beror inte på ointresse utan fastmer på att vi i utskottet egentligen är väldigt överens i de här frågorna. Vad göras kan i de nu aktuella frågorna är om inte redan gjort så ändå på väg att förverkligas. Detta framgår också av att endast en reservation har avgetts till utskottsbe-
tänkandet. För övrigt föreligger endast några särskilda yttranden.

Flera talare har här talat varmt för olika behjärtansvärda frågor, och jag skall ta upp några av dem.

Minskade handläggningstider är en oerhört viktig fråga. Under utskottsbe-
handlingen har vi fått klart för oss att handläggningstiden i asylärenden för närvarande är i genomsnitt cirka tre månader. Detta är ett krav som framställs i en del av motionerna, och dessa är alltså tillgodosedda. Det beror främst på att vi har gjort gemensamma ansträngningar att verkligen göra förhållandena bättre genom de resursförstärkningar, med bl. a. tio tjänster för handläggning av asylärenden vid statens invandrarverk, som riksdagen tidigare har beslutat om. Vi skall hoppas att också besvärsärendena kan avgöras snabbare hos regeringen i fortsättningen.

Prioriteringen av asylärenden som rör barn är ju också en mycket viktig fråga. Vi har också fått klart för oss att en sådan prioritering nu sker. Det är viktigt att fortsättningsvis uppmärksamma detta, liksom att vi speciellt ägnar oss åt flyktningbarnens situation. Det är naturligtvis en oerhört känslig fråga: Vad händer med barn i familjer som tvingas fly? Vi vet att uppmärksamheten nu är riktad mot även detta.

Jag vågar säga att vi alla är besjälade av en önskan om ett så generöst och humant mottagande av flyktingar och invandrare som möjligt i våra kommuner och att vi på alla sätt skall motverka invandrarfientlighet. Detta har vi också gemensamt tagit ställning för genom att ge ökade medel till information och opinionsbildning.

Vad gäller en eventuell förhöjning av flyktingkvoten, delar jag den uppfattning som tidigare har framförts, nämligen att vi i första hand måste se till att uppfylla den kvot som vi redan har satt på papperet. Att i dag, som vpk-reservationen gör, komma med ytterligare krav på papperet som vi inte förmår uppfylla är en ganska meningslös åtgärd. Men vi måste se till att fylla den kvot vi har, det tror jag likaså det råder stor enighet om.

Jag vill också säga att det inte råder något motsatsförhållande mellan att uppfylla flyktingkvoten och att ta emot spontanflyktingar.

Vi vet genom utskottsbehandlingen att det pågår samtal med FN:s flyktingkommissarie om att eventuellt höja kvoten, och vi anser i likhet med utskottsmajoriteten att vi skall avvakta de samtalen innan vi kräver några ytterligare åtgärder.

Kommunernas benägenhet att ta emot flyktingar och invandrare är ett bekymmer, vilket vi också har uttryckt i betänkandet. Jag tror det är viktigt att vi alla, som representerar olika kommuner, i olika sammanhang verkligen påverkar kommunerna till ett ökat flyktingmottagande. Svårigheterna torde åtminstone i de flesta fall inte bero på för dåliga ekonomiska resurser, utan det är nog mer en fråga om information och opinionsbildning. Vi vet också att sådana åtgärder vidtagits av statens invandrarverk.

Över huvud taget gäller beträffande de frågor som tagits upp i betänkandet att vi följer dem med stor uppmärksamhet. Vi kan sedan återkomma till olika punkter om vi finner att det vi hittills beslutat inte har avsedd effekt. Jag vill också säga att det kanske finns skäl att se över om den överenskommelse som träffats med DDR är förenlig med den rättsuppfattning som vi alla är besjälade av.

Med de här orden ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 94 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Jag vill återkomma något till frågan om resedokument. Börje Nilsson säger att resedokument är önskvärda – inte nödvändiga. Självfallet är det så att alla som söker politisk asyl inte kan skaffa lagliga resedokument, men det är önskvärt att de har sådana.

Samtidigt för man överläggningar med DDR som går ut på att om flyktingar inte har dessa resedokument får de inte komma till Sverige, dvs. en flykting som inte har någon visumstämpel från den svenska myndigheten på platsen i dennes hemland kan inte komma hit och söka politisk asyl.

Min fråga är: Tror verkligen Börje Nilsson och utskottsmajoriteten att man kan lura någon med ett sådant ordklyveri vad gäller resedokument? Inser inte utskottsmajoriteten och regeringen att om man fortsätter med en sådan dubbelbottnad flyktingpolitik, då kommer det att urholka respekten för svensk lagstiftning?

Anf. 95 BÖRJE NILSSON (s):

Fru talman! Man har inte fört överläggningar med Östtyskland om resedokument. Vad man gjort är att klargöra vissa internationella regler som bör gälla på detta område. Det är vad man har gjort inför DDR – ingenting annat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Lagutskottets betänkande 17

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion L230 av Jens Eriksson – bifölls med acklamation.

Lagutskottets betänkande 20

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 148 för reservationen av Per-Olof Strindberg m. fl.

Lagutskottets betänkande 21

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 23

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 13

Mom. 6 (flyktingkvoten)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 16 för reservationen av Margó Ingvardsson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Föredrogs

kulturutskottets betänkanden

1985/86:14 om anslag till ungdomsorganisationer (prop. 1985/86:100 delvis),

1985/86:15 om anslag till internationellt kulturellt samarbete (prop. 1985/86:100 delvis),

utbildningsutskottets betänkanden

1985/86:13 om anslag till forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet, m. m. (prop. 1985/86:100 delvis) samt

1985/86:15 om anslag till svensk undervisning i utlandet, m. m. (prop. 1985/86:100 delvis).

Anf. 96 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kulturutskottets betänkanden 14 och 15 samt utbildningsutskottets betänkanden 13 och 15 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså kulturutskottets betänkande 14 om anslag till ungdomsorganisationer. I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anslag till ungdomsorganisationer

Anf. 97 GUNNEL LILJEGREN (m):

Fru talman! Runt om i vårt land är hundratusentals ungdomar på sin fritid sysselsatta med idrotts- eller föreningsaktiviteter – i studiecirklar, träningspass och tävlingar. Det är en verksamhet som har stort värde, och den förtjänar samhällets helhjärtade stöd och uppmuntran.

Det råder enighet över partigränserna om att ungdomsföreningar måste tillförsäkras en viss grundtrygghet för sin verksamhet, en trygghet som inte nödvändigtvis måste mätas i ett visst antal miljoner kronor. Upplåtelse av lokaler och idrottsanläggningar, hjälp med gemensamma planerings- och administrationsuppgifter, kommunal borgen för egna åtaganden, etc. kan vara värdefullt. I vilka former stödet i övrigt skall utgå, hur stort det skall vara i reda pengar och var det skall sättas in kan diskuteras, likaså vilket ansvar stat, landsting och kommuner skall ta på sig.

Sedan några år tillbaka har statens ungdomsråd i uppdrag att se över reglerna för bidrag till ungdomsorganisationerna. Kulturutskottet hänvisade redan vid behandlingen av 1985 års budget, alltså för två år sedan, till att en översyn skulle göras, men något resultat har inte syns till. Två tidigare

utredningar. Bidrag till folkrörelser (SOU 1979:60) samt Fritidspolitik och samhällsstöd (statens ungdomsråd 1981), har slagit fast principen att statligt stöd bör ges till riksorganisationer, landstingsbidrag till regionala organisationer och kommunala bidrag till lokal verksamhet. I utredningarna pekar man bl. a. på svårigheten att kontrollera att bidragsnormerna uppfylls och på den omfattande byråkrati som krävs av både dem som söker och dem som administrerar statsbidragen till lokal verksamhet.

Från moderat håll har vi med anledning av årets budgetproposition väckt motioner där vi drar konsekvenserna av de nämnda principerna och liksom tidigare förordar en renodling av bidragsgivningen. Kommunerna tillämpar i regel en bidragsordning med samma konstruktion som det lokala aktivitetsstöd som fördelas av staten genom statens ungdomsråd. Föreningarna har alltså att rekvirera bidrag från två olika håll, vilket innebär en onödig och tidskrävande pappershantering. Det förtjänar påpekas att endast 60 % av föreningarna finner det mödan värt att rekvirera statsbidraget. Den effekt som en avveckling av statsbidraget till organisationernas lokala verksamhet skulle få måste sättas in i ett större sammanhang. De samlade kommunala utgifterna för fritidssektorn utgör 6 miljarder, varav 3,5 går till olika anläggningar, 900 miljoner utgör föreningsbidrag och 600 miljoner är administrationskostnader. De 94 miljoner som statsbidraget i dag utgör motsvarar ca 1/7 av kommunernas administrationskostnader för fritidssektorn.

Kostnaderna för samtliga specialdestinerade statsbidrag till kommunerna utgör ca 65 miljarder. För kommunerna skulle det nu statliga lokala aktivitetsstödet innebära 1,3 % om de skulle täcka det fullt ut. Den hätska kampanj som under valrörelsen fördes gentemot våra förslag framstår, mild uttryckt, som rätt omotiverad i ljuset av dessa sakförhållanden och regeringens senare framlagda förslag till statsbidragsindragningar.

Ur anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet utgår stöd till ett stort antal organisationer, bl. a. föreningar anslutna till riksidrottsförbundet och politiska ungdomsorganisationer. Vi anser att regeringen bör ges i uppdrag att överlägga med Kommunförbundet, riksidrottsförbundet och övriga berörda om formerna för det allmännas stöd till ungdomsorganisationerna, så att ökad effektivitet och en riktigare ansvarsfördelning uppnås inom befintlig kostnadsram. Vid behov skall regeringen kunna återkomma till riksdagen med av överläggningarna föranledda förslag. I avvaktan på dem bör medel beräknas för den lokala ungdomsverksamheten endast för halva budgetåret. En höjning av anslaget enligt propositionen bör heller inte göras.

I olika remissvar har organisationerna själva framhållit att det är önskvärt med en samordning av bidragen, eftersom bristen på överblick och splittrade kriterier och bedömningsgrunder gör det administrativa arbetet onödigt tungt. Slutsatsen blir, med ett direkt citat från den utredning som jag nyss nämnde, att "specialdestinerade bidrag bör successivt avvecklas till förmån för generella." Sedan detta konstaterats har år 1981 ytterligare ett specialdestinerat bidrag inrättats, nämligen bidraget till ferieverksamhet inom ungdomsorganisationerna. Liksom föregående år vill vi moderater påpeka att ett

sådant stöd är en kommunal angelägenhet, att vägas mot andra kommunala åtaganden.

En bestämmelse för statligt ungdomsstöd som kritiserats från olika håll gäller de strikt uppdragna åldersgränserna. Inom kommunerna har dessa mjukats upp, och vi anser att också åldersgränserna för det centrala stödet bör kunna omprövas. Vi har liksom förra året föreslagit att gränsen dras vid 21 år i stället för vid 25, och beräknar därvid en besparing på omkring 10 milj. kr. Av detta belopp vill vi föra tillbaka 2 miljoner att användas till en förstärkt ledarutbildning.

Ett genomförande av de förslag som vi moderater redovisar i vår motion 318, och som framgår av våra reservationer till kulturutskottets betänkande 14, innebär en radikal nedskärning av statens ungdomsråds arbetsuppgifter. Tidigare låg anslagsfördelningen på skolöverstyrelsen, som handhar bidragen till studiecirkelverksamheten. Vi har föreslagit att ungdomsrådets återstående uppgifter återförs dit eller eventuellt också förs över till andra myndigheter, varvid ungdomsrådet bör kunna avvecklas.

Fru talman! Jag vill alltså yrka bifall till reservationerna 2, 3, 7 och 8 till föreliggande betänkande.

Anf. 98 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Fru talman! Det är inget tvivel om att studentförbunden måste få bättre möjligheter att arbeta för sina medlemmars speciella intressen. Likaväl som man betraktar de många fackliga organisationerna som självklara inslag i vårt samhälle tycker vi att det är självklart att studenternas organisationer skall ha möjlighet att skapa goda betingelser för sina medlemmar.

Studentförbunden skiljer sig från övriga intresseorganisationer bl. a. genom att de organiserar människor som under ett antal år måste leva på lånade pengar. Det borde vara ganska lätt att inse hur svårt det är för studentförbunden att genom ökade medlemsavgifter behålla en väl fungerande verksamhet.

Folkpartiet har reserverat sig till förmån för en motion som visserligen inte är ny, men som är desto mera angelägen som problemet finns kvar och blir allt tydligare allteftersom de vuxenstuderandes andel ökar. 60 studenter av 100 är äldre än 25 år.

Vi kan inte finna annat än att det måste vara helt galet att jämställa studentförbunden med ungdomsorganisationer i allmänhet.

Fru talman! Ett enkelt sätt att hantera det statliga stödet vore att beräkna det på samma sätt som för kvinnoförbunden, som får bidrag för alla medlemmar över 15 år, och att föra över de pengar, som kommer i fråga, från utbildningsdepartementet till civildepartementet.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 5.

Anf. 99 KARL BOO (c):

Fru talman! 1985 var Världsunngdomsåret. Detta år skulle vara ett avstamp för att ytterligare stimulera och utveckla arbete bland ungdomen för solidaritetsinriktad verksamhet.

Att överbrygga fördomar och motverka främlingskap mellan olika nationaliteter och länder är ett viktigt inslag i arbetet för att främja en värld i

vänskap och fred. Och detta är ju ett stort mål, som särskilt bör engagera ungdomen. Vi har också många bevis för att så är fallet.

Det är intressant att iakttas att intresset för internationellt kontaktarbete intresserar och fångar ungdomar i allt lägre åldrar. Över huvud är detta internationella engagemang oerhört viktigt och glädjande och ger hopp om en bättre värld i solidaritet och gemenskap över gränser.

Den verksamhet bland ungdomar i Sverige som i ett tidigt skede inleddes för att förbereda och aktivera dem inför Världsongdomsåret var omfattande, och detta arbete ökade successivt. Det är ett variationsrikt och fint projektarbete som kommit i gång och som i stor utsträckning fortfarande pågår.

En del projekt skall emellertid avslutas under innevarande år. Nu är det viktigt att nya insatser kommer till stånd och att verksamhet som är viktig i detta sammanhang kan förnyas och fortsätta. Från centerns sida har vi i en partimotion starkt poängterat detta. Det är, som vi ser det, oerhört viktigt att ta till vara det engagemang som inom ungdomsorganisationerna finns för internationella solidaritetsfrågor. Detta understryks med tyngd av vad som nu tornar upp sig på svensk och internationell himmel.

För den verksamhet med projektarbete som pågått har det hittills gått att få tillfälliga bidrag från åtskilliga håll, som utskottets majoritet också säger. Men detta är ett osäkert tillstånd som inte möjliggör långsiktig planering. Därför måste samhället visa sin uppskattning och sin vilja genom att med ett kontinuerligt stöd skapa förutsättningar för planering och långsiktig verksamhet i denna riktning. Vi föreslår i reservation nr 1, som är en uppföljning av motionen, att 2 milj. kr. anslås för detta ändamål.

I reservation nr 6 återkommer en fråga, som en del i denna kammar känner väl till sedan tidigare, nämligen bidrag till radioorganisationer.

Enligt en planering i regeringen 1981/82 skulle tre organisationsgrupper få statligt stöd att införas under en treårsperiod, nämligen kvinnoorganisationer, radioorganisationer och miljöorganisationer.

För kvinnoorganisationerna genomfördes reformen, till stort värde för deras viktiga verksamhet.

När det gäller radioorganisationerna uttalade kulturutskottet i ett betänkande, 1982/83:26, att frågan om statsbidrag till dessa organisationer borde tas upp till prövning i regeringskansliet. Detta gav riksdagen också regeringens till känna. Tyvärr fullföljde inte regeringen denna riksdagens beställning.

Nu återkommer denna fråga till riksdagen genom en motion av Gunnar Björk i Gävle. Det är en mycket viktig verksamhet som dessa organisationer bedriver, både servicemässigt och för utbildning. Det gäller också att ge sysselsättning och kontakt, inte minst för de många rörelsehindrade.

Liksom 1982 finns det således nu starka skäl att göra radioorganisationerna statsbidragsberättigade. Utskottet erkänner att vissa radioorganisationer har det svårt ekonomiskt, dock utan att fullfölja konstaterandet med ett positivt ställningstagande. Detta är minst sagt ologiskt.

Till sist, fru talman, vill jag understryka vad vi från centerns sida säger i det särskilda yttrandet, dvs. att ungdomsorganisationerna framöver bör få ett bidrag som i stort kompenserar de kostnadsökningar som tyvärr sker

kontinuerligt. Detta är också tankegångar som framförs i en motion från centern.

Med det sagda, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 6 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 100 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 101 BERIT OSCARSSON (s):

Fru talman! Samhällets stöd till barn- och ungdomsorganisationerna har utomordentligt stor betydelse för den verksamhet som bedrivs runt om i landet bland barn och ungdomar. Man kan inte nog understryka betydelsen av många och starka ungdomsorganisationer i ett demokratiskt samhälle. Att få vara med, att få en uppgift och att känna att man behövs, det är kanske särskilt viktigt när man är ung.

I Sverige har föreningslivet traditionellt sett spelat en stor roll för att ge ungdomar chansen att umgås, träna sig i ansvarstagande och demokrati och att lära sig hur samhället fungerar och hur man påverkar. Därför har kommuner, landsting och stat byggt upp ett stöd som starkt har bidragit till att det i dag finns en så bred verksamhet.

Föreningarna har också fått arbeta mycket i motvind. Att konkurrera med ett kommersiellt nöjesutbud har blivit en mycket svår uppgift för många av dem. Detta tillsammans med att den socialt utsatta miljön i samhället har hårdnat ökar barn- och ungdomsorganisationernas betydelse. Det är därför viktigt att det stöd som samhället ger inte urholkas utan att barn- och ungdomsorganisationerna kan fortsätta att bedriva och utveckla en meningsfylld verksamhet.

Regeringen föreslår att stödet till barn- och ungdomsorganisationerna skall förbättras på några punkter. Bl. a. föreslås en höjning av det lokala aktivitetsstödet med 1 kr., från 10 kr. till 11 kr. per sammankomst. Vidare föreslås fyra nya organisationer bli bidragsberättigade fr. o. m. 1986/87 och att bidragsbestämmelserna när det gäller handikapp- och invandrarorganisationer förändras, vilket innebär en väsentlig höjning för de flesta invandrar- och handikapporganisationer.

Moderata samlingspartiet har i flera reservationer föreslagit ett minskat statligt stöd till ungdomsverksamheten. Moderaterna föreslår att statens ungdomsråd skall avvecklas, att det lokala aktivitetsstödet och feriebidraget skall avvecklas samt att den övre åldersgränsen sänks från 25 till 21 år för statligt bidrag till central verksamhet. Det är krav som vi känner igen från tidigare år. Varje år har riksdagen avslagit dessa förslag, och så föreslås att riksdagen även i dag skall göra.

Förslaget om att avveckla statens ungdomsråd har utskottet alltsedan 1981 avstyrkt. För närvarande pågår en översyn av ungdomsrådets uppgifter. En sakkunnig som utbildningsdepartementet har tillsatt skall undersöka möjligheterna till samordning av arbetet med barn- och ungdomsfrågorna inom barnmiljörådet, brottsförebyggande rådet och ungdomsrådet. Även frågan om arbetet kan bedrivas effektivare, t. ex. genom att ansvaret samlas hos ett enda organ, skall undersökas. Den sakkunnige skall också undersöka om

några av de uppgifter som i dag handläggs hos de tre organen kan föras över till skolöverstyrelsen eller socialstyrelsen. Det pågår alltså en översyn av statens ungdomsråds uppgifter och därför yrkar jag avslag på reservation 2.

Att ta bort det statliga lokala aktivitetsstödet diskuterades livligt vid föregående års riksdagsbehandling. Regeringen föreslår nu att stödet skall ökas, vilket utskottet också ställt sig bakom. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 7, med samma motivering som vid föregående års behandling.

Moderaterna föreslår också i år en avveckling av stödet till ungdomsorganisationernas ferieverksamhet. Inte heller här har några nya argument framkommit som visar att detta bidrag inte fyller sin funktion. Tvärtom når stödet till ferieverksamheten de ungdomar som inte har möjlighet att delta i en meningsfull fritidsverksamhet under sina ferier, eftersom familjens ekonomi tvingar dem kvar på hemorten under semester och ledighet. Ca 100 000 barn och ungdomar deltar i barn- och ungdomsorganisationernas läger- och friluftsverksamhet. Jag yrkar alltså avslag på reservation 8.

Förslaget om en sänkning av den övre åldersgränsen från 25 till 21 år har även tidigare behandlats av riksdagen. För barn- och ungdomsorganisationer betyder det mycket att behålla ungdomarna i verksamheten upp till 25 års ålder. De äldre ungdomarna, de som fyllt 20 år och mer, är ledare men också förebilder för tonåringarna. Att ha litet äldre ungdomar med i verksamheten betyder också en viss stadga för verksamheten. Det är också viktigt att ha unga barnfamiljer med i föreningslivet. Jag yrkar avslag på reservationerna 3 och 4.

I reservation 1 tas frågan upp om ett anslag på 2 milj. kr. till statens ungdomsråd för solidaritetsarbete inom ungdomsorganisationerna. Jag vill erinra om att statens ungdomsråd sedan 1982 bedriver en försöksverksamhet för och bland invandrarungdom. Syftet är bl. a. att skapa ett bra samarbete mellan svenska föreningar och invandrarföreningar och därmed skapa goda kontakter mellan invandrarungdom och svenska ungdomar. Projektet, som pågår, skall utvärderas och presenteras under sommaren 1987.

För världsungdomsåret 1985 har regeringen anslagit 30 milj. kr. av arvsfondsmedel, som skall användas under en treårsperiod för särskilda utvecklings- och försöksprojekt. Många av de projekt som nu pågår inriktas på solidaritetsarbete. SIDA ger även bidrag till informationsarbete i Sverige om u-länder. Bland de organisationer som får generella bidrag för informationsverksamhet är studieförbunden och Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer. Från SIDA:s informationsanslag finns även möjlighet att ansöka om bidrag till olika projekt. Med hänvisning till att betydande medel redan avsatts för solidaritetsarbete yrkar jag avslag på reservation 1.

Reservationerna 5 och 6 behandlar bidrag till studentförbund och radioorganisationer. Folkpartiet föreslår i reservation 5 att studentförbunden skall få möjlighet att söka bidrag på samma villkor som kvinnoförbunden. För närvarande erhåller tre studentorganisationer bidrag enligt förordningen om statsbidrag till ungdomsorganisationer. De organisationer som uppfyller villkoren för ungdomsstödet får ett mera fördelaktigt system än kvinnoorganisationerna. Utskottet har åren 1985 och 1986 avstyrkt förslag med samma syfte. Utskottet anser även nu att det inte finns tillräckliga skäl att bifalla förslaget. Därför yrkar jag avslag på reservation 5.

Reservation 6 föreslår att frågan om statsbidrag till radioorganisationer åter prövas. Även den här frågan har vid två tillfällen diskuterats i utskottet. Vid riksmötet 1982/83 ansåg utskottet det angeläget att frågan om statsbidrag till dessa organisationer togs upp till prövning inom regeringskansliet. Detta gavs regeringen till känna. Efter prövning av frågan anmälde regeringen att man med hänsyn till det pressade ekonomiska läget inte fann det möjligt att föreslå nytt statsbidrag till radioorganisationerna. Även vid ytterligare ett tillfälle har förslaget avvisats. Med hänsyn till kravet på restriktivitet i frågan om ökade statliga utgifter yrkar jag därför avslag på reservation 6.

Fru talman! Därmed har jag gått igenom de åtta reservationer som finns fogade till kulturutskottets betänkande nr 14. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 102 GUNNEL LILJEGREN (m) replik:

Fru talman! Den sakliga redogörelse som Berit Oscarsson presenterat om de skilda ståndpunkter vi har inom moderaterna och det socialdemokratiska partiet skiljer sig mycket fördelaktigt från föregående års hätska debatt. Jag noterar med tillfredsställelse det dämpade tonläget.

När det gäller översynen av statens ungdomsråd vill jag påpeka att det visat sig att vi inte alls är ute i ojort väder. Översynen antyder att allt inte skulle vara så väl beställt med ungdomsrådet, och det är möjligt att våra ståndpunkter så småningom kommer att närma sig varandra beträffande statens ungdomsråd.

Anf. 103 MARGARETA FOGELBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Berit Oscarsson om att barn- och ungdomsorganisationerna fyller en viktig funktion, särskilt med tanke på konkurrensen från det som man populärt kallar för det kommersiella utbudet. Men jag vill inte tro att det är därför man är så *njugg* mot studentorganisationerna. De kan knappast vara utsatta för den konkurrensen.

Berit Oscarsson säger att ett par studentförbund får bidrag därför att de uppfyller villkoren för ungdomsförbund och att dessa bidrag skulle vara förmånligare än de bidrag som de skulle få om de blev behandlade på samma sätt som kvinnoförbunden. Då vill jag säga att inget kan vara mera oförmånligt än att inte få några bidrag alls. Varför, Berit Oscarsson, behandlar man studentorganisationerna som ungdomsförbund, när man vet att de till övervägande delen består av vuxna människor?

Anf. 104 KARL BOO (c) replik:

Fru talman! Jag har haft tillfälle att ganska ingående studera en del av den verksamhet som har bedrivits inför och under ungdomsåret 1985, och jag måste säga att man blir storligen imponerad av det engagemang som ungdomarna, särskilt de yngre, har visat i det arbetet. Jag vill gärna erkänna, och det sade jag också tidigare, att det har utgått tillfälliga projektpengar, som också kommer att fortsätta att betalas under något år ytterligare. Men nu skall det ske, som det alltid heter numera, en utvärdering.

I ett sådant stort fint projektarbete med en inriktning på internationell

solidaritetsverksamhet är det väl inte särskilt angeläget att göra alltför restriktiva utvärderingar, utan det är, som jag ser det, verkligen anledning att se framåt. Vi kan aldrig avgränsa en sådan viktig verksamhet till ett visst antal år; det måste, menar jag, vara en mycket bestämd kontinuitet i det arbetet.

Vi har föreslagit ett bidrag till ungdomsorganisationerna – vi har ansett att det i nuläget kan vara lämpligt med två miljoner. Det är att ge dem en garanti för framtidsinriktningen av den här viktiga verksamheten och möjlighet att inom sina organisationer bättre planera för dessa aktiviteter.

Därutöver vill jag säga några ord beträffande radioorganisationerna. Jag tycker uppriktigt sagt inte att de skäl som statsrådet och regeringen har anfört för att inte bevilja dem statsbidrag är tillräckligt starka. Jag tycker – och det är väl en allmän uppfattning – att de gör oerhört fina insatser. Utbildningsmässigt, servicemässigt, kontaktmässigt och icke minst för handikappade människor betyder de mycket. Jag tycker verkligen att det finns anledning att väga satsa en del pengar också på att stödja radioorganisationerna.

Anf. 105 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Fru talman! Gunnel Liljegren välkomnade tonläget i debatten och uppskattade att vi inte för en hätsk debatt. Jag vill ändå säga att jag har samma åsikt i denna debatt som vid den debatt vi förde föregående år. De förslag som moderaterna lagt fram i år skulle nämligen innebära att barn- och ungdomsorganisationerna förlorade över 70 milj. kr. Det skulle innebära en stark försvagning av det stöd som de i dag har.

Vi vet att dessa organisationer är beroende av samhällets stöd för att kunna arbeta och för att kunna utveckla sin fina verksamhet. Det finns i dag inga som helst överenskommelser om att kommunerna skall kompensera de medel som skulle försvinna vid en eventuell neddragning av det statliga bidraget. Det är tvärtom så, att om kommunerna vill stärka barn- och ungdomsorganisationerna ytterligare genom att höja det kommunala stödet hälsas det med tillfredsställelse av barn- och ungdomsorganisationerna.

Låt mig sedan till Karl Boo säga att jag delar den oro som har framförts här i dag och som har framskyttat i det som Karl Boo har sagt när det gäller just stödet till barn- och ungdomsorganisationerna. Jag tror att vi har samma syn när det gäller oron för framtiden men också när det gäller betydelsen av att vi har starka barn- och ungdomsorganisationer. Vad vi ställer oss tveksamma till är att lägga på ytterligare projektbidrag – även Karl Boo sade i sitt inlägg att det finns en viss risk att verksamheten får en ryckighet om man måste lita till olika projektbidrag. Det bästa vi kan göra för barn- och ungdomsorganisationerna är att ge dem ett grundbidrag så att de kan planera och genomföra verksamheten på ett sätt som ligger i linje med den målsättning som de olika organisationerna har.

Låt mig sedan när det gäller stödet till studentförbund och radioorganisationer säga att vi inte har något utökat ekonomiskt utrymme för att bifalla de krav som ställts. Jag vill också erinra om att demokratiberedningen föreslog en översyn av folkrörelsestödet som helhet. Jag väntar mig att det skall komma ett förslag från regeringen på den punkten.

Anf. 106 GUNNEL LILJEGREN (m) replik:

Fru talman! Det enda jag vill vända mig mot i Berit Oscarssons senaste inlägg är att hon sade att det skulle bli ett bortfall på 70 miljoner för föreningarna om vårt förslag följdes. Kommunerna känner föreningarna, de vet var behoven finns. Det är ingalunda säkert att det blir fråga om något bortfall. Vad vi föreslår är en eventuell omfördelning, och vi har i år kompletterat vår hemställan med ett förslag om överläggningar mellan regeringen, Kommunförbundet och Riksidrottsförbundet rörande en samlad översyn av bidragsbestämmelserna, så att rätt instans bidrar på rätt ställe.

Anf. 107 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Fru talman! Jag har tillsammans med Barbro Sandberg väckt motionen om bidragen till studentförbunden och vill här något kommentera den frågan.

Det är ju så, som vi redan hört, att bidragen till studentförbunden utgår som om studentförbunden vore ungdomsorganisationer.

Som bekant är den övre åldersgränsen för att erhålla bidrag som ungdomsorganisation 25 år när det gäller medlemmarna. Vid landets högskolor var ca 164 000 studerande registrerade både 1983 och 1984. Av dessa var emellertid endast ca 67 000 under 25 år, vilket motsvarar ca 40 % av samtliga studerande.

Medelåldern bland de studerande var 29 år och medianåldern 26 år. Det här innebär ju att studentförbunden egentligen inte kan räknas som några specifika ungdomsorganisationer.

Studentförbunden kan på det här sättet inte få anslag för alla sina medlemmar på grund av den övre åldersgränsen på 25 år. Det innebär naturligtvis ekonomiska svårigheter för studentförbunden. Risken är stor att de blir beroende av bidrag från annat håll, och det kan i sin tur ha viss negativ inverkan på deras demokratiska arbetssätt.

Vi har därför i vår motion i stället föreslagit att bidrag till studentförbunden skall utgå enligt samma bestämmelser som gäller för kvinnoförbunden. Det innebär att statsbidrag kan utgå för medlemmar över 15 år och uppåt. När så många studerande är över 25 år och statsbidrag därmed inte kan utgå enligt nuvarande villkor, så kan de villkoren inte vara förmånligare än om statsbidrag skulle utgå enligt samma villkor som för kvinnoorganisationer. Då skulle alla kunna omfattas, oavsett åldersgräns.

Anslagen borde då också utbetalas via civildepartementets budget och inte som nu från utbildningsdepartementets anslag till ungdomsorganisationer, där de rätteligen inte hör hemma.

Utskottsmajoriteten har yrkat avslag på vår motion men utan att komma med någon egentlig argumentering eller motivering för sitt avslagsyrkande. Man hänvisar endast till att en liknande motion har lämnats vid tidigare riksmöte – men då av annan motionär.

Vad utskottsmajoriteten omnämner både i det här betänkandet och i förra årets betänkande är att den utredning som låg till grund för bidragen till kvinnoorganisationerna inte berörde studentförbunden. Men detta kan ju inte vara tillräckliga skäl för att *nu* yrka avslag på vårt motionsyrkande om att studentförbunden skall kunna få bidrag på samma villkor som kvinnoförbunden.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 5.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslutet redovisas efter debatten om utbildningsutskottets betänkande 15.)

Anf. 108 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera kulturutskottets betänkande 15 om anslag till internationellt kulturellt samarbete. I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anslag till internationellt kulturellt samarbete

Anf. 109 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Vi har under veckorna före påsk haft ett ganska intensivt arbete i utrikesutskottet när det gällt biståndsbetänkandet. Då har naturligtvis också diskussionen om multilateralt kontra bilateralt bistånd kommit upp, och därvidlag finns ju olika uppfattningar.

På vår sida är vi ofta relativt kritiska till att öka det multilaterala biståndet, dvs. det bistånd som går till internationella organisationer via FN:s olika underorgan. Vi anser att många gånger försvinner där medel som vi inte har någon kontroll över, att det är svårt att följa upp de biståndspolitiska mål som gäller för det svenska biståndet, osv. Men det finns naturligtvis multilaterala organisationer av olika slag.

När vi diskuterar den stora biståndsbudgeten, rör vi oss ofta med mycket stora belopp. Vi anslår t. ex. stora summor till Världsbanksgruppen. Inom kort kommer det upp ett betänkande till behandling här i kammaren som gäller påfyllning av svenska pengar till Världsbankens verksamhet. Det rör sig om hundratals miljoner kronor.

I den biståndsbudget som vi nu har slutbehandlat i utskottet och som kommer att debatteras här om ett par veckor har vi anslagit mycket stora belopp till sådana banker och andra internationella organ. Vi har nyligen haft en diskussion om Interamerikanska utvecklingsbanken, där Sverige har satsat 25 milj. kr. Den bankens verksamhet i Latinamerika kan verkligen diskuteras.

Jag har velat säga det här, fru talman, för att ge en liten bakgrund till det mycket blygsamma belopp som vi har äskat, 5 milj. kr., till FN:s organisation för utveckling på kulturens och utbildningens område, UNESCO. Det avvisar man och säger att det räcker med det som har lagts dit. Den nedskärning som UNESCO har tvingats att göra, en 25-procentig nedskärning av detta viktiga multilaterala organs arbete, skall inte kompenseras av Sverige på minsta sätt.

Även om 5 milj. kr. kanske inte är någon avgörande summa, är det ändå, som vi har uttryckt det i vår motion och i vår reservation, en markering av hur viktigt vi anser det här multilaterala organet vara. Vi kan alltså se en skillnad i fråga om regeringens bedömning och den borgerliga oppositionens bedöm-

ning av multilateralt bistånd. Det beror litet grand på vilket multilateralt organ det är.

Att UNESCO har fått göra en så drastisk nedskärning beror på att *organisationen har ådragit sig USA:s stora misshag för sin politik i tredje världens länder. UNESCO har fört en politik som inte har stämt med USA:s intressen. Därför har USA gått ut ur UNESCO och dragit tillbaka alla sina bidrag, ett rätt vanligt agerande från USA:s sida.*

Därför borde naturligtvis andra stater, också Sverige, gå in och åtminstone markera ett ökat stöd till denna viktiga organisation. Vi anser att det vore billigt. Därför har vi motionerat om dessa 5 miljoner, och därför har vi också reserverat oss i utskottsbetänkandet.

Jag vill med de här orden, fru talman, yrka bifall till vår reservation.

Anf. 110 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Fru talman! Vi har att behandla anslag till internationellt kulturellt samarbete, avseende budgetpropositionens bil. 10 och kulturutskottets betänkande nr 15. Jag kommer i mitt anförande att beröra endast den del av utskottsbetänkandet som avser bidrag till Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur, UNESCO.

I budgetpropositionen föreslår regeringen 21 820 000 kr. till kostnader för Sveriges medlemskap i UNESCO. Förslaget grundar sig på en beräkning av den svenska andelen i UNESCO:s budget, som 1985 fastställdes för en tvåårsperiod 1986–1987.

Vpk har reserverat sig i utskottet för sin motion, som går ut på att Sverige nu skulle markera sin vilja och öka sin andel med 5 milj. kr. utöver vad regeringen har föreslagit. Som motivering till sitt förslag hänvisar vpk till den situation UNESCO har hamnat i och till att USA har lämnat organisationen. Det bör nämnas att efter USA:s utträde har en allmän prioritering av arbetsprogrammet ägt rum.

När frågan var aktuell här i riksdagen förra året anfördes från regeringens sida att bortfallet av det amerikanska medlemsbidraget inte bör kompenseras genom ökade bidrag från kvarvarande medlemsstater. De nordiska länderna är eniga om detta. Det bör nämnas att UNESCO:s organisation har kritiserats kraftigt och att de nordiska länderna har agerat gemensamt för att effektivisera organisationen och koncentrera programmet. Riktlinjer har dragits upp för att förbättra administrationen. De nordiska länderna har nu två representanter i styrelsen, och dessa kommer med all säkerhet att påverka UNESCO:s framtida utveckling och bidra till att ytterligare åtgärder vidtas i riktning mot att förbättra organisationen nu när Storbritannien aviserar sitt utträde.

Det kan också nämnas att vissa förberedelser har vidtagits inför det brittiska uttåget. Det framgår av utskottets betänkande att SIDA har beslutat ge ökat stöd för medieverksamhet när det gäller u-länderna.

Fru talman! Jag kan inte här börja jämföra principer när det gäller Världsbanksgruppen och Sveriges åtaganden. Det är ett principiellt ställningstagande som man har gjort när det gäller anslag till UNESCO:s verksamhet.

Med det anförda yrkar jag bifall till regeringens förslag och utskottets hemställan samt avslag på reservationen och alla motioner.

Anf. 111 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Principer är just vad det kanske borde handla om när vi talar om de här frågorna. Det är litet olyckligt när man nu bryter ut det här lilla betänkandet och lägger det vid sidan om de andra stora biståndsfrågorna – och säger att det här kan vi inte jämföra. Men det är ju det vi måste göra. Detta är ju ett av Sveriges internationella åtaganden. Det ingår i vår biståndspolitik – multilateralt eller bilateralt. Därför kan vi inte bara säga att nu skall vi behandla det här lilla betänkandet och då kan vi inte tala om det andra.

Det som slår en när man arbetar med dessa frågor är att vi till multilaterala organ som Världsbanksgruppen eller Interamerikanska utvecklingsbanken ger anslag utan att blinka, utan att regeringen säger någonting och utan att den borgerliga oppositionen säger någonting, utan att man tar upp de argument som finns mot att vi skall öka de anslagen. Det finns många goda argument för att vi inte skall gå in med pengar, t. ex. att det strider mot våra biståndspolitiska mål.

Men när det gäller att stötta denna organisation som är viktig för u-länderna i tredje världen, för att de skall kunna stå emot flödet av utifrån kommande kulturyttringar – förtryck på det kulturella planet, som är minst lika betydelsefullt som det ekonomiska förtrycket – då säger man bara att det inte finns någon anledning att gå in och markera att USA har lämnat den här organisationen i sticket.

Varför inte ta upp en diskussion om varför USA har lämnat UNESCO i sticket, göra en markering, gärna tillsammans med de övriga nordiska länderna, och fylla på litet extra? Även om kanske de få miljoner som vi här talar om inte är avgörande, skulle det ändå vara en mycket viktig markering av vad Sverige anser i dessa frågor. Jag är medveten om att vi, som utskottets talesman sade, har protesterat och agerat på annat sätt. Men det hade också varit bra om vi, med tanke på de stora belopp vi lägger ned på andra områden, hade kunnat lämna en liten skärv till UNESCO:s fortsatta verksamhet.

Anf. 112 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Fru talman! Jag måste upplysningsvis säga att vi vet att ett land har lämnat och ett annat är på väg att lämna UNESCO. Det är beklagligt, det kan man verkligen säga. Flera länder hade förslag om nolltillväxt avseende bidrag till verksamhet, men Sverige och de övriga nordiska länderna hade förslag om 2,5 % reelltillväxt. Med en ytterligare effektivisering tror jag att det mål som UNESCO hade en gång i tiden då Sverige gick med kan uppnås.

Anf. 113 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag tror att det är väldigt svårt när en organisation måste skära ned 25 % av sin budget, som inte varit särskilt överväldigande. Som alltid i sådana sammanhang kommer kulturella områden i kläm i jämförelse med de ekonomiska insatserna. Jag tror inte att 25 % nedskärning av en sådan

organisations budget utan vidare innebär rationaliseringar så att man kan få en ökad effektivitet med samma insatser. Det är klart att så inte är fallet. Det är också medvetenhet om detta som gjort att USA lämnat organisationen. USA är intresserat av att snöpa UNESCO:s verksamhet, för den går emot USA:s intressen. Detta är det avgörande.

Då måste vi på nytt konstatera hur lätt vi har att lägga ut hundratals miljoner av den knappa svenska biståndsbudgeten för ekonomiska mål och för svenska handelsintressen. Men när det gäller att stötta det kulturella arbetet och u-ländernas kulturella villkor, utbildning och utveckling på det andliga planet har vi inte råd att satsa 5 miljoner. Jag tycker det är ganska så bedrövligt att vi måste uppleva att Sverige inte kan vara med och hjälpa till att kompensera det bortfall som USA:s utträde, och så småningom Storbritanniens, inneburit.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om utbildningsutskottets betänkande 15.)

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

8 § Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare

Till valprovsningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Anna Wohlin-Andersson (c), Skärblacka, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 25 mars 1986 sedan Anders Dahlgren (c) avlidit. Till ersättare för riksdagsledamöter har utsetts Hugo Andersson, Finspång, och Åsa-Britt Karlsson, Linköping (båda c).

Valprovsningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. Stockholm den 2 april 1986

Bengt Hult

/Sven-Georg Grahn

9 § **Meddelande om val av tredje vice talman**

Anf. 114 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att val av tredje vice talman kommer att ske vid morgondagens sammanträde.

Till riksdagen

Jag ber härmed att få avsäga mig uppdraget som ombud av Europarådets parlamentariska församling.

Stockholm den 2 april 1986

Bertil Fiskesjö

Denna avsägelse godkändes av kammaren.

11 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1985/86:153 Godkännande av tilläggsprotokoll till Sveriges frihandelsavtal med de Europeiska gemenskaperna (EG)

1985/86:159 Ändring i naturvårdslagen (1964:822) m. m.

1985/86:160 Vissa frågor inför allmän fastighetstaxering år 1988

12 § Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1985/86:21 Styrelsens för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond berättelse över fondens verksamhet och förvaltning under år 1985

13 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1985/86:337 av *Björn Molin m. fl.*

1985/86:338 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

Ändring i tullagen (1973:670) m. m. (prop. 1985/86:93)

1985/86:339 av *Lennart Brunander* och *Hans Nyhage*

1985/86:340 av *Gunnel Liljegren m. fl.*

1985/86:341 av *Hans Göran Franck m. fl.*

1985/86:342 av *Lars Werner m. fl.*

1985/86:343 av *Gunnel Liljegren m. fl.*

1985/86:344 av *Viola Claesson*

1985/86:345 av *Kenth Skårvik m. fl.*

1985/86:346 av *Alf Svensson*

1985/86:347 av *Rune Backlund m. fl.*

1985/86:348 av *Kerstin Göthberg*

Invandrapolitiken (prop. 1985/86:98)

1985/86:349 av *Hans Nyhage m. fl.*

1985/86:350 av *Ulf Adelsohn m. fl.*

1985/86:351 av *Hans Nyhage*

1985/86:352 av *Alf Svensson*

1985/86:353 av *Bengt Kindbom*

- 1985/86:354 av *Bengt Westerberg m. fl.*
1985/86:355 av *Olle Westberg m. fl.*
1985/86:356 av *Karl Boo och Gunnar Björk i Gävle*
1985/86:357 av *Hans Lindblad*
1985/86:358 av *Bo Hammar m. fl.*
1985/86:359 av *Rune Thorén m. fl.*
1985/86:360 av *Siri Häggmark m. fl.*
1985/86:361 av *Olle Svensson m. fl.*
1985/86:362 av *Håkan Stjernlöf och Rolf Dahlberg*
1985/86:363 av *Inga-Britt Johansson och Marianne Carlström*
1985/86:364 av *Kurt Hugosson m. fl.*
1985/86:365 av *Lars Ahlmark och Gunnel Liljegren*
1985/86:366 av *Kenth Skärvik och Barbro Sandberg*
1985/86:367 av *Börje Nilsson m. fl.*
1985/86:368 av *Margareta Fogelberg m. fl.*
1985/86:369 av *Margareta Persson*
1985/86:370 av *Arne Kjörnsberg m. fl.*
1985/86:371 av *Elver Jonsson*
Sveriges Radios verksamhet m. m. (prop. 1985/86:99)
1985/86:372 av *Åke Wictorsson och Sylvia Pettersson*
1985/86:373 av *Björn Molin m. fl.*
Den slutliga regleringen av utbildningen av datamaskincentralen för
administrativ databehandling (DAFA) till aktiebolag m. m. (prop.
1985/86:112)
1985/86:374 av *Rolf Dahlberg och Håkan Stjernlöf*
1985/86:375 av *Per Unckel m. fl.*
1985/86:376 av *Gunnar Björk i Gävle*
1985/86:377 av *Gunnel Jonäng och Gunnar Björk i Gävle*
1985/86:378 av *Ing-Marie Hansson m. fl.*
1985/86:379 av *Hans Lindblad*
1985/86:380 av *Bertil Danielsson m. fl.*
1985/86:381 av *Anders G Högmark m. fl.*
1985/86:382 av *Ingrid Hasselström Nyvall*
1985/86:383 av *Ylva Annerstedt m. fl.*
1985/86:384 av *Bengt Kronblad och Lena Öhrsvik*
1985/86:385 av *Björn Samuelson m. fl.*
1985/86:386 av *Pär Granstedt m. fl.*
Lokalisering av grundskollärlinjen m. m. (prop. 1985/86:113)
1985/86:387 av *Lars Werner m. fl.*
Meritvärdering i statlig tjänst m. m. (prop. 1985/86:116)
1985/86:388 av *Staffan Burenstam Linder m. fl.*
1985/86:389 av *Ivar Franzén m. fl.*
1985/86:390 av *Sten Östlund och Kurt Hugosson*
1985/86:391 av *Ulla Tillander m. fl.*
1985/86:392 av *Owe Andréasson och Gunnar Thollander*
1985/86:393 av *Per Olof Håkansson*

- 1985/86:394 av *Lars Werner m. fl.*
1985/86:395 av *Christer Eirefelt m. fl.*
1985/86:396 av *Alf Svensson*
1985/86:397 av *Birger Rosqvist och Karl-Erik Svartberg*
1985/86:398 av *Kurt Hugosson och Birger Rosqvist*
1985/86:399 av *Lars-Erik Lövdén m. fl.*
Vissa varvsfrågor m. m. (prop. 1985/86:120)
- 1985/86:400 av *Allan Ekström*
1985/86:401 av *Birgitta Hambraeus*
1985/86:402 av *Per-Olof Strindberg m. fl.*
1985/86:403 av *Maj-Lis Lööw m. fl.*
1985/86:404 av *Kersti Johansson m. fl.*
1985/86:405 av *Ulla Orring m. fl.*
1985/86:406 av *Lars Werner m. fl.*
1985/86:407 av *Roland Sundgren*
1985/86:408 av *Marianne Carlström*
1985/86:409 av *Grethe Lundblad m. fl.*
1985/86:410 av *Roland Sundgren m. fl.*
Inriktningen av konsumentpolitiken m. m. (prop. 1985/86:121)
- 1985/86:411 av *Hans Lindblad och Börje Stensson*
Den statliga redovisningsrevisionen m. m. (prop. 1985/86:124)
- 1985/86:412 av *Gunnar Björk i Gävle och Per-Ola Eriksson*
1985/86:413 av *Jan-Erik Wikström och Britta Bjelle*
1985/86:414 av *Carl Bildt m. fl.*
1985/86:415 av *Bruno Poromaa*
1985/86:416 av *Ivar Franzén m. fl.*
1985/86:417 av *Gullan Lindblad*
Riktlinjer för industripolitiken på rymdområdet, m. m. (prop. 1985/86:127)
- 1985/86:418 av *Bengt Westerberg m. fl.*
1985/86:419 av *Bo Lundgren*
1985/86:420 av *Lars Werner m. fl.*
1985/86:421 av *Karin Söder m. fl.*
1985/86:422 av *Ulf Adelson m. fl.*
Inkomstskatten för åren 1987 och 1988 (prop. 1985/86:130)
- 1985/86:423 av *Karin Israelsson m. fl.*
Förslag till medelsanvisning för anslaget Bidragsförskott (prop. 1985/86:135)
- 1985/86:424 av *Ulf Adelson m. fl.*
1985/86:425 av *Bengt Westerberg m. fl.*
1985/86:426 av *Lars Werner m. fl.*
1985/86:427 av *Karin Söder m. fl.*
Ökat ekonomiskt stöd till barnfamiljer (prop. 1985/86:137)
- 1985/86:428 av *Ivar Franzén m. fl.*
1985/86:429 av *Bengt Westerberg m. fl.*
1985/86:430 av *Knut Wachmeister m. fl.*

1985/86:431 av *Rosa Östh m. fl.*
1985/86:432 av *Lena Öhrsvik och Bengt Kronblad*
1985/86:433 av *Börje Hörnlund och Görel Thurdin*
1985/86:434 av *Gösta Andersson och Agne Hansson*
1985/86:435 av *Ulla Tillander*
1985/86:436 av *Lars Werner m. fl.*
1985/86:437 av *Karl Björzén m. fl.*
1985/86:438 av *Nic Grönvall*
1985/86:439 av *Björn Körlof m. fl.*
1985/86:440 av *Gullan Lindblad*
1985/86:441 av *Gunhild Bolander och Bengt Kindbom*
1985/86:442 av *Karin Söder m. fl.*
1985/86:443 av *Margit Gennser*
1985/86:444 av *Ulf Adelson m. fl.*

Vissa inkomstförstärkningar på statsbudgeten, m. m. (prop. 1985/86:140)

14 § Anmäldes och bordlades

Utrikesutskottets betänkande

1985/86:19 Internationellt samarbete mot aids

Socialutskottets betänkanden

1985/86:11 Anslag till omsorg om äldre och handikappade (prop. 1985/86:100 delvis)

1985/86:12 Anslag till arbetsmiljö m. m. (prop. 1985/86:100 delvis)

1985/86:13 Anslag till Socialstyrelsen m. m. (prop. 1985/86:100 delvis)

1985/86:14 Anslag m. m. till Hälsoupplýsning (prop. 1985/86:100 delvis)

1985/86:15 Anslag till Epidemiberedskap m. m. (prop. 1985/86:100 delvis)

15 § Kammaren åtskildes kl. 17.49.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren